

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สังคมวิทยา

วารสารศาสตร์

๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๔

परम/सुख

ปก นันทะ เจริญพันธ์
รูปถ่าย ชิน คล้ายปาน
รูปเล่ม อวบ สาธนะเสน

ราคา 18 บาท

บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด ๕๕๕ ถนนไมตรีจิต พระนคร
โทร. ๒๑๐๑๑๑, ๒๑๐๑๑๒, ๒๑๘๒๔๑
เป็นผู้แทนจำหน่าย

ประชุม / วิชาการ

ชุมนุมบทความทางวิชาการ

ถวาย

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์
ในโอกาสที่พระชนม์ครบ ๘๐ พรรษา บริบูรณ์

๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๔

โครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
กรุงเทพฯ ๒๕๑๔

รายนามคณะกรรมการบริหารโครงการตำรา ฯ

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์	ประธาน
นายกมล สมวิเชียร	กรรมการ
น.ส. กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายเกษม ศิริสัมพันธ์	กรรมการ
นายนิพนธ์ คันทเสรี	กรรมการ
น.ส. นีออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายประชุม โฉมฉาย	กรรมการ
นายพันธุ์ม คิชยมณฑล	กรรมการ
นายพิทยา สายหู	กรรมการ
นายไพจิตร เอื้อทวิกุล	กรรมการ
นายวีรยุทธ วิเชียรโชติ	กรรมการ
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
นายสังเวียน อินทรวิชัย	กรรมการ
นายเสน่ห์ จามริก	กรรมการ
นายอรุณ ธรรมโน	กรรมการ

คณะอนุกรรมการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้

นายกมล สมวิเชียร	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นายเกษม ศิริสัมพันธ์	แผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายไพจิตร เอื้อทวิกุล	คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
นายวีรยุทธ วิเชียรโชติ	คณะวิจัยการศึกษาและจิตวิทยา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	บริษัทศึกษิตสยาม จำกัด
นายสุชิน ทันทิกุล	ผู้ช่วยดำเนินการ

คำนำ

ด้วยในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๔ นี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ จะมีพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษาบริบูรณ์ คณะกรรมการโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า ควรจะจัดพิมพ์ชุมนุมบทความทางวิชาการที่อยู่ในขอบข่ายอันพระองค์ท่านทรงสนพระทัย โดยขอให้นักวิชาการในสาขาเหล่านั้นช่วยกันสละเวลาและความรู้ เขียนออกเผยแพร่แก่มหาชน คนละบทความ แล้วนำขึ้นทูลถวายเป็นพลีบรรณาการ ในฐานะที่ทรงเป็นหลักในวิชาสาขาต่างๆ มาเป็นเวลานาน ทั้งที่ได้ประทานวิทยากรโดยตรงและโดยอ้อม ในฐานะผู้สอน ผู้เขียน ผู้ให้กำลังใจ และในฐานะผู้บริหารสถาบันการศึกษาและสมาคมทางวิชาการต่างๆ ยิ่งโครงการตำราเช่นนี้ด้วยแล้ว บังเกิดมีขึ้นได้ก็เพราะได้รับพระบารมีมาแต่ต้น ในฐานะที่ทรงเป็นนายของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ความจริง หนังสือชนิดที่รวมบทความในแขนงวิชาต่างๆ ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสฉลองชนมายุของนักวิชาการคนสำคัญ โดยกำหนดขอบเขตของเรื่องไว้ในแขนงวิชาที่ท่านผู้นั้นสนใจ นั้น ในต่างประเทศก็มีตีพิมพ์ขึ้นเนื่องๆ ส่วนที่ในประเทศไทย หนังสือประเภทนี้ที่จัดพิมพ์ขึ้นครั้งแรก ก็ดูเหมือนจะเมื่อคราวพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ มีพระชนมายุครบ ๖ รอบนักษัตร เมื่อแปดปีที่ล่วงมานี้เอง แต่คราวนั้น ท่านพระยามานวราชเสวี ผู้รวบรวม ชุมนุมนิพนธ์เพื่อถวายพระเกียรติ ประราชวาทานจัดทำหนังสือเล่มนั้น “เป็นไปอย่างเร่งรัดและภายในระยะเวลาอันสั้น” อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มดังกล่าวก็ได้ให้ประโยชน์แก่นักวิชาการอยู่มิใช่น้อย โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการจะทราบพระประวัติ และบรรณานุกรมบทพระนิพนธ์ ยังอาจหาหนังสือเล่มนี้อ่านได้ ด้วยองค์การคำของคุรุสถานนำมาตีพิมพ์จำหน่ายในราคาที่ย่อมเยาอยู่แล้วในบัดนี้

หลังจากที่ ชุมนุมนิพนธ์เพื่อถวายพระเกียรติ ได้ตีพิมพ์ขึ้นแล้วหนึ่งปี ก็มีหนังสือทำนองนี้เกิดขึ้นอีก คือ สารวิทยา ซึ่งสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย เป็นผู้จัดพิมพ์ เพื่อเป็นที่ระลึกวันเกิดพระยาอนุমানราชชนครบก่อนศตวรรษ หนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นได้ก็เพราะความสนับสนุนของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์นั่นเอง ทั้งยังทรงพระนิพนธ์คำนำประทานอีกด้วย แม้ สารวิทยา มีเนื้อหาแต่ในทางวิชาการโดยเฉพาะ แต่ก็เจาะจงผู้เขียนให้อยู่ในวงศิษยานุศิษย์ของท่านพระยาอนุমানราชชนครเท่านั้น และแต่ละเรื่องเป็นการปูพื้นฐานทางวิชาการด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจ กล้ายเรื่องสังคมศาสตร์กับประเทศ

ไทย ที่นักวิชาการอเมริกันและไทยร่วมทำกันขึ้นไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๙ แต่นั่นให้คนอเมริกันเขียนปัญหาทางวิชาการในแต่ละสาขาวิชา แล้วให้คนไทยเขียนถึงปัญหาทางวิชาการในบ้านเมืองของตน โดยตีพิมพ์เป็นภาษาไทยและอังกฤษควบคู่กันไป ส่วน สารวิทยา ที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นทัศนะของนักวิชาการไทยแต่ฝ่ายเดียว และตีพิมพ์เป็นภาษาไทยเท่านั้น (มีเรื่องของนักวิชาการอเมริกัน ซึ่งเป็นศิษย์ของท่าน ที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษฟุ้งทำอยู่เรื่องเดียว)

โดยที่คณะกรรมการโครงการตำราฯ ได้รับบทเรียนจากการจัดพิมพ์ชุมนุมบทความทางวิชาการที่เป็นภาษาไทยมาเช่นนั้นแล้ว จึงเห็นว่าหนังสือที่จะจัดพิมพ์ด้วยครวณ ควรที่จะคิดการเสียแต่เนิ่น ๆ และควรจะให้มีส่วนแทนจากสถาบันทางวิชาการต่าง ๆ มาร่วมแสดงความคิดเห็น ความอ่านและให้ความร่วมมืออย่างกว้างขวาง ดังนั้น คณะกรรมการจึงเริ่มวางแผนงานแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยขอให้ผู้แทนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ในฐานะที่ทรงเป็นอธิการบดีอยู่ในขณะนั้น) จากสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (ในฐานะที่ทรงเป็นนายกอยู่ในขณะนั้น) และจากสยามสมาคม (ในฐานะที่ทรงเป็นนายก) มาร่วมหารือ กับได้ปรึกษานายกสมาคมบัณฑิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นต่างหากออกไปด้วย ในที่สุดตกลงกันได้ว่า โครงการตำราฯ จะเป็นผู้ดำเนินการในค่านวบรวมบทความทางวิชาการต่าง ๆ โดยมีผู้แทนจากสถาบันนั้น ๆ ให้ความร่วมมือ ถ้าไม่ในทางทุนทรัพย์ ก็ในทางทัศนะ และได้มีมติให้ตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นเพื่อการนี้ โดยที่ต้องรายงานให้คณะกรรมการโครงการตำราฯ ทราบความเคลื่อนไหวด้วยทุก ๆ เดือนที่มีประชุมกรรมการ

เกณฑ์สำหรับเลือกนักวิชาการเพื่อเขียนบทความต่าง ๆ นั้น ขอให้ประธานในแต่ละสาขาวิชา ซึ่งอยู่ในโครงการตำราฯ ไปเสาะหาชื่อและคุณสมบัติมาเสนอคณะกรรมการ ซึ่งขอให้นำไปพิจารณาโดยรอบคอบแล้วให้ลงคะแนนว่าควรเชิญผู้ใดเขียน จำกัต้องไว้ให้มีสาขาวิชาละสามสี่คน ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงวุฒิอย่างอื่นแต่ประการใด ใครที่ได้คะแนนสูง ย่อมได้รับเชิญให้เป็นผู้เขียนอยู่เอง ส่วนอัตราค่าสมนาคุณผู้เขียน คณะอนุกรรมการได้ไปทำรายงานเสนอมาจนเป็นที่ตกลงกันได้ในเดือนอนุกรรมการ โดยได้ขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์เพื่อการนี้เป็นพิเศษ

เมื่อดำเนินงานขั้นต้นมาได้ถึงเพียงนี้แล้ว จึงได้ออกจดหมายเชิญไปยังนักวิชาการนั้น ๆ แต่เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ เพื่อตามความสมัครใจ ดังความตอนหนึ่งว่า

ในโอกาสที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ จะมีพระชนมายุครบ ๘๐ ในเดือนสิงหาคม ๒๕๑๔ คณะกรรมการบริหารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เห็นสมควรที่จะรวบรวมบทความทางวิชาการขึ้น เฉพาะสาขาวิชาที่พระองค์ท่านสนพระทัย

อันได้แก่วิชาประวัติศาสตร์ การต่างประเทศ รัฐศาสตร์ วารสารศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา วัฒนธรรม การศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และเป็น การบำรุงวิชาในด้านต่างๆ จึงใคร่เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ จัดทำบทความขึ้นแล้วนำมาตีพิมพ์รวมเป็นเล่ม กับจะคัดเลือกบทความบางชิ้นออกแสดงปาฐกถาคด้วย เข้าใจว่าต้องได้ต้นฉบับตีพิมพ์ในราวต้นศกหน้า

บทความที่ประสงค์จะรวบรวมนี้ คณะกรรมการบริหารโครงการตำราฯ จะขอให้ เป็นบทความวิชาการ แสดงถึงข้อคิดและทฤษฎีในสาขาวิชาแต่ละสาขา ซึ่งเป็นของใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าในภาวะปัจจุบันนี้ แต่ละสาขาวิชาได้ก้าวหน้ามาเป็นลักษณะใด (โดยไม่จำเป็นที่จะลำดับประวัติวิวัฒนาการของแต่ละวิชา)

ผู้ที่ได้รับจดหมายเช่นนี้ มักให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ด้วยต่างก็ต้องการสนองพระคุณพระองค์ท่าน แม้จะไม่ได้เคยเป็นศิษย์หา แต่ก็เคยได้รับวิทยากรมาจากท่านกัน ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม ถึงบางท่านจะรับเขียนให้ไม่ได้ ก็มีแก้ไขแนะนำให้ติดต่อผู้อื่นต่อไป แต่กว่าจะนัดท่านเหล่านี้มาพร้อมกันได้ เพื่อจะอธิบายรายละเอียดด้วยวาจา ก็ตกเป็นต้นเดือนมิถุนายน กรรมการโครงการตำราฯ บางคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ที่ละสาขาวิชา เป็นเวลาสามวัน จึงเข้าใจกันได้ดี โดยตกลงกันว่า ในแต่ละสาขาวิชาที่รับกันว่าจะเขียน ขอให้ผู้หนึ่งรับหน้าที่ติดต่อประสานงาน โดยที่คนอื่นๆ ในสาขานั้นจะส่งเค้าโครงที่จะเขียนไปยังบุคคลผู้นั้นก่อน และในสาขานั้นๆ จะได้นัดพบปะหารือ ได้เถียงกันถึงหัวข้อเค้าโครงนั้นๆ ก่อนนำไปเขียน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลในทางวิชาการอย่างเต็มที่ โดยเข้าใจว่าจะส่งเค้าโครงได้ภายในกันยายน และส่งข้อเขียนที่บริบูรณ์ได้ภายในสิ้นปี ๒๕๑๓ เพื่อจะได้มีเวลาจัดพิมพ์โดยไม่ต้องรีบเร่งจนเกินไปนัก เพราะนักวิชาการมักชอบแก้เนื้อหามันเมื่อเรียงพิมพ์แล้ว ถ้ามีเวลา ค่อยๆ จัดพิมพ์ ก็จะได้หนังสือดี หนังสืองาม กับมีเวลาทำสารบัญค่นเรื่องอีกด้วย แม้ข้อเขียนจะส่งล่ามาจนต้น พ.ศ. ๒๕๑๔ ก็ยังมีเวลาเพียงพอ

กำหนดการที่วางไว้เช่นนี้ หาเป็นไปไม่ได้ดังคาดไม่ เพราะนักวิชาการเมืองไทยมักมีงานทำกันจนล้นมือ แม้การส่งเค้าโครงที่จะเขียน ก็เป็นไปไม่ได้โดยยาก การนัดพบกันในแต่ละสาขาวิชา ก็เช่นกัน ถึงกระนั้น ก็มีบางสาขาที่มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นกันอย่างมีประโยชน์ยิ่ง และผู้เขียนบางท่านก็ส่งเค้าโครงและบทความได้ในเวลาเนิ่นๆ ทั้งยังเป็นข้อเขียนที่ประณีตและมีความคิดความอ่านอย่างสุขุมอีกด้วย จะอย่างไรก็ตาม คณะอนุกรรมการต้องทำงานหนักในด้านการทวงต้นฉบับ ปรากฏว่ามีจดหมายออกทุกต้นเดือน ตั้งแต่กันยายน ๒๕๑๓ จนถึงมิถุนายน ๒๕๑๔ ทั้งนี้ โดยไม่นับการโทรศัพท์และการพบปะเป็นส่วนตัว ที่ต้องทำเช่นนี้ ก็ใช้ว่านักวิชาการนั้นๆ จะทอดทิ้ง หากความจำเป็นบังคับ งานด่วน งานเร่ง มีมา ก็ต้องทำ

ให้ไปก่อน ข้อเขียนทางวิชาการที่จะให้เป็นข้อคิดในทางทฤษฎีที่แปลก ใหม่ และลึกซึ้ง ย่อม
ต้องหาเวลาว่าง ที่ปลอดโปร่งพอสมควร ซึ่งนักวิชาการที่มีความสามารถหาได้ยากอย่างยิ่ง และ
แล้วบางท่านก็จำเป็นต้องบอกเลิก ด้วยไม่อาจหาเวลาเขียนให้ได้ นี่เป็นข้อที่น่าเสียดายมาก
แต่ทางเราก็เห็นใจ เมื่อแรก กรรมการในโครงการต่างๆ บางนายไม่ยอมรับเขียน เพราะเกรง
ข้อครหาว่าเลือกกันเองให้มาเขียน แต่เมื่อขาดตัวผู้เขียนลง กรรมการบางท่านก็มีแก้ไขเขียนให้
แม้เวลาจะน้อยลงแล้ว แต่บางท่านก็ยังคงเขียนให้ไม่ได้อยู่นั่นเอง เพราะกรรมการเองก็หาผิด
ไปจากนักวิชาการอื่นๆ นักไม่ ในข้อที่ว่ามีงานประจำอันทับถมมาอยู่เนื่องๆ ทั้งบางกรณี
ยังมีเหตุสุดวิสัยส่วนตัวมาแทรกอีกด้วย ด้วยเหตุฉะนั้น บางสาขาวิชาจึงมีคนเขียนน้อยมาก
จะอย่างไรก็ตาม ทุกเรื่องที่เราส่งมา คณะกรรมการรับตีพิมพ์ทั้งสิ้น ส่วนบทไหนจะตี เลว
เพียงใด ก็ต้องขอละไว้ในดุลวิวินิจฉัยของท่านผู้อ่าน

โดยที่เรารวบรวมเรื่องต่างๆ ทางวิชาการเหล่านี้ไม่ได้พร้อม จนถึงต้นเดือนกรกฎาคม
แล้ว ก็ยังขาดอยู่อีกประมาณหนึ่งในสามของบทความทั้งหมด ย่อมเป็นการยากที่จะตีพิมพ์
ให้แล้วเสร็จทันได้ มิใช่ต้องเอ่ยว่าจะได้หนังสือที่ประณีตงดงาม เศรษฐกิจเจ้าของและผู้จัดการ
บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี นอกจากจะช่วยเร่งทำงานให้
โดยพักงานอย่างอื่นแล้ว ยังกรุณาคิดเงินในอัตราพิเศษ ทั้งยังให้เราชำระได้ภายหลังจากที่
หาเงินจากแหล่งอื่นมาได้แล้วด้วย นอกไปจากนี้ มูลนิธิไทยวัฒนา ต. สุวรรณ ยังบริจาค
สมทบทุนเพื่อการนี้เป็นต่างหากออกไป นับได้ว่างานชิ้นสุดท้ายนี้ ได้รับความเอื้ออาทรจาก
นายบุญธรรม นางบุญพริ้ง และนายวีระ ต. สุวรรณ โดยแท้ บุญคุณทำนองนี้ คณะ
กรรมการโครงการต่างๆ เคยได้รับมาแล้วจากท่านทั้งสามนี้ แต่คราวนี้นับเป็นกรณีพิเศษ
ออกไปอีก จึงขอจารึกไว้ในที่นี้ด้วย

คณะกรรมการฯ ขอขอบคุณท่านผู้เขียนทุกท่าน ที่ได้ร่วมมือสละเวลาอันมีค่าของ
แต่ละท่านเขียนเรื่องขึ้น ผู้รวบรวมและจัดพิมพ์หนังสือ มีชื่ออยู่ในบัญชีคณะกรรมการ
จัดพิมพ์ในเล่มแล้ว ซึ่งสมควรแก่การยกย่อง แต่ผมใครจะระบุว่า ผู้ที่เหน็ดเหนื่อยและใช้สติ
ปัญญาและเวลามากกว่าใครๆ คือผู้ที่ได้รับดำเนินการนี้มาตลอดแต่ต้น ซึ่งได้ร่วมอยู่ในคณะ
อนุกรรมการนี้เอง ในนามของคณะกรรมการฯ ผมจึงขอขอบคุณไว้เป็นพิเศษด้วย

อนึ่ง โดยที่เรื่องต่างๆ ซึ่งรวมพิมพ์ไว้นี้ มีมากด้วยกัน จึงขอเป็น ๒ เล่ม เพื่อไม่
ให้หนาเทอะทะเกินไป และแต่ละสาขาวิชาก็มีเนื้อหาอันควรแก่การศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัย
ด้วย จึงให้แยกพิมพ์เป็นเล่มย่อยๆ ออกไปในแต่ละสาขาวิชาอีกด้วย แต่บางวิชามีเรื่องน้อย
ก็ให้รวมสองสาขาวิชาอยู่ในเล่มย่อยฉบับเดียวกัน ฉะนั้น เล่มหน้าในเล่มใหญ่จึงขึ้นที่เลข ๑
ทุกครั้ง ที่ชั้นภาควิชาใหม่ แต่ก็ทำได้ทำไปค้นไว้ให้อย่างชัดเจนแล้ว เชื่อว่าการกระทำเช่นนี้ คง
ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ท่านผู้อ่าน

เรื่องพุทธธรรม ของ พระศรีวิสุทธิโมลี นั้น เดิมกำหนดรวมไว้ในสาขาวิชาปรัชญา หากพระองค์เจ้าเขียนยาวและลุ่มลึก จนเป็นสาขาวิชาต่างหากได้ จึงเห็นควรแยกมาตีพิมพ์ไว้เป็นเอกเทศ โดยให้นำเรื่องอื่นทั้งหมด เท่ากับหนังสือนี้เริ่มที่พระพุทธศาสนา ย่อมเป็นสิริมงคลแก่พุทธศาสนิกชนคนอ่านโดยทั่วหน้ากัน และที่เดิม กะกันว่า จะเลือกผู้ใดผู้หนึ่งไว้แสดงบรรยายเป็นพิเศษนั้น โดยที่ ได้รับเรื่องต่าง ๆ ล่ามามาก ย่อมไม่อาจหาผู้รู้มาตีพิมพ์ได้ในเวลาอันจำกัด ว่าควรเลือกเรื่องใด ของท่านผู้ใด ให้เป็นปาฐกถาพิเศษ ในโอกาสอันเป็นมงคล เช่นนี้ คณะกรรมการจึงตกลงอาราธนาพระศรีวิสุทธิโมลี ให้แสดงธรรมกถา เนื่องในวันประสูติ โดยขอให้ท่านย่อความจากข้อเขียนของท่านนั่นเอง วิธิตั้งกล่าว เท่ากับว่ารักษาประเพณีโบราณที่มีการสดับพระธรรมเทศนาในมงคลสมัยพิเศษเช่นนี้ และเป็นการประยุกต์มาในรูปของสังคมปัจจุบัน เพราะธรรมกถานี้เป็นบทความทางวิชาการอันเหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งนัก

คณะกรรมการ ฯ เชื่อว่า เมื่อพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ ได้ทรงสดับธรรมกถาภาสิต ที่เป็นคำบรรยายทางวิชาการอย่างศกสมัยและประสมัยเช่นนี้ ก็เห็นที่จะทรงพอพระทัย ทั้งยังเพิ่มพระศรัทธาพระปสาทะในพระรัตนตรัย และเป็นการเพิ่มพูนพระปัญญาบารมี ซึ่งทรงมีอยู่แล้วเป็นอันมาก ให้เต็มเปี่ยมขึ้นโดยลำดับ พร้อมกันนี้ คณะกรรมการ ฯ ก็หวังว่าบทความต่าง ๆ ทางวิชาการเหล่านี้ เมื่อทรงอ่านไปแล้ว คงจะทรงบังเกิดพระอติคารมณฺ์ ชื่นชมโสมนัส ด้วยพระกุศลจรรยาที่ทรงบำเพ็ญมาเป็นวิทยาทานนั้น อย่างน้อยก็มีส่วนช่วยอำนวยผลให้บังเกิดหนังสือเล่มนี้ ซึ่งคณะกรรมการโครงการตำรา ฯ ขอประทานอนุญาตขนานนามว่า วรรณไวทยากร ตามพระนามเมื่อก่อนทรงกรม เพราะเชื่อว่านามนี้เป็นสิริมงคลแก่หนังสือนี้ และเชื่อว่าหนังสือนี้เป็นบ่อเกิดแห่งวิทยากร สมดังพระนามซึ่งพระองค์ท่านได้รับพระราชทานมา แต่สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันมหาประเสริฐแก่วงวิชาการของไทย

ประธานกรรมการ
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

พระประวัติ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

เนื่องในการฉลองพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ดร. บัวย อึ้งภากรณ์ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขอให้ข้าพเจ้าเขียนบทนำเกี่ยวแก่พระเกียรติศักดิ์ และ พระเกียรติคุณของเสด็จในกรม ข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะสนองความประสงค์ เพราะรู้จักพระองค์ท่านแต่จำความได้ เคยรับราชการใกล้ชิดกับพระองค์ท่านมาเป็นเวลานาน ข้าพเจ้าขอโอกาสถวายพระพร ขอให้ทรงมีความสุขปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระนามเดิม หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ประสูติวันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๓๔ ที่ตำบลบ้านตะนาว อำเภอสำราญราษฎร์ จังหวัดพระนคร เป็นโอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในรัชกาลที่ ๔ และหม่อมหลวงท่วนศรี วรวรรณ ในสกุลมนตรีกุล แสดงว่าได้ทรงทำความดีมาแล้วแต่ก่อน จึงมีบุญมาแต่ประสูติ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์โปรดปรานแต่ต้นมา และเป็นที่รักใคร่ของคนในวังนั้น ได้ทรงรับการอบรมเป็นอย่างดี ประกอบด้วยพระปรีชาสามารถ มีสติปัญญาดี มีความขยันหมั่นเพียร ที่สำคัญก็คือ เป็นคนมีโชค ศึกษาเล่าเรียนและทำการงานอะไร ก็มักจะได้ตามพระประสงค์ ได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์ ได้ทรงรับราชการ รับผิดชอบประเทศชาติด้วยความสามารถเป็นเวลานาน ได้ทรงมีส่วนช่วยเหลือในทางวิชาการในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง มีพระประวัติย่อดังต่อไปนี้

การศึกษาในประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงศึกษาในโรงเรียนสวนกุหลาบเป็นเวลา ๑ ปี สอบไล่ได้ชั้น ๑ พ.ศ. ๒๔๔๔ ทรงศึกษาที่โรงเรียนราชวิทยาลัย ที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่จังหวัดธนบุรี เป็นเวลา

ประมาณ ๓ ปี สอบไล่ได้ชั้น ๕ เมื่อโรงเรียนราชวิทยาลัยหยุดสอนไปคราวหนึ่ง เพราะครูตายสองคน ทรงย้ายไปศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบ เมื่อโรงเรียนราชวิทยาลัยเปิดสอนที่สายเสาวลีภิรมย์ ที่ตำบลสะพานยศเส พระนคร ได้เสด็จกลับมาเรียนที่โรงเรียนราชวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง สอบไล่ได้ชั้นมัธยมพิเศษ เป็นที่ ๑ ได้ชัยชนะอย่างงดงาม ทำชื่อเสียงให้โรงเรียน ได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ เมื่อพระชนมพรรษาได้ ๑๔ ปีเศษ นับได้ว่าเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของโรงเรียนราชวิทยาลัย ที่ทรงศึกษาได้ดีได้เร็ว เพราะครูฝรั่งรักใคร่โดยที่เห็นว่าเป็นคนมีสติปัญญาดี และขยัน จึงช่วยสอนให้เป็นพิเศษ เพื่อจะได้ชิงทุนเล่าเรียนหลวง เอาชื่อให้โรงเรียน เป็นที่รักใคร่นับถือของนักเรียนราชวิทยาลัยตลอดมา

เมื่อโรงเรียนราชวิทยาลัย ย้ายไปตั้งใหม่ที่จังหวัดนครปฐม ทำให้หมู่โตเพื่อจะรับนักเรียนให้มีจำนวนมากขึ้น ค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลจะต้องช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลได้ยุบเลิกโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง นักเรียนเก่าได้จัดตั้งเป็นสมาคมขึ้น เพื่อปรึกษาหารือที่จะหาโอกาสตั้งโรงเรียนราชวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง เสด็จในกรมเป็นคนสำคัญในสมาคมนี้ เป็นกรรมการ ต่อมาเป็นประธานกรรมการ ได้ใช้ความพยายามถึง ๓๖ ปี จึงได้ตั้งโรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย ขึ้นได้ที่ตำบลสามพราน จังหวัดนครปฐม

การศึกษาในต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เสด็จไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ โดยทุนเล่าเรียนหลวงที่โรงเรียนประจำชื่อ Marlborough College ทาง Modern Side ก็สอบไล่ได้ในเวลาเร็ว ครูที่โรงเรียนเห็นว่า เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี ชั้นที่ ๑ และมีความขยันหมั่นเพียรดี ทั้งพระชนมพรรษายังน้อยอยู่ จึงขออนุญาตต่อผู้ปกครองผู้ดูแลนักเรียนไทยที่ลอนดอน ให้เรียนทาง Classical Side อีกทางหนึ่ง เพื่อจะได้มีรากฐานการศึกษาที่ดี ผู้ดูแลนักเรียนก็อนุญาต จึงได้เรียนในโรงเรียนนี้ถึง ๕ ปี นับว่าเป็นโชคอย่างหนึ่งที่ได้มีโอกาสเรียนภาษาและความรู้ทั่วไปดีมาก ทรงได้รับรางวัลถึง ๑๗ อย่าง

พ.ศ. ๒๔๕๓ เสด็จเข้าทรงศึกษาในมหาวิทยาลัย Oxford ใน Balliol College เป็นเวลา ๔ ปี ทรงได้รับปริญญา B.A. เกียรตินิยมชั้นโท ทางประวัติศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อที่ Ecole Libre des Sciences Politiques ที่กรุงปารีส ในประเทศฝรั่งเศส ทรงศึกษาวิชาการทูตเป็นเวลา ๒ ปี สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรวิชาการทูต รางวัลที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้รับปริญญา M.A. แห่งมหาวิทยาลัย Oxford ต่อมาได้รับคุณวุฒิปริญญาตรีเกียรตินิยมชั้นเอก อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณวุฒิปริญญาตรีเกียรตินิยมชั้นเอก (การทูต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คุณวุฒิปริญญาตรีเกียรตินิยมชั้นเอกกฎหมาย มหาวิทยาลัยแพร์เลติกินส์ตัน โคลัมเบีย นิวยอร์ก

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙—๒๕๐๐ สมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ ในสมัยประชุมครั้งที่ ๑๑ (General Assembly Plenary Meeting Eleventh Session 1956—1957) ได้ออกเสียงลงคะแนนเป็นเอกฉันท์ ซึ่งไม่เคยมี เติญเสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ แห่งประเทศไทย ขอให้ทรงรับตำแหน่งเป็นประธานสมัชชา มีหน้าที่ในทางสร้างสันติต่อชาวโลกเป็นสำคัญ และมีกิจการอย่างอื่น นับว่าเป็นเกียรติอันสูงยอดเยี่ยม สำหรับส่วนพระองค์ รัฐบาลไทย ประเทศไทย คนไทย และโรงเรียนทุกโรงเรียนที่ได้เคยทรงศึกษา เมื่อได้ทราบว่าในเวลาที่ทรงปฏิบัติหน้าที่ที่สหประชาชาติ ได้ทรงแก้ปัญหาขัดข้องสำคัญถึง ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ เมื่อประเทศรัสเซีย ยกกองทัพเข้าไปในฮังการี คราวหนึ่ง ครั้งที่ ๒ เมื่อประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิสราเอล ยกทัพเข้าตีประเทศอียิปต์ อีกคราวหนึ่ง ถึงกับทำให้ไม่มีสงครามเกิดขึ้น ทำให้คนไทยมากจิตใจเป็นอย่างไร เมื่อหมตวาระของหน้าที่ในสหประชาชาติ เสด็จในกรมฯ ได้ทรงแสดงความขบใจสมาชิกทั้งหลาย ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในที่ประชุมใหญ่ สมาชิกทุกคนได้ยี่นขึ้นถวายพระพร โดยการตบมืออย่างพร้อมเพรียงโดยไม่มีการณ์ดหมายมาแต่ก่อน แล้วจึงเสด็จจากที่ประชุม ต่อมามหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ได้เชิญเสด็จให้มารับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมายแพ่ง ได้เสด็จมาทรงรับเกียรติอันสูงนี้ในห้องประชุมใหญ่ต่อหน้าผู้มีเกียรติทั้งหลายเป็นจำนวนมาก เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๕๘ มีผู้อ่านเกียรติคุณความดีเป็นภาษาลาติน มีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

English Abstract of Latin Oration delivered by the Public Orator in a Convocation held on 1 March 1958.

Major General H.R.H. Prince Wan Waithayakorn Krommun Naradhip Bongsrabandh M.A. Balliol College.

Not long ago I was congratulating Marlborough College on having natured within a single decade three sons of such eminence as the Archbishop of Canterbury, the Lord High Chancellor of that time, and the Lord Chief Justice. Congratulations are now due again : for here is a younger son of the same school to add to the three—one whose name commands respect not only among his own people but throughout the world. This country was the first to see him serving as envoy of his own; France and the League of Nations were next; and later our American allies; to whose country he went as Ambassador and also as Thailand's Delegate to the United Nations. You know how big a part he has played internationally and with what acclaim he presided two years ago over a session of the United Nations General Assembly. You know, too, how distinguished a place he occupies at home in virtue of his birth, his rank, and his honours : and how remarkably popular has been his appointment these last six years as Minister for Foreign Affairs. He agrees, if I am not mistaken, with Cicero, who once wrote : There is nothing more glorious nor of wider import than the solidarity of mankind—a partnership, as it were, and sharing interests, and true affection of man for man throughout the world. Certainly no one has worked harder to restrain warlike passions ; to make individuals think of the common good ; and to ensure that with one mind and one voice we can all quote Ovid's words:

In U.N.O. is our one salvation.

I present to you for admission to the honorary degree of D.C.L. His Royal Highness Prince Wan Waithayakorn.

ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เสด็จในกรมเป็นเลขานุการตรี อยู่ที่สถานทูตไทยที่กรุงปารีส ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นเลขานุการคณะทูตไทยในที่ประชุมสันติภาพทางกรุงเทพฯ ก็ได้ส่งคณะทูตไทยออกไปสมทบ มี มองซิเออร์ ประเด็นเก ชาวฝรั่งเศส ซึ่งรับราชการเป็นที่ปรึกษากฎหมายในกระทรวงยุติธรรมไปด้วย มองซิเออร์ ประเด็นเก บอกข้าพเจ้าว่า คณะทูตไทยจะเอาไปใช้ให้วังเต้น และให้เขียนหนังสือราชการเป็นภาษาฝรั่งเศส เมื่อคณะทูตไทยที่ไปจากกรุงเทพฯ ถึงกรุงปารีส ก็มีข่าวว่าประเทศไทยจะมีผู้แทนในที่ประชุมสันติภาพคนเดียว ประเทศเล็กๆ อื่นมีถึง ๒ คน คณะทูตไทยรู้สึกว่าจะเสียเกียรติ เพราะไทยส่งทหารไปช่วย มองซิเออร์ ประเด็นเก เมื่อกลับมาบอกข้าพเจ้าว่า หลงทางเข้าไม่ถึงหาทางไม่พบ ส่วนหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร ได้ทรงวังเต้นเข้าหาคนสำคัญ เห็นทางจะขอให้ไทยมีผู้แทน ๒ คน และจัดการได้สำเร็จ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร เป็นผู้สามารถเขียนหนังสือราชการภาษาฝรั่งเศสดีกว่าเขาซึ่งเป็นคนฝรั่งเศส เป็นคนที่มีปัญญาดี มีความคิดดี เขียนหนังสือกลมเกลี้ยง ต่อไปจะเป็นเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ เป็นใหญ่ในราชการ เพราะเป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาคัดข้องที่สำคัญ ๆ ได้อย่างดี

เสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้เสด็จกลับเข้ามารับราชการที่กระทรวงต่างประเทศ ได้ทรงเลื่อนชั้นเป็นเลขานุการเอก ประจำกองบัญชาการ เป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไปทำงานได้ดีแคล่วคล่องว่องไว รู้ภาษาอังกฤษดีมาก เลยโปรดเกล้าฯ ให้แปลเทศน์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าเป็นภาษาอังกฤษ ก็ทรงได้ดี สมเด็จพระยาเทววงศ์ฯ เสนาบดีโปรดปรานมาก ได้เลื่อนชั้น เงินเดือน และเหรียญตรา ได้รับพระราชทานตรา ประถมภรณ์มงกุฎไทยเร็วมาก เร็วกว่าเจ้านายในวังนั้น เสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเป็นภราดรแห่งชาติยิวราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมวงศ์ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก มหาวิกรมมงกุฎ เหรียญคุณวุฒิมาลา เข็มศิลปวิทยา และเข็มราชการแผ่นดิน และได้ทรงรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทววงศ์วโรปการ สิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ ทรงเป็นเสนาบดีสืบต่อเนื่องมา และมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เสด็จในกรมหมื่นนราธิปฯ เป็นปลัดทูลฉลอง เมื่อพระชนมพรรษาได้ ๓๓ พรรษา ได้รับราชการเต็มสติปัญญาและความสามารถ ในพุทธศักราช ๒๔๖๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเสด็จในกรมหมื่นนราธิป-

พงศ์ประพันธ์ ดำรงตำแหน่งอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน เฮก และบรัสเซลส์ เมื่อพระชนมพรรษาได้ ๓๕ พรรษา ได้ทรงทำหน้าที่นี้เป็นอย่างดี ใน พ.ศ. ๒๔๗๓ เมื่อครบกำหนดการเป็นอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน เฮก และบรัสเซลส์ ๔ ปีแล้ว ก็ได้เสด็จกลับประเทศไทย ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ทรงรับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ทรงรักษาการณ์แทนคณะบดี คณะนิติศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ประเทศไทยคำรที่จะขอแก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติ จึงได้สืบหาคนที่ศึกษามีความรู้ ความชำนาญ และสามารถในเรื่องสนธิสัญญากับนานาชาติ และรู้จักต่างประเทศดี เพื่อตระเตรียมการ ได้ประชุมกันหลายครั้งหลายหน ในที่สุดตกลงให้เชิญเสด็จในกรมหมื่นนราธิป มาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาฝ่ายไทยในกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อทรงรับตำแหน่งนี้แล้วจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เสด็จในกรมหมื่นนราธิป เป็นที่ปรึกษาฝ่ายไทยในกระทรวงการต่างประเทศ ทรงแสดงความสามารถแก้ปัญหาข้อขัดข้องได้ดี และสามารถทรงงานอย่างอื่นได้ จึงได้ขอให้ทรงเป็นที่ปรึกษาสำนักงานนายกอีกตำแหน่งหนึ่ง ในสมัยที่พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับคำขอร้องให้ทรงราชการมากมาย ได้ทรงงานสำคัญให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปได้ ทรงเหน็ดเหนื่อยเป็นอันมาก ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้มีการแก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติ เสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นกำลังสำคัญในงานเรื่องนี้ เมื่อได้แก้ไขสนธิสัญญานานาชาติสำเร็จเสร็จสิ้นแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๘๒ เดือนกันยายน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นพระองค์เจ้า มีคำนำหน้าพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร ในเดือน ธันวาคม ๒๔๘๔ สงครามเอเชียบูรพาได้เกิดขึ้น เสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ทรงงานที่สำคัญ เหน็ดเหนื่อยเป็นอันมาก ในเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร ขึ้นเป็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ

ใน พ.ศ. ๒๔๘๘ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งให้เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้ทรงงานในสภาผู้แทนเป็นอย่างดี ทรงมีความรู้เรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญดี ต่อมาที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ตั้งให้เสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๙๑

ใน พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำสหรัฐอเมริกา และผู้แทนฝ่ายไทยในองค์การสหประชาชาติ ที่กรุงนิวยอร์ก ก็ได้ทรงทำราชการในหน้าที่นี้เป็นอย่างดี ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร ขึ้นเป็นพระองค์เจ้าต่างกรม มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

ใน พ.ศ. ๒๔๙๕ เสด็จในกรมหมื่นนราธิป ฯ ได้ทรงรับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ใน พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ พระราชทานยศทหารให้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นพลตรี

ใน พ.ศ. ๒๕๐๒ เสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงรับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ได้ทรงราชการเต็มสติปัญญา และความสามารถ ต่อมาได้ทรงรับตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกตำแหน่งหนึ่ง เพราะเหตุว่า ทรงคุ้นเคยกับบัณฑิตศึกษาทั้งหลาย โดยที่เป็นศาสตราจารย์ ทรงสอนมาเป็นเวลานาน เมื่อทรงลาออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีเพราะพระชนม์มาก ท่านนายกรัฐมนตรีอนุญาโตให้ออก แต่ขอให้ดำรงเป็นอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อไปอีกวาระหนึ่ง ได้ทรงรับตำแหน่งนั้นจนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔

ในทางสังคม ได้เคยทรงเป็นนายกสมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษ และสมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนราชวิทยาลัย เคยเป็นนายกสโมสรโรตารีกรุงเทพ และเคยเป็นผู้ว่าการภาคโรตารี ๓๓๐ ซึ่งมีเขตกว้างขวาง รวมประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และกูดชิงห์ กว้างขวางในระหว่างคนไทยและต่างประเทศ คนโดยมากในโลกนี้รู้จักพระองค์ท่าน เพราะได้ทำชื่อเสียงไว้ที่สหประชาชาติ

ตามพระประวัตินี้ แสดงให้เห็นว่า เสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ทรงศึกษาดีเด่นในโรงเรียนราชวิทยาลัย ถึงได้ทุนเล่าเรียนหลวงเป็นรายวัน ทรงศึกษาดีเด่นที่โรงเรียนประจำ ชื่อ Marlborough ที่ประเทศอังกฤษ ถึงได้รางวัล ทรงศึกษาดีเด่นที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด และที่โรงเรียนการทูตที่กรุงปารีส ทรงศึกษา ได้รางวัลที่ ๑ เมื่อทรงรับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน ก็ทรงราชการได้ดีเด่น ได้บำเหน็จความชอบ ได้เงินเดือนเลื่อนขั้นตั้งแต่ผู้น้อยขึ้นมาเป็นชั้น ๆ ทรงรับตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อพระชนมพรรษาได้ ๓๓ พรรษา เป็นราชทูตไทยที่กรุงลอนดอน เมื่อพระชนมพรรษาได้ ๓๕ พรรษา เมื่อทรงรับราชการเป็นข้าราชการการเมืองก็เป็นรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ และทรงเป็นรองนายกรัฐมนตรี เมื่อทรงราชการในสหประชาชาติ ในฐานะที่เป็นผู้แทนประเทศไทย ก็ได้รับเกียรติอย่างสูงถึงเป็นประธานสมัชชาใหญ่ในองค์การสหประชาชาติ ในสมัยประชุมครั้งที่ ๑๑ ซึ่งเป็นเกียรติแก่พระองค์ท่าน เป็นเกียรติแก่รัฐบาล ประเทศไทย และคนไทย

พระยามานวราชเสวี

วารสารศาสตร์

	หน้า
การรักษาความลับของนักสื่อสารมวลชน	๑
หน้าที่สื่อสารมวลชน... ..	๑
สิทธิในบางประเทศ	๒
จริยธรรมในประเทศอื่น ๆ	๕
การปกป้องข่าวของทางราชการต่อสื่อสารมวลชน	๑๔
ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องลับที่สุด	๑๖
ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องลับมาก	๑๗
ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องลับ	๑๘
ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องปกปิด... ..	๑๘
บทสรุป	๒๑
หนังสือประกอบการเรียบเรียง	๒๕
โอกาสและลักษณะการอย่างไรที่นับว่าเหมาะสมสำหรับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นลำห้วย ...	๒๗
เพราะเหตุใด?	๒๗

การรักษาความลับของนักสื่อมวลชน

นักสื่อมวลชนทั่วโลกต่างต้องยึดหลักเกณฑ์ที่มีจริยธรรมเป็นแนวทางของอาชีพ แต่เดิมนักสื่อมวลชนในประเทศไทยก็มีกฎจริยธรรมแม้จะไม่มีบทบัญญัติไว้แน่นอน จะมีก็เพียงกำหนดหลักเฉพาะสำหรับนักหนังสือพิมพ์ซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ตามประกาศของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย กำหนดไว้ว่าจะต้องมีความรับผิดชอบ มีเสรีภาพ มีความเป็นไท มีความจริงใจ มีความเที่ยงธรรม มีใจเป็นนักกีฬา และมีมรรยาท ส่วนผู้ประกอบอาชีพสื่อมวลชนแขนงอื่น เช่นวิทยุหรือโทรทัศน์ จะต้องอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักจริยธรรมเช่นกัน จะเห็นได้ว่าหลัก “จริยธรรม” ตามข้อกำหนดข้างต้นมีแนวทางกว้าง ๆ แต่ยังไม่สมบูรณ์พอ โดยมีข้อกำหนดอื่น ๆ ที่นักสื่อมวลชนจะต้องคำนึงถึงอยู่อีกมากแต่ไม่ได้บัญญัติไว้ อย่างไรก็ตามหลักจริยธรรมซึ่งถือว่าเป็นจริยธรรมสูงสุดของนักสื่อมวลชนโดยไม่มีข้อบัญญัติ แต่ผู้ประกอบวิชาชีพทางสื่อมวลชนทั่วไปยอมรับและถือเป็นหลักประจำใจคือ การรักษาความลับของนักสื่อมวลชน ไม่ยอมเปิดเผยแหล่งที่มาของข่าว หรือผู้ให้ข่าว ไม่ว่าจากการเรียกร้องของบุคคลใด ๆ หรือจากอำนาจบังคับของกฎหมาย ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ซึ่งเกิดขึ้นกับนักสื่อมวลชนในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะกับนักหนังสือพิมพ์ ปัญหาทางด้านวิทยุและโทรทัศน์ไม่สู้จะเกิดขึ้นเพราะกิจการทั้งสองในประเทศต่าง ๆ มักจะอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล หรือดำเนินการโดยรัฐบาล ในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ไม่มีปัญหานี้เกิดขึ้นกับนักหนังสือพิมพ์ เพราะรัฐบาลมีอำนาจเหนือหนังสือพิมพ์อยู่แล้ว

หน้าที่สื่อมวลชน

หน้าที่มูลฐานของสื่อมวลชนคือการแจ้งข่าวต่อประชาชน เมื่อมีหน้าที่นี้ นักสื่อมวลชนจะต้องเป็นผู้เสาะแสวงหาข่าวเพื่อเสนอต่อประชาชน จะต้องติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ ทุกวงการ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ สามัญชนหรือบุคคลผู้กระทำความผิดออกกฎหมายบ้านเมือง ข่าวที่ได้รับทราบมาทั้งในลักษณะเปิดเผยและปกปิด การหาข่าวจำต้องมีอิสระ ปลอดภัยจากอำนาจขัดขวาง เว้นไว้แต่เพื่อความปลอดภัยและความมั่นคง

ของชาติ การปกปิดแหล่งข่าวหรือผู้ให้ข่าวบางครั้งจำเป็น เพื่อความปลอดภัยหรือเพื่อเหตุผลในหน้าที่การงานของผู้ให้ข่าว นักสื่อสารมวลชนจะต้องมีความรับผิดชอบ รู้จักรักษาความลับตามที่ในวิชาชีพของตน ไม่ยอมเปิดเผยแหล่งข่าวซึ่งต้องการปกปิดตามที่ผู้ให้ข่าวประสงค์จะให้ปกปิด ทั้งนี้ไม่มีความหวั่นเกรงต่ออำนาจอิทธิพลใด แม้แต่อำนาจของกฎหมาย ต้องขอมอบสิทธิชีวิตและจิตใจเพื่อรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์แห่งการมีจริยธรรมถึงจะต้องรับโทษทัณฑ์ตามตัวบทกฎหมายหรือจากอำนาจธรรมก็ตาม

สิทธิในบางประเทศ

การคุ้มครองนักสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับการปกปิดแหล่งที่มาของข่าวนั้น พิจารณาเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มประเทศที่มีกฎหมายคุ้มครองนักสื่อสารมวลชน ถือว่านักสื่อสารมวลชนไม่จำเป็นต้องบอกที่มาของข่าวหรือชื่อบุคคลผู้ให้ข่าวและมีอภิสิทธิ์ทางกฎหมายเหนือบุคคลอื่น
๒. กลุ่มประเทศที่ปราศจากกฎหมายคุ้มครองนักสื่อสารมวลชน ถือว่าบุคคลทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับของกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน

สถาบันการหนังสือพิมพ์ระหว่างประเทศ (The International Press Institute) มีสำนักงานใหญ่อยู่ในเมืองซูริก ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เคยสำรวจข้อมูลจากประเทศต่างๆ เกี่ยวกับการรักษาความลับของนักสื่อสารมวลชน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ปรากฏว่าประเทศออสเตรียและประเทศฟิลิปปินส์ เป็นประเทศที่ทำให้การคุ้มครองแก่นักสื่อสารมวลชนอย่างดีที่สุด โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองนักสื่อสารมวลชนว่า ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยแหล่งข่าวและต้นตอของข่าว ในขั้นแรกจะพิจารณาประเทศทั้งสองนี้ในฐานะเป็นประเทศที่ให้เสรีภาพแก่นักสื่อสารมวลชนทางด้านนี้

ออสเตรีย สิทธิการรักษาความลับในวงการสื่อสารมวลชนของประเทศออสเตรียหมายถึงความถึงสิทธิของนักสื่อสารมวลชนที่ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยแหล่งข่าวจากอำนาจบังคับของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายอื่นใด ออสเตรียเป็นประเทศเก่าแก่ที่สุดที่มีกฎหมายให้การคุ้มครอง โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายสื่อสารมวลชนอันรวมถึงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๕ ของออสเตรียระบุว่า บุคคลผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ได้รับยกเว้นไม่จำเป็นต้องเปิดเผยหลักฐานทางอาญาตามข้อความต่างๆ ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อความรับผิดชอบทางกฎหมายอาญา ข้อยกเว้นนี้ไม่กินความถึงการโฆษณา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดว่า พยานไม่จำเป็นต้องตอบคำถามซึ่งพยานไม่ประสงค์จะตอบ ในเมื่อการเปิดเผยนั้นเป็นเรื่องของความลับทางศิลปะหรือความลับทางวิชาชีพ

ออสเตเรียยังมีกฎหมายคุ้มครองให้การคุ้มครองแก่ผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ กฎหมายคุ้มครองฉบับแรกเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ และมีการแก้ไขกฎหมายหลายครั้ง ขยายขอบเขตการคุ้มครองหนังสือพิมพ์รวมถึงวิทยุและโทรทัศน์ กฎหมายคุ้มครองแก้ไขเพิ่มเติมฉบับล่าสุดซึ่งประกาศบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ มีสาระสำคัญกำหนดให้การคุ้มครองแก่ผู้ประกอบอาชีพในสำนักข่าว วิทยุ โทรทัศน์ ถ่ายภาพและภาพยนตร์ ผู้ทำงานในสำนักงานหนังสือพิมพ์ วารสารต่าง ๆ แต่ไม่ใช่วารสารทางเทคนิค ทั้งนี้ บุคคลผู้ได้รับการยกเว้นไม่จำเป็นต้องเปิดเผยความลับของแหล่งข่าว จะต้องเป็นนักสื่อสารมวลชนประจำการ

เท่าที่ปรากฏ การมีกฎหมายคุ้มครองแก่นักสื่อสารมวลชน หรือไม่มีกฎหมายดังกล่าวก็ไม่ปรากฏว่าเกิดปัญหาการขัดแย้งระหว่างผู้มีอำนาจตามกฎหมายและนักสื่อสารมวลชน ไม่มีอำนาจฝ่ายใดมาบังคับให้เปิดเผยเรื่องราวต่าง ๆ ที่นักสื่อสารมวลชนแสวงหามาตามหน้าที่ของตน ออสเตรียจึงเป็นประเทศที่ให้สิทธิเสรีภาพคุ้มครองการปกปิดแหล่งข่าวและชื่อผู้ให้ข่าวแก่นักสื่อสารมวลชนมากที่สุด

ฟิลิปปินส์ ก่อนประเทศฟิลิปปินส์จะได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกา เกิดโต้แย้งในระหว่างฝ่ายที่ต้องการให้การคุ้มครองแก่นักสื่อสารมวลชนเพื่อรักษาความลับของแหล่งข่าว และฝ่ายที่ไม่เห็นความจำเป็นต้องให้สิทธิดังกล่าวเหนือพลเมืองอื่นใด แต่ในที่สุดฝ่ายที่เห็นควรให้การคุ้มครองเป็นฝ่ายชนะ จึงมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเมื่อได้รับเอกราช และประกาศใช้เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยบัญญัติว่า “ผู้พิมพ์ บรรณาธิการหรือผู้สื่อข่าวประจำหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือวารสารออกจำหน่ายทั่วไป จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยแหล่งข่าวหรือข้อความที่ตีพิมพ์ใดๆ เว้นไว้แต่ศาล หรือรัฐสภา หรือคณะกรรมการประจำรัฐสภา เห็นว่าการเปิดเผยนั้นต้องกระทำเพื่อประโยชน์ของรัฐ”

ข้อความตามรัฐธรรมนูญบัญญัติคำว่า “เพื่อประโยชน์ของรัฐ” มีความหมายกว้างเป็นการสงวนอำนาจของรัฐไว้ไม่เปิดเสรีภาพให้การคุ้มครองการปกปิดแหล่งข่าวของสื่อมวลชนโดยสมบูรณ์ ก่อให้เกิดการขัดแย้งในระยะต่อมาระหว่างผู้ใช้อำนาจกับสื่อมวลชนเพียง ๒ ปี หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญ กล่าวคือในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง ซึ่งออกจำหน่ายในกรุงมนิลา ชื่อ “สตาร์รี่พอร์เตอร์” ตีพิมพ์รายงาน

ข่าวของผู้สื่อข่าวหนึ่งชื่อ “แอนเจลา พาลาโซ” เรื่องข้อสอบเนติบัณฑิตฟิลิปปินส์ว่า จากข่าวเป็นเหตุให้มีการสอบสวนผู้ทุจริตและสืบหาตัวผู้กระทำความผิดฟ้องต่อศาล ศาลออกหมายเรียกตัวผู้สื่อข่าวนี้ไปให้การเป็นพยานโจทก์ในคดี และขอทราบต้นตอของข่าวที่ผู้สื่อข่าวได้มา แต่พาลาโซซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวไม่ยอมเปิดเผยเรื่องราวที่ทราบต่อศาล โดยอ้างหลักจริยธรรมของการปกปิดแหล่งข่าวของนักสื่อสารมวลชน ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีไม่ยอมรับฟังข้อแก้ตัว และอ้างถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่าไม่มีข้อกำหนดการคุ้มครองการปกปิดแหล่งข่าว ในเมื่อการปกปิดนั้นเป็นความเสียหายตามข้อความ เพื่อประโยชน์ของรัฐ แต่ผู้สื่อข่าวให้การโต้แย้งว่า ผลประโยชน์ของรัฐมีความหมายในเรื่อง “ความมั่นคงของประเทศ” หรือ “ความปลอดภัยของปวงชน” เรื่องของข้อสอบรับว่าไม่ควรจะเกี่ยวข้องกับความมั่นคงหรือความปลอดภัย และด้วยเหตุนี้จึงไม่แถลงความจริงโดยเด็ดขาด ในที่สุดศาลจึงมีคำพิพากษาจำคุก นายแอนเจลา พาลาโซ ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์ “สตาร์ริฟอเรียเตอร์” ในฐานะดูหมิ่นอำนาจศาล ต่อมาจำเลยยื่นฎีกาเพื่อให้ศาลพิพากษากลับคำตัดสินของศาลชั้นต้น และทางศาลฎีกาฯ ชำดย่นย่นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นว่าคดีข้อสอบเนติบัณฑิตรับว่าเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศชาติ

จากข้อวินิจฉัยของศาลฎีกาทำให้เกิดการตื่นตัวในหมู่ของสื่อมวลชน ขอให้แก้ข้อความ “เพื่อประโยชน์ของรัฐ” เสียใหม่ เพื่อให้ศาลมีอำนาจมากจนกระทั่งบีบบังคับต่อนักสื่อสารมวลชนให้กระทำการฝ่าฝืนต่อหลักจริยธรรมทางการปกปิดแหล่งข่าว การต่อสู้ครั้งนั้นบรรดาสมาชิกรัฐสภาและประชาชนไม่ได้ร่วมต่อต้านเท่าที่ควร ต้องรอเวลา ๗ ปี จนเกิดคดีใหม่ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นคดีเกี่ยวกับเรื่องของ “ออสการ์ คัสเตโล” อดีตรัฐมนตรีนายหนึ่งของฟิลิปปินส์ ตกเป็นจำเลยฐานมีส่วนพัวพันฆาตกรรมพยานสำคัญของการ ในคดีฟ้องกล่าวหาอดีตรัฐมนตรีคัสเตโล จ้อราษฎ์บังหลวง เมื่อใกล้ถึงกำหนดวันพิพากษาคดีฆาตกรรมพยาน หนังสือพิมพ์รายวันออกในกรุงมนิลาหลายฉบับตีพิมพ์รายงานข่าวไม่เปิดเผยแหล่งข่าวว่า มีสตรี ๒ คน คนหนึ่งเป็นญาติของผู้พิพากษาซึ่งจะตัดสินคดี ได้ไปเรียกร้องขอเงินจากคัสเตโลเป็นจำนวนเงิน ๑๐๐,๐๐๐ เปโซ (ประมาณ ๑ ล้านบาท) เพื่อพลิกคำพิพากษา จากข่าวของหนังสือพิมพ์ ทางศาลมีคำสั่งเรียกตัวผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ ๕ นาย ขอให้เปิดเผยชื่อบุคคลผู้ให้ข่าว โดยหยิบยกถ้อยคำในรัฐธรรมนูญว่าทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของรัฐ มาเป็นข้ออ้าง และหยิบยกตัวอย่างคำพิพากษาของศาลฎีกาในคดีพาลาโซมาเป็นบรรทัดฐาน ทางผู้สื่อข่าวปฏิเสธที่จะให้การและยื่นยันถึงหน้าที่ของการเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ดี จะต้องระลึกถึงการรู้จักรักษาความลับ จะยอมเปิดเผยก็ต่อเมื่อปรากฏชัดว่าประเทศตกอยู่ในภาวะอันตราย จากการปฏิเสธของผู้สื่อข่าวไม่

ขอมให้การเช่นนี้ ทางศาลจึงตัดสินจำคุกผู้สื่อข่าวทั้ง ๕ ไว้ในฐานดูหมิ่นศาล

ผลของคดีทำให้บุคคลทั่วไปเริ่มตระหนักรู้ เสรีภาพของสื่อมวลชนถูกคุกคาม หนังสือพิมพ์ต่างลงข่าวประโคมต่อต้านบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจแก่ศาลเกินขอบเขต และประชาชนทั่วไปให้ความเห็นอกเห็นใจแก่สื่อมวลชนในกรณีนี้ ประธานาธิบดีแม็กไซไซซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศในขณะนั้น ไม่สามารถให้การช่วยเหลือได้ ทั้งที่มีความเห็นใจผู้สื่อข่าวผู้ได้รับโทษด้วยเหตุผลของการยึดมั่นในความมีจริยธรรม แต่ก็ได้ไปเยี่ยมเยียนผู้สื่อข่าวในเรือนจำ ทางกริยาของประธานาธิบดีแม็กไซไซได้มอบเครื่องนอนให้กับผู้สื่อข่าวเป็นน้ำใจ ประชาชนจำนวนมากร่วมบริจาคสิ่งของให้กับผู้สื่อข่าว

ผู้แทนรัฐสภาเริ่มสำนึกถึงการที่สื่อมวลชนต้องถูกคุกคามด้วยอำนาจของกฎหมายทางแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยการลดน้ำหนักของคำว่า เพื่อประโยชน์ของรัฐ ให้เบาบางลง ผลสุดท้ายทางรัฐสภาตกลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ ประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ แก้ไขคำว่า “เพื่อประโยชน์ของรัฐ” มาเป็นคำว่า “เพื่อความมั่นคงของรัฐ” ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่า “เพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อความรับผิดชอบของผู้พิมพ์ บรรณาธิการ ผู้เขียนหรือผู้สื่อข่าวประจำหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือวารสารออกจำหน่ายทั่วไป ทางผู้พิมพ์ บรรณาธิการ หรือผู้สื่อข่าวไม่จำเป็นต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของข่าวหรือข้อความอันใดถือเป็นความลับ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามบทบังคับของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอาญา เว้นไว้แต่ศาลหรือคณะกรรมการประจำรัฐสภาเห็นว่าการเปิดเผยนั้นจำเป็น เพื่อความมั่นคงของรัฐ”

บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญคำนึงถึงความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก ไม่พยายามเปิดช่องทางให้ฝ่ายใดใช้อำนาจไม่เป็นธรรม การแก้ไขรัฐธรรมนูญก่อความพึงพอใจให้แก่ นักสื่อมวลชนที่จะทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ตามหลักการที่ถูกต้อง การผ่อนผันให้กับนักสื่อมวลชนปกปิดแหล่งข่าวเป็นสิทธิพิเศษทางกฎหมายเหนือบุคคลอื่น ประเทศฟิลิปปินส์จึงเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ให้อภิสิทธิ์แก่นักสื่อมวลชนที่จะปกปิดทั้งแหล่งข่าวและผู้ให้ข่าว แต่มีข้อแตกต่างกว่าประเทศออสเตรเลีย ตรงที่ออสเตรเลียให้อภิสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญโดยไม่มีข้อแม้แต่อย่างใด แต่รัฐธรรมนูญของฟิลิปปินส์ยังสงวนอภิสิทธิ์นี้ไว้ จะไม่ยอมให้นักสื่อมวลชนปกปิดแหล่งข่าวในกรณี เพื่อความมั่นคงของรัฐ

จริยธรรมในประเทศอื่น ๆ

การกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญขอมให้สื่อมวลชนปิดแหล่งข่าว จัดเป็นวิธีการให้หลักประกันแน่นอนแก่นักสื่อมวลชนว่าจะไม่ถูกเรียกตัวจากฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร

และฝ่ายตุลาการ เพื่อเปิดเผยถ้อยคำอันขัดกับเจตนารมณ์ของนักสื่อมวลชน แต่มีน้อย ประเทศจะยินยอมกำหนดไว้ในกฎหมาย ดังเช่นออสเตรเลียและฟิลิปปินส์ ประเทศส่วนใหญ่ ซึ่งอยู่ในกลุ่มของประเทศประชาธิปไตยหลายประเทศ ไม่มีกฎหมายให้การคุ้มครอง แต่ยึดหลักการหรือถือเป็นธรรมเนียมประเพณีที่จะไม่บีบบังคับด้วยอำนาจใดให้นักสื่อมวลชนเปิดเผยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่นักสื่อมวลชนในหลายประเทศก็โชคดีไม่ถูกอำนาจของกฎหมายมาบังคับให้เปิดเผยข้อความที่ถือเป็นความลับ ตลอดจนไม่เคยปรากฏการขัดแย้งกับผู้ใช้อำนาจฝ่ายต่าง ๆ แต่มีอีกหลายประเทศทั้งที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศในกลุ่มที่ให้ประชาธิปไตยแก่พลเมืองโดยสมบูรณ์ กลับใช้อำนาจของกฎหมายไปในทางละเมิดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ไม่ยอมรับฟังความเห็นโต้แย้งในเรื่องการรักษาความลับของสื่อมวลชน ใช้ช่องทางของกฎหมายเรียกตัวนักสื่อมวลชนมาให้การเป็นพยานในศาล หรือไม่กี่ทาง คณะกรรมการประจำรัฐสภาเรียกตัวมาให้เปิดเผยข้อความใดๆ ที่ทางคณะกรรมการต้องการทราบ การขัดแย้งระหว่างนักสื่อมวลชนและฝ่ายที่มีอำนาจตามกฎหมายในประเทศ กลุ่มประชาธิปไตยซึ่งจะนำมาพิจารณาก็ได้แก่ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

อังกฤษ ความเข้าใจที่ว่าอังกฤษเป็นประเทศที่ให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนอย่างเต็มที่ประเทศหนึ่งในโลกนั้น เห็นจะยังไม่ถูกต้องนัก トラบดที่อังกฤษปราศจากกฎหมายคุ้มครองนักสื่อมวลชนในสิทธิที่จะปกปิดแหล่งข่าว และชื่อบุคคลผู้ให้ข่าว อังกฤษคงจะถือความเสมอภาคในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง จึงถือเป็นเหตุของการไม่ยอมให้อภิสิทธิ์ทางกฎหมายแก่บุคคลผู้ประกอบอาชีพใดๆ อาชีพทางการแพทย์และบรรดานักบวชได้รับการยกเว้นในหลายประเทศ ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยเรื่องราวที่ทราบจากหน้าที่ในอาชีพของตนนั้น อังกฤษก็ไม่ให้การยกเว้นทางกฎหมาย ศาลของอังกฤษมีสิทธิจะเรียกบุคคลใดก็ได้มาให้การเป็นพยานในศาล หากไม่ยอมตอบคำถามตามคำสั่งของศาล จะต้องได้รับโทษปรับหรือจำคุก หรือต้องโทษทั้งสองสถาน แต่ตามปรกติศาลไม่สู้จะใช้อำนาจเรียกบุคคลผู้อยู่ในข่ายของอาชีพซึ่งถือว่ามีความลับที่จะต้องรู้จักเก็บความลับในหน้าที่มาให้การเป็นพยาน เว้นไว้แต่ศาลเห็นความจำเป็นจริงๆ หรือเพื่อความยุติธรรมแก่การพิจารณาคดี

นักสื่อมวลชนในประเทศอังกฤษพยายามเรียกร้องให้มีกฎหมายคุ้มครองการรักษาความลับของแหล่งข่าวอยู่บ่อยครั้ง การเรียกร้องมักจะทวีความรุนแรงในระยะเวลาที่ศาลหรือคณะกรรมการของสภาผู้แทนราษฎรบังคับให้นักสื่อมวลชนบอกแหล่งที่มาของข่าว แต่การต่อสู้ของนักสื่อมวลชนยังไม่ปรากฏผลสำเร็จ การขยับขยายเรื่องของการรักษาความลับมีอยู่บ่อยครั้งที่น่ามาเป็นข้อโต้แย้ง อย่างเช่นกรณีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ คณะกรรมการสอบสวนของสภาผู้แทนราษฎรเรียกตัวนักหนังสือพิมพ์อังกฤษจำนวน ๘ นายจากหนังสือ

พิมพ์ ๕ ฉบับมาให้การ กรณีลงข่าวการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร ข่าวที่ลงเป็นข่าวก่อนประกาศของธนาคารชาติ นักหนังสือพิมพ์ทั้ง ๘ นายนั้นบางคนก็คัดค้านการเรียกตัวให้เปิดเผยต้นตอของข่าว บางคนก็วางเฉย แต่นักหนังสือพิมพ์นายหนึ่งถูกคณะกรรมการบงคักให้เปิดเผยชื่อกรรมการธนาคารชาตินายหนึ่ง ซึ่งนักหนังสือพิมพ์นายนี้ร่วมรับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน ก่อนมีการประกาศปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยธนาคาร เหตุการณ์ครั้งนั้นไม่สู้จะรุนแรงสุดยอด ถึงแม้ว่านักหนังสือพิมพ์จะไม่ยอมบอกชื่อกรรมการธนาคารชาตินายนั้น ทางคณะกรรมการสอบสวนไม่ใช่อำนาจเด็ดขาดบังคับเมื่อมีการปฏิเสธ จากรายงานของคณะกรรมการได้แต่เพียงสรุปผลของการสอบสวนว่า ผู้แทนหนังสือพิมพ์ได้พบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังซึ่งได้พูดคุยด้วยกัน และทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เป็นผู้มาให้การต่อคณะกรรมการถึงเรื่องการพบกับผู้แทนหนังสือพิมพ์ และจากคำให้การสรุปได้ว่า นักหนังสือพิมพ์ที่นำข่าวไปลงในหน้าหนังสือพิมพ์นั้นไม่ได้ข่าวอัตราดอกเบี้ยธนาคารไปจากธนาคารชาติ และการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ลงไปในนั้นไม่ได้กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวแต่อย่างใด

การเรียกตัวนักหนังสือพิมพ์มาให้การในครั้งนั้น ทางฝ่ายสื่อมวลชนให้การคัดค้านอยู่เหมือนกัน แต่ไม่สู้จะรุนแรงเท่าใด เพราะไม่เป็นการบีบบังคับพวกนักหนังสือพิมพ์จนเกินไป ความเห็นที่แสดงออกมามีอยู่ความเห็นหนึ่งเป็นความเห็นในลักษณะเป็นกลาง คือความเห็นของนายเอียน โคลควอน ผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “นิวส์ครอนิคิล” ออกในกรุงลอนดอน ให้ทัศนะว่า “ผู้ถูกเรียกตัวย่อมจะตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะยินยอมเปิดเผยที่มาของข่าวต่อคณะกรรมการสอบสวนเพียงใด ? จัดเป็นเสรีภาพเฉพาะบุคคล การขัดแย้งกับกฎหมายของนักสื่อมวลชนในเรื่องเสรีภาพนี้มีอยู่เป็นประจำ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม นักสื่อมวลชนควรจะเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง” จากเหตุผลนี้ทำให้เกิดทัศนะในฝ่ายที่เชื่อว่านักสื่อมวลชนไม่ควรมียุติธรรมทางกฎหมาย สิทธิเสรีภาพการรักษาความลับแหล่งข่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัวเท่านั้น

ปฏิกิริยาของนักสื่อมวลชนอังกฤษที่ต้องการมีกฎหมายคุ้มครองการปกปิดแหล่งข่าวมีความรุนแรงที่สุด ก็เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๔ ในกรณีวีตเซิล ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศกระทำจารกรรมให้กับรัสเซีย และเท่าที่ทราบ วีตเซิลทำจารกรรมด้วยการส่งหลักฐานความลับของทางราชการ ๕ เรื่องด้วยกันให้กับรัสเซีย ในเรื่องของการจารกรรมไม่เป็นที่เปิดเผยต่อประชาชนว่าส่งมอบหลักฐานอะไรบ้างให้กับรัสเซีย แต่ทางหนังสือพิมพ์ขุดคุ้ยเรื่องมาเป็นข่าวเสนอว่า จารกรรมที่กระทำนั้นเป็นการส่งภาพให้กับรัสเซีย ประกอบด้วย

๑. ภาพการวางทุ่นระเบิดของอังกฤษ
๒. ภาพที่ตั้งเรดาร์
๓. ภาพการป้องกันออคส์กาย
๔. และ ๕. ภาพการปฏิบัติงานของเรือได้นำพลังปรมาณู

การเปิดเผยของหนังสือพิมพ์ในเรื่องนี้ ถือว่าเป็นเรื่องปกปิดของทางราชการ ในระหว่างการพิจารณาคดี ทางศาลเรียกตัวนักหนังสือพิมพ์ ๕ นายมาให้การสอบถามว่า “ทราบข่าวได้อย่างไร?” นักหนังสือพิมพ์ทั้ง ๕ นายไม่ยอมละทิ้งหลักการของการปกปิดแหล่งข่าวเพื่อที่จะทรยศต่อวิชาชีพ ต่างปฏิเสธไม่ยอมให้การตามความเป็นจริง แต่เป็นคราวเคราะห์ดีของนักหนังสือพิมพ์ ๓ นายที่ศาลไม่ติดใจซักถาม เมื่อศาลได้พยานหลักฐานที่ต้องการทราบจากนักหนังสือพิมพ์ ๓ นายนั้นจากแหล่งอื่น โดยที่มีผู้ออกกรับให้การแทนแต่นักหนังสือพิมพ์อีก ๒ นายนั้นทางศาลยังติดใจต้องการให้ชี้แจงหลักฐาน ทางนักหนังสือพิมพ์ทั้งสองยอมที่จะต้องโทษมากกว่าจะเปิดเผยเรื่องราวที่ทราบ การปฏิเสธของบุคคลทั้งสอง ศาลมีคำพิพากษาจำคุกในฐานดูหมิ่นอำนาจศาล โดยสั่งจำคุกนักหนังสือพิมพ์ผู้หนึ่งชื่อว่านายแบรนต์ ฮอลแลนด์ เป็นเวลา ๖ เดือน และนายเรจินัลด์ ฟอสเตอร์เป็นเวลา ๓ เดือน

การพิพากษาจำคุกนักหนังสือพิมพ์ ๒ นายนี้ สร้างความโกรธเคืองให้แก่นักสื่อมวลชนทั่วประเทศอังกฤษ ประมาณว่ามีนักสื่อมวลชนไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ คนร่วมมือกันต่อต้านการใช้อำนาจบังคับให้สื่อมวลชนต้องเปิดเผยแหล่งข่าว มีการเขียนบทความประท้วงทางหน้าหนังสือพิมพ์ และเรียกร้องให้ทางสมาคมหนังสือพิมพ์อังกฤษหาทางให้มีการออกกฎหมายให้การยกเว้นแก่นักสื่อมวลชน ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยแหล่งข่าว หรือชื่อบุคคลผู้ให้ข่าวตามอำนาจของศาล ถึงแม้จะมีปฏิกริยารุนแรงเพียงใด ก็ไม่มีการเคลื่อนไหวออกกฎหมายอย่างจริงจัง ในเมื่อประชาชนชาวอังกฤษต่างวางเฉย ไม่ได้ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ชาวอังกฤษเองยังเห็นว่ามาตรฐานของสื่อมวลชนอังกฤษเองยังไม่สูงจะสูงเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านหนังสือพิมพ์ ดังจะเห็นได้ว่าประชาชนผู้อ่านหนังสือพิมพ์มักจะร้องทุกข์อยู่เป็นประจำต่อสภาการหนังสือพิมพ์อังกฤษ ซึ่งเป็นสภาว่าด้วยการยกระดับมาตรฐานหนังสือพิมพ์และพิจารณาเรื่องราวของหนังสือพิมพ์ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน การพิจารณาของสภาการหนังสือพิมพ์เต็มไปด้วยเรื่องการเสนอข่าวหนังสือพิมพ์ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล หรือไม่ก็เป็นการพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ชักจูงให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดหรือเกิดความตื่นเต็นจนเกินเหตุ การจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ของอังกฤษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ มีจุดมุ่งหมายพิจารณาข้อร้องเรียน

ของประชาชนต่อหนังสือพิมพ์ที่กระทำผิดต่อจริยธรรม พิจารณาการกระทำที่ผิดจากทำ-
นองคลองธรรมและผิดไปจากปรัชญาที่ตั้งไว้ต่อประชาชน การจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์
เป็นการร่วมมือจัดตั้งในระหว่างหนังสือพิมพ์ด้วยใจสมัคร รัฐบาลไม่ได้เข้ามาบีบบทบาท
ก่อตั้งด้วย สภาการหนังสือพิมพ์มีหน้าที่ตักเตือนหนังสือพิมพ์ ในกรณีกระทำผิดไปจาก
จริยธรรมหรือหลักการของกฎหมาย แต่ไม่มีอำนาจชี้ขาดลงโทษดังเช่นการพิพากษาของ
ศาล แต่มุ่งหมายจะก่อให้เกิดความเข้าใจที่จะหว่างหนังสือพิมพ์กับประชาชน และสภา
การหนังสือพิมพ์นี้เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้นักสื่อสารมวลชนรู้จักใช้เสรีภาพไปตามแนวทางที่ถูกต้อง
รู้จักการควบคุมตนเอง และรู้จักหน้าที่ของการรักษาความลับของแหล่งข่าว และชื่อของ
บุคคลผู้ให้ข่าว และเป็นหนทางของการจัดการคอร์ปชั่นในวงการของสื่อมวลชน

สหรัฐอเมริกา สิทธิพิเศษของนักสื่อสารมวลชนในสหรัฐอเมริกาที่จะปกปิดแหล่งข่าว ไม่ได้
บัญญัติให้การคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่เปิดโอกาสให้แต่ละรัฐออกกฎหมายให้การคุ้ม
ครองได้ เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในจำนวน ๕๐ รัฐ มีอยู่ ๑๒ รัฐมีกฎหมายให้การคุ้ม
ครองนักสื่อสารมวลชนที่จะปกปิดแหล่งข่าวและชื่อบุคคลผู้ให้ข่าว ในเหตุที่ไม่ก่อผลกระทบ
กระเทือนต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม โดยหลักการของรัฐธรรมนูญได้เปิดเสรีภาพให้กับ
หนังสือพิมพ์ กำหนดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขครั้งที่ ๑
ว่า “รัฐสภาจะไม่บัญญัติกฎหมายขัดกับศาสนาที่ดำรงอยู่ หรือห้ามประกอบศาสนกิจจ
กล่าวโดยเสรี หรือรีดรอนเสรีภาพการพูด หรือของหนังสือพิมพ์ หรือสิทธิของปวงชน
ร่วมชุมนุมโดยสงบและยื่นคำร้องต่อรัฐบาลเพื่อบรรเทาความทุกข์ยาก”

การกำหนดขอบเขตเสรีภาพทางการพูดและหนังสือพิมพ์ เป็นการกำหนดไว้อย่าง
กว้าง ๆ และทำให้รัฐแต่ละรัฐบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละรัฐเช่นกัน เพื่อให้สิทธิ
เสรีภาพแก่พลเมืองและหนังสือพิมพ์โดยถือรัฐธรรมนูญของประเทศเป็นแม่บทใหญ่ อย่าง
เช่นรัฐธรรมนูญของรัฐแมสซาชูเซตส์ บัญญัติว่า “สิ่งจำเป็นต่อหลักประกันเสรีภาพภายใน
รัฐคือเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ฉะนั้นภายในสหรัฐฯ จึงไม่ควรมีการจำกัดเสรีภาพ ทั้งจะ
ไม่มีการรีดรอนเสรีภาพทางการพูด”

ปัญหาสำคัญของสหรัฐอเมริกาคือเสรีภาพการพูด และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์
ไม่สามารถจะตีความได้แน่นอนว่าจะมีการคุ้มครองนักสื่อสารมวลชนในด้านการรักษาความลับ
ของแหล่งข่าวหรือไม่? มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญในข้ออื่นที่ช่วยให้พิจารณาถึงเรื่องนี้
ด้วย คือ บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ ๕ ว่า “ในคดีอาญา
บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นพยานขัดกับตัวเองมิได้ หรือมิได้ดำเนินการตามรูปแบบของ
กฎหมายเพื่อตัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินมิได้” บทบัญญัติข้อนี้มีผู้พยายามตี

ความว่าการคุ้มครองนักสื่อสารมวลชนเพื่อรักษาความลับของแหล่งข่าวอยู่แล้ว แต่ทางศาลสูงสหรัฐ ฯ เคยตีความว่า ผู้ใดมีเจตนาปกปิดข้อความที่รัฐสภาต้องการทราบในกรณีการสอบสวนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ถือว่าเป็นการดูหมิ่นอำนาจของคณะกรรมการการสอบสวน เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนที่จะต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนในเมื่อเรียกตัวนักสื่อสารมวลชนมาให้การในเรื่องที่ต้องการทราบ เช่น จากคณะกรรมการเกี่ยวกับภัยอาคร เป็นต้น

การตีความตามรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องยากลำบาก ไม่เหมือนกับมีกฎหมายระบุให้การคุ้มครองโดยชัดเจน ในจำนวน ๑๒ รัฐที่มีกฎหมายคุ้มครองก็ระบุการคุ้มครองในข้อปลีกย่อย ไม่ยกเว้นให้ในคดีอาชญากรรมร้ายแรง หรือคดีเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศ รัฐที่มีกฎหมายยกเว้นได้แก่ อลาบามา อริโซนา อาร์แคนซอร์ แคลิฟอร์เนีย อินเดียน่า เคนตักกี แมรี่แลนด์ มิชิแกน มอนตানা นิวเจอร์ซีย์ โอไฮโอ และเพนซิลวาเนีย การออกกฎหมายคุ้มครองในแต่ละรัฐมักจะเป็นไปตามคำเรียกร้องหรือแรงกดดันของนักสื่อสารมวลชนในแต่ละรัฐ ตัวอย่างการคุ้มครองก็มีย่างเช่น กฎหมายในรัฐเพนซิลวาเนียให้การคุ้มครองแก่ “หนังสือพิมพ์รายวัน หรือออกไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง โดยมุ่งหมายจะนำออกเผยแพร่หรือวางจำหน่ายทั่วไป กำหนดราคาจำหน่ายรายตัวต่อฉบับต่อสัปดาห์ ต่อเดือน หรือต่อปี ไว้กับสมาชิกและผู้อ่าน ไม่มีขอบเขตจำกัดในทางธุรกิจการค้า อาชีพที่ประกอบ หรือชนชั้น” การออกกฎหมายคุ้มครองในแต่ละรัฐโดยส่วนใหญ่กำหนดแต่อาชีพหนังสือพิมพ์ มีแต่รัฐอลาบามาและแคลิฟอร์เนียเพียง ๒ รัฐ กำหนดการคุ้มครองแก่นักสื่อสารมวลชนทุกด้าน รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพทางวิทยุและโทรทัศน์ นอกเหนือไปจากหนังสือพิมพ์

ก่อนที่แต่ละรัฐในสหรัฐอเมริกาจะให้เสรีภาพแก่นักสื่อสารมวลชนปกปิดแหล่งข่าว ต้องมีการต่อสู้ในหมู่ของนักสื่อสารมวลชนด้วยความขมขื่น การต่อสู้ของบรรดาสื่อมวลชนเริ่มเกิดขึ้นมานานตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ เมื่อมีการขัดแย้งกับศาลในอำนาจการเรียกตัวนักสื่อสารมวลชนมาให้การ แต่ไม่มีการออกกฎหมายในรัฐใด ๆ จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๕ รัฐแมรี่แลนด์เป็นรัฐแรกที่ออกกฎหมายคุ้มครอง เมื่อแรกเกิดกฎหมายในรัฐนี้ ศาสตราจารย์จอห์น เฮนรี วิกโมร์ ศาสตราจารย์ทางกฎหมาย ได้วิจารณ์กฎหมายให้การคุ้มครองแก่นักสื่อสารมวลชนที่ปกปิดแหล่งข่าวว่า “เป็นกฎหมายที่น่ารังเกียจทั้งในเนื้อหาและทั้งหยาบในรูปร่าง” และทำนายว่า “คงจะไม่มีที่เอาเยี่ยงอย่าง” แต่การคาดคะเนนี้ผิดถนัดเมื่อรัฐนิวเจอร์ซีย์เป็นรัฐที่สองที่ออกกฎหมายเลียนแบบใน พ.ศ. ๒๔๗๖ แต่ก็ทิ้งระยะเวลาห่างจากรัฐแรกเกือบ ๔๐ ปี

ศาสตราจารย์วิกโมร์ยืนยันเงื่อนไข ๔ ประการที่จะให้สิทธิพิเศษการปกปิดเรื่องราวที่ทราบของนักสื่อสารมวลชน จะต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้:—

๑. การติดต่อเรื่องราวกันนั้นจะต้องเป็นไปอย่างปกปิด
๒. เนื้อหาของความลับที่ปกปิดนั้น จะเป็นเครื่องช่วยคำนวณความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายที่ติดต่อกันนั้นให้สมบูรณ์และแนบแน่นต่อกัน
๓. ความสัมพันธ์ในระหว่างฝ่ายที่ติดต่อกันนั้น ในความคิดของประชาชนจะต้องเป็นความสัมพันธ์ที่คงอยู่ตลอดไป
๔. การเปิดเผยเนื้อหาการติดต่อกันนั้น จะต้องเป็นเรื่องเสียหายต่อความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายที่ติดต่อกันจริง ๆ มิใช่จะมาเอาประโยชน์ในการปกปิดความลับเพื่อผลของคดีในศาลอันจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายปกปิด

หลักการทั้ง ๔ ข้อ ศาสตราจารย์เฟรเดริก เอส. ซีเบิร์ต นักเขียนตำรากฎหมายสื่อสารมวลชนและคณบดีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยมิชิแกน ได้เคยวิเคราะห์ในที่ประชุมนานาชาติว่าด้วยการรักษาความลับของนักสื่อสารมวลชน ณ มหาวิทยาลัยสตรีสเบิร์ก ประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ว่า ตามเงื่อนไขข้อที่ ๑ ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ข่าวกับนักสื่อสารมวลชนเป็นเรื่องของการให้ข่าวด้วยความไวเนื้อเชื่อใจต่อกัน ไม่มีข้อที่น่าต้องสงสัย เงื่อนไขข้อที่ ๒ ก็ไม่มีข้อที่จะต้องพิจารณาในความสัมพันธ์ระหว่างนักสื่อสารมวลชนกับต้นต่อข่าว ส่วนเงื่อนไขข้อที่ ๓ นั้นวิเคราะห์ได้ว่า ประชาชนต้องอาศัยนักสื่อสารมวลชนในการเสนอข่าว การเสนอข่าวนั้นจะต้องสมบูรณ์ด้วยเนื้อหาของข่าว และการที่จะเสนอข่าวโดยสมบูรณ์นั้นมียุบย้อยครั้งที่จะต้องปกปิดแหล่งข่าว แต่ในระบบของการเป็นประเทศประชาธิปไตย เสียงของประชาชนคือเสียงซัด ประชาชนควรจะได้ทราบข่าวทุกข่าวที่ควรทราบ ทั้งนี้เพื่อประชาชนจะได้ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

เงื่อนไขข้อที่ ๔ เป็นเงื่อนไขที่ศาสตราจารย์ซีเบิร์ตให้การวิเคราะห์โดยละเอียดว่าภายในสังคมมนุษย์ การฟ้องร้องต่อศาลเป็นการดำเนินการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง การตัดสินคดีนั้นศาลควรได้รับทราบข้อความทั้งหมดโดยไม่มี การปิดบังอำพราง เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดี แต่ถ้าความต้องการของศาลก่อความเดือดร้อนในงานหาข่าวและกระจายข่าว ก็จะต้องพิจารณาว่าสิทธิของนักสื่อสารมวลชนหรือสิทธิของศาลไหนจะจำเป็นกว่ากัน ถ้าพิจารณาแล้ว นักสื่อสารมวลชนจะไปเปรียบกับพวกแพทย์ ทนายความ หรือนักบวชไม่ได้ ในเมื่อบุคคลทั้งสามอาชีพไม่ได้แพร่กระจายเรื่องราวให้ใครทราบ แต่ทางฝ่ายของสื่อสารมวลชนกลับเปิดเผยเรื่องราวให้บุคคลอื่นทราบ ไม่ว่าจะ เป็นประชาชน ทางทหารหรือศาล มียุบย้อยครั้งที่นักสื่อสารมวลชนเสนอความไม่เต็มใจของการบริหารของฝ่ายรัฐบาล ข่าวที่ได้

มานั้นอาจจะมาจากข้าราชการในวงงานรัฐบาลก็ได้ ถ้าบอกให้ทราบข้อบุคคลผู้ให้ข่าว ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปอาจจะลงโทษ นักสื่่อมวลชนควรจะช่วยปกปิดและปกป้องผู้ให้ข่าว ด้วยการปิดปาก จากการวิเคราะห์ของศาสตราจารย์เชิเบิร์ตในข้อนี้ สรุปได้ว่าต้องการให้สิทธิแก่นักสื่่อมวลชนที่จะปกปิดแหล่งข่าวและชื่อผู้ให้ข่าว ซึ่งเป็นความเห็นเหมือนกับนักสื่่อมวลชนในสหรัฐอเมริกาโดยทั่วไป

ตามปรกติในรัฐใด ๆ ก็ตามของสหรัฐอเมริกา ที่ไม่มีกฎหมายให้การคุ้มครองแก่นักสื่่อมวลชน ศาลสหรัฐอเมริกา มักจะให้เกียรติและให้ความเป็นธรรมแก่นักสื่่อมวลชน ไม่ผู้จะเรียกตัวนักสื่่อมวลชนมาให้การหรือเปิดเผยแหล่งข่าว แต่ก็มียุ่่มากครั้งที่นักสื่่อมวลชน ถูกเรียกตัวและต้องรับโทษกรรมด้วยข้อหาเพียงนั่งเฉยไม่แถลงความจริงตามที่ศาลต้องการทราบ อย่างเช่นในกรณีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ในนครนิวยอร์ก จากสารคดีที่นายมาร์ติน มูนีย์ แห่งหนังสือพิมพ์ “นิวยอร์กอเมริกัน” เขียนเล่าถึงบ่อนการพนัน และผู้กระทำผิดกฎหมาย ในนครนิวยอร์ก ทางศาลต้องการทราบตัวบุคคลผู้เล่นการพนันและสถานที่ตั้งบ่อนการพนัน แต่ผู้สื่อข่าวไม่ยอมบอกเพราะผู้นำเรื่องมาเล่าคือตัวนักการพนันผู้เข้าร่วมเล่นด้วยผู้หนึ่ง การปกปิดไม่ยอมเปิดเผยแหล่งที่ตั้งและชื่อผู้เล่นการพนันนั้น ทางศาลพิพากษาสั่งปรับนายมูนีย์ ๒๕๐ ดอลลาร์ และสั่งจำคุก ๓๐ วัน เมื่อมีการอุทธรณ์ต่อมา ทางศาลอุทธรณ์ยื่นคำตัดสินของศาลชั้นต้น

หลังจากเกิดคดีนี้ได้ไม่นาน มีผู้เสนอกฎหมายต่อสภาของรัฐนิวยอร์ก ขอให้ให้นักสื่่อมวลชนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายไม่ต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของข่าว แต่สมาชิกสภาส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย กฎหมายจึงเป็นอันตกไป แต่ต่อมาเกิดคดีทำนองของคดีมูนีย์อีกหลายคดี ทางสภารัฐนิวยอร์กจึงแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขกฎหมายขึ้น เพื่อพิจารณาถึงสิทธิพิเศษของนักสื่่อมวลชนที่ควรจรรักษาความลับ คณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาอย่างละเอียดชนิดไม่เคยกระทำมาก่อนในสหรัฐอเมริกา และจากการพิจารณา ทางคณะกรรมการได้สรุปรายงานเสนอแนะว่า

๑. ไม่ควรให้อภิสิทธิ์โดยไม่มีเงื่อนไข ในเรื่องของการยินยอมให้นักสื่่อมวลชนปกปิดแหล่งข่าวที่เสนอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม
๒. อภิสิทธิ์นั้นจะพึงให้ต่อเมื่อมีการป้องกันผลประโยชน์ของประชาชนเป็นอย่างดีแล้ว

คณะกรรมการชี้แจงในรายงานว่า เมื่อมีการวางวิธีการป้องกันโดยถูกต้องแล้ว การให้อภิสิทธิ์ปกปิดแหล่งข่าวแก่นักสื่่อมวลชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่ว่า “ถ้าในกรณีใดนักสื่่อมวลชนอ้างสิทธิพิเศษที่มีอยู่ ทางหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ บุคคล หรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ต้องการทราบเรื่องราวใด อาจขอให้ศาลสูงพิจารณาถอดถอนสิทธิพิเศษของนักสื่อมวลชน ซึ่งมีอยู่เสียก็ได้”

จากผลสรุปรายงานของคณะกรรมการก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในระหว่างนักสื่อมวลชน และสมาคมอาชีพทางสื่อมวลชนว่า การกำหนดให้ศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิพิเศษได้ตามคำร้องขอ เท่ากับเป็นการบังคับให้นักสื่อมวลชนตอบคำถามอยู่นั่นเอง ไม่ควรจะทำออกกฎหมายในทำนองนี้ซึ่งไม่เป็นการคุ้มครองแก่นักสื่อมวลชนแต่อย่างใด ไม่ควรจะมีกฎหมายดีกว่าจะมีกฎหมายแบบครึ่งๆ กลางๆ การโต้แย้งทำนองนี้ทำให้ทางสภารัฐนิวยอร์กต้องยุติการออกกฎหมาย ทำให้รัฐนิวยอร์กไม่มีกฎหมายคุ้มครองแก่นักสื่อมวลชนที่จะปกป้องแหล่งข่าวจนกระทั่งในปัจจุบัน

การตัดสินใจในกรณีนักสื่อมวลชนไม่ยอมบอกแหล่งข่าวนั้น การตัดสินใจของผู้พิพากษาส่วนใหญ่มักจะเป็นความเห็นสอดคล้องต้องกัน แต่มีอยู่คดีหนึ่งที่ทางผู้พิพากษาให้ความเห็นแตกต่างกัน เป็นคดีที่เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ในรัฐฮาวาย นายอแลน กูดเฟเตอร์ ผู้สื่อข่าวประจำหนังสือพิมพ์ “โฮโนลูลู แอดเวอร์ไทเซอร์” ถูกเรียกตัวเป็นพยานในคดี นางเนสตา เอ็ม. กัลลาส อดีตผู้อำนวยการบุคลากร ของเทศบาลเมืองโฮโนลูลู ฟ้องร้องกล่าวหาถูกให้ออกจากงานด้วยความไม่เป็นธรรม นางกัลลาสบอกว่าทราบจากข่าวที่นายกูดเฟเตอร์ตีพิมพ์ข่าวล่วงหน้าว่า ทางคณะกรรมการข้าราชการเทศบาลจะให้เธอออกจากงาน ทางศาลต้องการทราบว่านายกูดเฟเตอร์ได้ข่าวมาอย่างไร? ซึ่งได้รับการปฏิเสธ ศาลจึงสั่งพิพากษาจำคุก เมื่อมีการยื่นฎีกา ทางศาลฎีกาของรัฐฮาวายยื่นคำพิพากษาเดิม แต่มีผู้พิพากษานายหนึ่งในจำนวน ๔ นาย ชื่อ แจ็ค มิซูฮา มีความเห็นแย้งในคำพิพากษาว่า “การบังคับให้เปิดเผยแหล่งข่าวเป็นการฝ่าฝืนต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และเป็นลักษณะของการเซนเซอร์ทางอ้อม” แต่ผู้พิพากษาอีก ๓ ท่านซึ่งตัดสินจำคุกผู้สื่อข่าวให้ความเห็นว่า “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ ไม่ได้ให้สิทธิผู้สื่อข่าวปิดบังแหล่งข่าวในเมื่อเป็นเรื่องทางกฎหมาย”

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนเพื่อปกป้องแหล่งข่าวในสหรัฐอเมริกาสรุปได้ว่า ยังมีความเห็นไม่สู้จะสอดคล้องต้องกันทั้งในแง่ของนักกฎหมายและนักสื่อมวลชน และจากการที่สหรัฐอเมริกาประกอบไปด้วยรัฐต่างๆ ถึง ๕๐ รัฐ จะให้สถานิติบัญญัติของทุกรัฐออกกฎหมายคุ้มครองพร้อมกันเป็นสิ่งยากที่จะกระทำ จะต้องอาศัยระยะเวลาให้สถานิติบัญญัติในแต่ละรัฐออกกฎหมายซึ่งก็คงใช้เวลาอีกนาน เว้นไว้แต่สมาชิกรัฐสภาของสหรัฐฯ จะมองเห็นความสำคัญ มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญกำหนดการคุ้มครองแก่นักสื่อมวลชนโดยชัดเจนในเรื่องของการปกป้องแหล่งข่าวและชื้อบุคคลผู้ให้ข่าว

ประเทศไทย การหยิบยกออสเตรีย ฟิลิปปีนส์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ขึ้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในระหว่างประเทศที่มีเสรีภาพและขาดเสรีภาพของการรักษาความลับของแหล่งข่าว ซึ่งในปัญหานี้ยังไม่ได้เป็นที่ครุ่นคิดกันในหมู่ของนักสื่อมวลชนในประเทศไทย เพราะยังไม่เกิดเรื่องราวการขัดแย้งกับฝ่ายที่มีอำนาจตามกฎหมาย แต่ไม่เป็นที่รับรองได้ว่าจะเกิดปัญหาขึ้นมาเมื่อใดในกาลเวลาต่อไป ซึ่งมีเรื่องที่จะต้องวิเคราะห์ไว้ล่วงหน้าว่า ประเทศไทยมีกฎหมายให้การคุ้มครองแก่นักสื่อมวลชนที่จะปกปิดแหล่งข่าวและชื่อบุคคลผู้ให้ข่าวหรือไม่? เพียงใด?

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑ มีอยู่เพียงมาตราเดียวที่กำหนดการให้เสรีภาพแก่นักสื่อมวลชน แต่ไม่มีข้อกำหนดว่าด้วยการคุ้มครองแก่นักสื่อมวลชนที่จะปกปิดแหล่งข่าว ดังจะเห็นได้ตามมาตรา ๓๓ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะคับขัน หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความเสื่อมทรามทางจิตใจของยุวชน การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้” จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าเป็นช่องทางให้ออกกฎหมายควบคุมสื่อมวลชนในทางแข็งกร้าว หรือจะออกกฎหมายในทางให้เสรีภาพตามขอบเขตจำกัด ตลอดจนมีบทบัญญัติทางกฎหมาย ยกเว้นนักสื่อมวลชนที่จะปกปิดแหล่งข่าวก็ย่อมกระทำได้ แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนหลายฉบับไม่มีการยกเว้นแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายลักษณะอาญา กฎหมายการพิมพ์ เป็นต้น

ลักษณะการรักษาความลับของสื่อมวลชนในประเทศไทย มีแนวทางที่จะต้องพิจารณาได้เป็น ๒ แนวทางด้วยกัน

๑. การปกปิดข่าวของทางราชการต่อสื่อมวลชน
๒. การยกเว้นการเปิดเผยแหล่งข่าวตามข้อกำหนดของกฎหมาย

การปกปิดข่าวของทางราชการต่อสื่อมวลชน การวางระบบปกปิดข่าวของทางราชการต่อสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อหนังสือพิมพ์ เป็นการริดรอนเสรีภาพการแจ้งข่าวต่อประชาชนอย่างหนึ่ง ถ้าการปกปิดนั้นไม่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของประเทศชาติ วิธีการปกปิดข่าวนั้นในหลายประเทศมีกฎหมายเป็นเครื่องมือคุ้มกัน ซึ่งในบางกรณีก็มีเหตุผลสมควรแก่การปกปิด แต่ในบางกรณีกลับใช้กฎหมายช่วยปกปิดความเลวร้ายในวงการบริหารราชการแผ่นดิน ในหลายประเทศมีกฎหมายว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ เช่น อินเดีย ปากีสถาน อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น สำหรับประเทศไทย

มีกฎหมายเรียกว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองความลับในราชการ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการคัดลอก เขียน จำลอง หรือถ่ายภาพที่สงวน เป็นต้นว่าสถานีรถไฟ คลังแสง สนามบิน หรือที่อื่นๆ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาตจากฝ่ายทหารผู้มีอำนาจ แต่ในกฎหมายไม่ได้กำหนดข้อความรวมไปถึงการแจ้งข่าวสารหรือการพยายามเสาะแสวงหาข่าวสารของทางราชการ มุ่งหมายอยู่กับสิ่งก่อสร้างทางยุทธศาสตร์* ส่วนการปกปิดข่าวสารความลับทางราชการนอกเหนือไปจากนี้ มิได้มีกฎหมายระบุไว้อย่างแจ่มชัด จะมีอยู่บ้างเป็นกรณีๆ ไป เช่น ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๑๒๓ และมาตรา ๑๒๔ ระบุว่าผู้ใดกระทำการใด ๆ ให้ได้มา เพื่อให้ผู้อื่นล่วงรู้หรือได้ไป ซึ่งข้อความเอกสารหรือสิ่งใด ๆ อันปกปิดไว้เป็นความลับสำหรับความปลอดภัยของประเทศ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี ถ้าความผิดนั้นได้กระทำในระหว่างประเทศอยู่ในการรบ หรือการสงคราม ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๕ ปี ถ้าความผิดดังกล่าว ได้กระทำให้รัฐต่างประเทศได้ประโยชน์ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

นอกจากนี้มีการกำหนดวิธีการป้องกันความลับของทางราชการไว้หล โดยอาศัยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ ลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ระเบียบนี้เป็นข้อกำหนดป้องกันมิให้ข้าราชการหรือผู้หน้าที่เกี่ยวข้องปล่อยให้ความลับของทางราชการรั่วไหลแก่บุคคลภายนอก โดยให้เหตุผลของการประกาศใช้ระเบียบว่า รัฐบาลพิจารณาเห็นว่าการรักษาความลับของทางราชการนั้น แต่เดิมได้ถือปฏิบัติกันมาโดยมิได้มีระเบียบวางไว้เป็นมาตรฐาน ในปัจจุบันการแสวงหาข่าวความลับและจารกรรมได้ดำเนินการอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ การป้องกันรักษาความลับของทางราชการ เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติจึงจำเป็นต้องกระทำให้รัดกุมยิ่งขึ้น ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าร่วมในสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันกับมิตรประเทศ ซึ่งได้

* อังกฤษมีกฎหมายชื่อว่า The Official Secrets Act 1920 กำหนดข้อบังคับหรือเรียกร้องให้นักสื่อสารมวลชนเปิดเผยแหล่งข่าวหรือชื่อผู้ให้ข่าว โดยใช้กฎหมายฉบับนี้มีบังคับอยู่เป็นประจำ ข้อกำหนดของกฎหมายห้ามคัดลอก เขียน หรือถ่ายภาพที่ซึ่งจะก่อประโยชน์ให้แก่ฝ่ายศัตรู ได้แก่คลังแสง ท่าเรือ ค่ายทหาร เรือรบ โรงงานรัฐบาล หรือสถานที่ตามกำหนดในกฎหมาย และมีบทบัญญัติเพิ่มเติมคือ ห้ามข้าราชการหรือผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับทางการติดต่อแจ้งเรื่องของทางราชการให้บุคคลผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทราบ และบุคคลผู้ติดต่อรับข้อความมีความผิด รวมตลอดถึงบุคคลผู้ยุงหรือพยายามชักจูงให้ผู้อื่นกระทำความผิดก็จะต้องรับโทษเช่นกัน ทางด้านสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายออกในสมัยประธานาธิบดีลินคอล์น บี. จอห์นสัน มีชื่อว่า The Federal Public Records Law 1967 กำหนดให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจปกปิดข้อความที่เป็นภัยอันตรายต่อการป้องกันประเทศ หรือเป็นภัยอันตรายต่อนโยบายต่างประเทศ การประกาศใช้กฎหมายทำนองนี้ในแง่ของสื่อมวลชนถือว่าเป็นการขัดต่อเสรีภาพในการแสวงหาข่าว ขัดกับความปรารถนาของประชาชนใคร่จะได้รับทราบข่าวสาร

มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารอันเป็นความลับบางประการแก่กัน การรักษาความลับจึงจำเป็นต้องวางระเบียบให้ได้มาตรฐานซึ่งมิตรประเทศถือปฏิบัติอยู่ด้วย

การกำหนดในเรื่องของความลับ เท่ากับเป็นคู่มือของบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับทางการ ไม่ให้ข่าวคราวรั่วไหลต่อบุคคลภายนอก เป็นการปกปิดข่าวของราชการ โดยแบ่งระดับของความลับออกเป็น ๔ ชั้นด้วยกัน คือ

๑. ลับที่สุด
๒. ลับมาก
๓. ลับ
๔. ปกปิด

๑. ลับที่สุด ได้แก่ “ลับ” ที่มีความสำคัญสูงสุดเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศ ซึ่งหาก “ลับ” นั้นรั่วไหลหรือแพร่พรายไปถึงผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง แม้แต่บางส่วนหรือทั้งหมดแล้ว ก็อาจจะเกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติหรือพันธมิตรได้

ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องลับที่สุด

๑. เอกสารทางการเมืองที่สำคัญมาก เช่น การเจรจาเกี่ยวกับสัมพันธมิตร ฯลฯ
๒. แผนการ หรือรายละเอียดของโครงการป้องกันพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งรวมทั้งแผนการหรือรายละเอียดเฉพาะของปฏิบัติการทางทหารรายใหญ่ที่สำคัญ ซึ่งอยู่ในโครงการหรือกำลังดำเนินการอยู่
๓. เทคนิคที่ต้องอาศัยความชำนาญเป็นพิเศษ หรือระเบียบวิธีบางประการซึ่งอาจนำไปใช้ในปฏิบัติการทางทหารในอนาคต ตลอดจนเอกลักษณ์และการประกอบหน่วยบางหน่วยไม่ว่าจะตั้งอยู่ ณ ที่ใด ที่มีความมุ่งหมายโดยเฉพาะที่จะใช้เทคนิคหรือระเบียบวิธีดังกล่าวแล้ว
๔. ข่าวสารชั้นวิกฤติที่เกี่ยวกับพัฒนาการที่สำคัญทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิค เพื่อประโยชน์ในทางป้องกัน
๕. ข่าวสารที่เกี่ยวกับบรรดาระเบียบวิธีที่ได้นำมาใช้หรือบรรดาผลสำเร็จที่สำนักงานข่าวกรองและสำนักงานต่อต้านข่าวกรองของเราได้รับ หรือข่าวสารที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่บรรดาสายลับของเรา
๖. แผนการที่สำคัญรายใหญ่ของรัฐบาล ซึ่งถ้าเปิดเผยก่อนเวลาอันเหมาะสมจะก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างหนักเป็นพิเศษแก่ประเทศชาติ

๓. ประมวลข้อมูลหรือรายการบางประการ ซึ่งแต่ละรายอาจจัดเป็นชั้นลับมากหรือต่ำกว่า แต่เมื่อรวมกันเข้าแล้วควรจัดไว้ในชั้นที่สูงกว่าลำดับเดิม

๔. ข่าวสารที่เกี่ยวกับการจัดหายุทธโศภณกรรมทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง รวมทั้งรายละเอียดของปริมาณที่แน่นอน เฉพาะรายละเอียดของกำลังสำรองเพื่อการสงคราม

๕. ลับมาก ได้แก่ “ลับ” ที่มีความสำคัญรองจาก ลับที่สุด ซึ่งหาก “ลับ” นั้นรั่วไหลหรือแพร่พรายไปถึงผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง แม้แต่บางส่วนหรือทั้งหมดแล้ว จะเกิดหรืออาจจะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ หรือเกียรติภูมิของประเทศชาติหรือพันธมิตรได้

ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องลับมาก

๑. แผนการหรือรายละเอียดของโครงการป้องกันพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ รวมทั้งแผนการหรือรายละเอียดเฉพาะของปฏิบัติการทางทหาร ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันพื้นที่ดังกล่าวนั้น ซึ่งอยู่ในโครงการหรือกำลังดำเนินการอยู่

๒. ข่าวสารที่เกี่ยวกับอาวุธยุทธภัณฑ์ชนิดใหม่ หรือที่ดัดแปลงแก้ไขใหม่ เพื่อการสงคราม รวมทั้งพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

๓. ข่าวสารที่เกี่ยวกับต่างประเทศ ในเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องปกปิดความจริงว่าเราทราบเรื่องนั้น

๔. ข่าวสารทางทหารที่สำคัญยิ่ง (รวมทั้งภาพถ่าย ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายทางอากาศที่จะต้องนำมาพินิจติดต่อกัน แผนที่ แผนภูมิ แผนที่ และแบบจำลอง) ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการจัดกำลังและสถานที่สำคัญ ๆ

๕. รายงานผลร้ายที่เกี่ยวกับขวัญโดยทั่วไป ซึ่งกระทบกระเทือนต่อปฏิบัติการทางทหารที่สำคัญรายใหญ่ ๆ

๖. เทคนิคหรือระเบียบวิธีใหม่หรือพิเศษบางประการ (ที่ไม่ได้จัดอยู่ในชั้นลับที่สุด) อันจะนำออกใช้ในปฏิบัติการทางทหารในอนาคต ตลอดจนเอกลักษณ์และการประกอบหน่วยไว้ว่าจะตั้งอยู่ ณ ที่ใด ซึ่งมีความมุ่งหมายโดยเฉพาะที่จะใช้เทคนิคหรือระเบียบวิธีดังกล่าวแล้ว

๗. ประมวลข้อมูลหรือรายการบางประการ ซึ่งแต่ละราย ๆ อาจจะเป็นเรื่องลับหรือต่ำกว่า แต่เมื่อรวมกันเข้าแล้วควรจัดไว้ในชั้นที่สูงกว่าลำดับเดิม

๘. ลับ ได้แก่ “ลับ” ซึ่งถ้าหากรั่วไหลหรือแพร่พรายไปถึงผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องแม้

แต่บางส่วนหรือทั้งหมดแล้ว จะทำให้เสียประโยชน์ หรือเกียรติภูมิของประเทศชาติหรือ
พันธมิตรได้

ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องลับ

๑. รายงานประจำตามปกติทางทหาร เช่น รายงานเรื่องปฏิบัติการทางทหาร การ
ฝึก ซึ่งไม่มีเนื้อความอันเป็นประโยชน์สำคัญยิ่งแก่ประเทศที่มีใช้พันธมิตร
 ๒. รายงานข่าวกรองที่มีลักษณะเป็นการประจำ
 ๓. เอกสารและหนังสือคู่มือทางเทคนิคที่ใช้สำหรับการบำรุงรักษา และตรวจตรา
อาวุธยุทโธปกรณ์ใหม่ เอกสารและหนังสือการสงครามและเพื่อใช้สำหรับฝึก
 ๔. ข่าวสารที่เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาการใหม่ ๆ หรือวัสดุอื่นที่มีความ
สำคัญอย่างยิ่ง
 ๕. ข่าวสารทางเทคนิคที่ไม่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เช่น ผลการวิจัยทางพาณิชย์
หรือกรรมวิธีต่าง ๆ ทางหัตถกรรม ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์แก่ทางทหารอย่างชัดเจน และ
ซึ่งอาจต้องการป้องกันด้วยเหตุผลทางพาณิชย์
 ๖. ประมวลข้อมูลหรือรายการบางประการ ซึ่งแต่ละเรื่องอาจจะเป็นเรื่อง “ปก
ปิด” หรืออาจไม่เป็นเรื่องลับเลย แต่เมื่อรวมกันเข้าแล้วก่อให้เกิดค่าในการรักษาความ
ปลอดภัยขึ้น
๔. ปกปิด ได้แก่เรื่องอื่น ๆ นอกจาก “ลับ” “ลับมาก” หรือ “ลับที่สุด” ซึ่งไม่ควร
เปิดเผยหรือแพร่พรายให้บุคคลอื่นทราบ เว้นแต่เพื่อประโยชน์ของทางราชการ

ตัวอย่างการกำหนดประเภทการรักษาความปลอดภัยเรื่องปกปิด

๑. หนังสือคำแนะนำและแบบฝึกของส่วนราชการและเอกสารทางเทคนิคบางเรื่อง
ซึ่งมุ่งหมายสำหรับใช้ในส่วนราชการนั้นเท่านั้น
๒. เอกสารประจำตามปกติเกี่ยวกับการจำหน่ายแจก และการจัดหาของคลัง
พัสดุทหาร

ตามลักษณะระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการเท่าที่กล่าวมานี้ เป็น
การวางวิธีการป้องกันไม่ให้ข่าวของทางราชการรั่วไหล แต่ถ้าเกิดการรั่วไหลจะต้องหาทาง
ลดความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยของทางราช
การ ทางรัฐบาลยังอาศัยหลักการอีกข้อหนึ่งเป็นแนวทางป้องกันการผิดพลาดในการเสนอ
ข่าวของทางราชการ ไม่เป็นการให้ข่าวแก่สื่อมวลชนโดยพร่ำเพรื่อ โดยกำหนดตัวบุคคล

ผู้ให้ข่าวแก่สื่อมวลชนไว้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ข่าวคลาดเคลื่อนผิดจากข้อเท็จจริงและขัดกับนโยบายของรัฐบาล หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการวางวิธีการปกปิดข่าวความเสียหายในวงราชการหรือปกปิดสิ่งไม่ดีงามในทางราชการ การกำหนดวิธีการนี้ ทางรัฐบาลสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นรัฐบาลชุดแรกที่ออกคำสั่งตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ และในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยืนยันคำสั่งเดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ และครั้งสุดท้ายตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้กำหนดหลักปฏิบัติในการให้ข่าวราชการ การให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ การเขียนเรื่องลงหนังสือพิมพ์ และให้กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ กำชับข้าราชการในสังกัดให้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังมีใจความสำคัญต่อไปนี้:-

๑. การให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับนโยบายของกระทรวงใด รัฐมนตรีเจ้ากระทรวงเป็นผู้มีหน้าที่ให้สัมภาษณ์

๒. ข้าราชการประจำ ไม่มีหน้าที่ให้สัมภาษณ์ในเรื่องนโยบาย หรือเกี่ยวกับนโยบาย แต่ข้าราชการชั้นอธิบดี หรือ ผู้ที่อธิบดีมอบหมาย อาจให้สัมภาษณ์ได้เฉพาะในข้อเท็จจริง เกี่ยวกับหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรมนั้น ๆ แล้วรายงานให้รัฐมนตรีเจ้ากระทรวงทราบโดยด่วน

๓. ข้าราชการผู้ใดประสงค์จะเขียนเรื่องลงหนังสือพิมพ์ก็ให้เขียนได้ แต่การเขียนนั้นต้องเขียนภายในกรอบของกฎหมาย และต้องได้รับอนุญาตจากเจ้ากระทรวงอีกชั้นหนึ่งก่อน การอนุญาตจากเจ้ากระทรวงนั้นให้ถือเป็นการประจำ ไม่ต้องอนุญาตให้เขียนเป็นเรื่องทุกคราวไป และในการขออนุญาตดังกล่าวนี้ ให้ผู้ขออนุญาตระบุนามปากกาไปด้วย เรื่องที่เขียนลงหนังสือพิมพ์นั้นหมายถึงเรื่องที่เป็นข่าวสาร ทั้งที่เป็นข่าวของทางราชการ และมีข่าวของทางราชการ ตลอดจนเรื่องที่เป็นบทความด้วย

จากประกาศคำสั่งที่กำหนดไว้นี้ ถ้ามองในด้านของนักสื่อมวลชนจะมองเห็นได้ว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพของการแสวงหาข่าว เป็นเครื่องมือตัดทอนความอยากรู้อยากเห็นของประชาชนในการบริหารงานของทางราชการ การกำหนดตัวบุคคลผู้ให้ข่าวไว้เป็นทางเลือกเลี้ยงของหน่วยงานใดที่จะไม่ให้ข่าวก็ได้ ทำให้นักสื่อมวลชนต้องแสวงหาข่าวในรูปแบบของการหาข่าวอย่างซอมนเร็นจากผู้เกี่ยวข้องกับหน่วยราชการแห่งใดแห่งหนึ่งซึ่งชอบปกปิดข่าวของหน่วยงาน การเสนอข่าวของสื่อมวลชนในรูปแบบนี้จึงออกมาในรูปแบบของ รายงานข่าวจากผู้ใกล้ชิด ไม่บอกชื่อผู้ให้ข่าวหรือชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งของนักสื่อมวลชนในประเทศไทยที่จะปกปิดชื่อผู้ให้ข่าวและจะไม่ยอมเปิดเผยเป็นเด็ดขาดไม่ว่าจะด้วยคำขอร้องของเจ้ากระทรวง หรือจากอำนาจบังคับของฝ่ายบริหาร ตลอดจน

จากอำนาจตามกฎหมายของศาล การยกเว้นการเปิดเผยแหล่งข่าวตามข้อกำหนดของกฎหมาย เป็นประเด็นต่อมาที่จะต้องพิจารณาว่าประเทศไทยมีการคุ้มครองนักสื่อมวลชนรักษาความลับของแหล่งข่าวตามกฎหมายหรือไม่? ถ้าพิจารณาจากกฎหมายฉบับต่าง ๆ จะเห็นว่าไม่มีข้อยกเว้นแก่นักสื่อมวลชนแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญา บังคับให้นักสื่อมวลชนต้องเปิดเผยแหล่งข่าวโดยไม่มีข้อยกเว้นตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ กำหนดให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือศาลมีอำนาจเรียกบุคคลใดมาให้การในการสอบสวน ในการไต่สวนมูลฟ้อง ในการพิจารณาคดี หรือการอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และตามกฎหมายได้ให้อำนาจศาลเรียกตัวบุคคลใดมาให้การได้โดยถือตามมาตรา ๒๓๑ ว่า “เมื่อคู่ความหรือผู้ใดจะต้องให้การหรือส่งพยานหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) เอกสารหรือข้อความที่ยังเป็นความลับในราชการอยู่

(๒) เอกสารหรือข้อความลับ ซึ่งได้มาหรือทราบเนื่องในอาชีพหรือหน้าที่ของเขา

(๓) วิธีการ แบบแผน หรืองานอย่างอื่นซึ่งกฎหมายคุ้มครองไม่ยอมให้เปิดเผย คู่ความหรือบุคคลนั้นมีอำนาจไม่ยอมให้การหรือส่งพยานหลักฐาน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความลับนั้น

ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดไม่ยอมให้การ หรือไม่ส่งพยานหลักฐานดังกล่าวแล้ว ศาลมีอำนาจหมายเรียกเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความลับนั้นมาแถลงต่อศาล เพื่อวินิจฉัยว่าการไม่ยอมนั้นมีเหตุผลจำเป็นหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไร้เหตุผล ให้ศาลบังคับให้ให้การหรือส่งพยานหลักฐานนั้น”

ตามบทบัญญัตินี้เท่ากับให้นักสื่อมวลชนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล โดยศาลอาจบังคับบุคคลนั้น ๆ ให้การหรือส่งพยานหลักฐานตามที่ต้องการ จะปฏิเสธได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุผลสมควรซึ่งก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ถ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งจะต้องรับโทษตามความผิดในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๕๕ ในความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ระหว่างมาตรา ๑๖๘ ถึง มาตรา ๑๗๑ ซึ่งมีสาระสำคัญว่า ผู้ใดขัดขืนคำสั่งบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำซึ่งให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ให้สาบาน ให้ปฏิญาณหรือให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าผู้ใดขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความ หรือให้ส่งทรัพย์สินหรือ

เอกสารใดในการพิจารณาคดี ขัดแย้งคำสั่งของศาลให้สาบาน ปฏิญาณ ให้ถ้อยคำหรือเบิกความ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา ไม่มีข้อกำหนดที่ค้ำถั่งถึงหน้า้ที่ทางจริยธรรมของนักสู่มวลชน แต่ค้ำถั่งถึงการมีจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพในบางสาขาตามแบบอย่างของกฎหมายในบางประเทศ เพื่อต้องการให้ผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ มีลัทธิที่จจะปกปิดเรื่องราวใดที่ทราบ กฎหมายกลับจะลงโทษถ้าเปิดเผยความลับอันมีผลเกี่ยวเนื่องกับงานในอาชีพของตนเอง กฎหมายลักษณะอาญา ในความผิดฐานเปิดเผยความลับ ตามมาตรา ๓๒๓ บัญญัติว่า “ผู้ใดล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นโดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชี หรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้น แล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวในวรรคแรก เปิดเผยความลับของผู้อื่นอันตนได้ล่วงรู้ หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน”

ตามข้อความในกฎหมายให้ผู้ประกอบอาชีพดังกล่าวปกปิดความลับในอาชีพของตน เป็นการยอมรับทราบหน้าที่และจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ ผิดกับผู้ประกอบอาชีพทางสู่มวลชนที่ไม่มีกฎหมายให้ปกปิดความลับในเรื่องที่ทราบ หรือปกปิดแหล่งข่าวซึ่งเป็นหน้าที่ทางจริยธรรม

บทสรุป

ข้อยกเว้นให้แก่อาชีพต่าง ๆ ที่จะปกปิดความลับ เป็นมูลเหตุสำคัญก่อให้เกิดความคิดในบรรดานักสู่มวลชนยกเป็นข้ออ้างอิงขอให้กฎหมายคุ้มครองการรักษาความลับของแหล่งข่าว โดยถือว่าอาชีพทางสู่มวลชน ไม่มีข้อแตกต่างไปกว่าอาชีพทางแพทย์ นักกฎหมาย หรือนักบวช ที่จะต้องรู้จักเก็บความลับให้ต้องตามจริยธรรม เช่นทางฝ่ายแพทย์จะต้องปกปิดความลับของผู้ป่วยอันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องส่วนตัว หรือในเรื่องของอาการโรคของผู้ป่วย ที่คิดว่าเมื่อเปิดเผยแล้วจะก่อความเสียหายให้กับผู้ป่วย ในเรื่องของนักบวชโดยเฉพาะนักบวชในคริสต์ศาสนา จะต้องปกปิดคำสารภาพบาปของผู้ที่มาสารภาพ

การเรียกร้องสิทธิการคุ้มครองทางกฎหมายเพื่อช่วยไม่ให้นักสื่อมวลชนต้องรับโทษจากการปกปิดแหล่งข่าวหรือชื่อบุคคลผู้ให้ข่าว มีความคิดเห็นแตกแยกออกไป ๒ ฝ่ายคือฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านด้วยการให้เหตุผลต่าง ๆ กัน

ฝ่ายสนับสนุนให้ความเห็นดังนี้:-

๑. นักสื่อมวลชนมีหน้าที่ทั้งทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมที่จะต้องปกปิดแหล่งข่าวและชื่อบุคคลผู้ให้ข่าว ในเมื่อการได้ข่าวนั้นมาด้วยความเข้าใจแล้วว่า จะรักษาชื่อบุคคลผู้ให้ข่าวไว้เป็นความลับ

๒. นักสื่อมวลชนให้คำรับรองแต่แรกแล้วว่า จะปกปิดแหล่งข่าวและชื่อบุคคล แต่จำเป็นต้องเสนอข่าวเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยรวม

๓. นักสื่อมวลชนมีหน้าที่จะต้องบริการต่อสาธารณชน หน้าที่นั้นคือการรวบรวมเสาะแสวงหาข่าวเสนอต่อประชาชน การรู้จักรักษาความลับเป็นสิ่งจำเป็นในการแสวงหาข่าว

๔. นักสื่อมวลชนทำหน้าที่บริการประชาชนเสมือนกับแพทย์ นักบวช นักกฎหมาย ในเมื่อบุคคลเหล่านี้ได้รับสิทธิพิเศษยกเว้น ตามกฎหมายคุ้มครองการรักษาความลับตามหน้าที่ของอาชีพ นักสื่อมวลชนควรจะได้รับบริการคุ้มครองบ้าง เพื่อจะไม่กระทำการฝ่าฝืนจริยธรรมเช่นเดียวกับอาชีพอื่น

๕. นักสื่อมวลชนใช้ความสามารถในการหาข่าว หน่วยงานอื่นไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวนหรือศาล ควรจะใช้ความสามารถหาต้นตอของข่าวได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพานักสื่อมวลชน ไม่ควรจะไปบีบบังคับให้นักสื่อมวลชนทำผิดกฎจริยธรรม ในเมื่อการเสนอข่าวของสื่อมวลชนแต่แรก เป็นการชี้ช่องทางให้เสาะแสวงหาต้นตอของข่าวได้ต่อไป

ความคิดเห็นของฝ่ายสนับสนุน โดยสรุปก็มีตามที่กล่าวมา แต่มีฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยคือ

ฝ่ายคัดค้านให้ความเห็นดังนี้:-

๑. ศาลมีหน้าที่รักษาตัวบทกฎหมายเพื่อความยุติธรรมแห่งบ้านเมือง การเรียกร้องสิทธิใด ๆ จะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ศาลควรมีสติริเต็มที่ได้โดยไม่มีข้อโต้แย้งที่จะเรียกร้องขอทราบข่าวสาร เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดีและเพื่อความยุติธรรม และการเปิดเผยแหล่งข่าวหรือชื่อบุคคลผู้ให้ข่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำตามตัวบทกฎหมายเพื่อให้เกิดผลดีแก่การพิจารณาคดี

๒. นักสื่อมวลชนมีข้อแตกต่างไปจากแพทย์ นักกฎหมายและนักบวช ในข้อที่แพทย์ นักกฎหมาย และนักบวชเก็บรักษาความลับโดยไม่แพร่พรายข้อความที่ทราบไปบอกแก่ใคร แต่นักสื่อมวลชนกลับนำเรื่องราวที่ทราบมาเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไป

๓. การมีกฎหมายให้การคุ้มครองแก่นักสื่อมวลชนรักษาความลับในแหล่งข่าว เป็นช่องทางให้สื่อมวลชนเสนอข่าวบิดเบือนจากข้อเท็จจริง หรือตั้งข้อกล่าวหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งคลุมเครือเพื่อประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเพื่อหวังสินจ้างรางวัล หรือเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของนักสื่อมวลชน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำที่ขัดต่อเจตนารมณ์เพื่อรับใช้ประชาชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ

๔. กฎหมายให้การคุ้มครองนักสื่อมวลชน ไม่มีหลักประกันยืนยันได้ว่านักสื่อมวลชนจะกระทำตัวดีซันหรือเลวลงเพียงใด? เพื่อทำหน้าที่รับใช้ประชาชน และเมื่อมีกฎหมายแล้วก็ไม่แน่ว่านักสื่อมวลชนจะรักษาความลับด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยไม่มีสิ่งใดแอบแฝง หรืออาจจะไม่รู้จักเก็บความลับเลยก็ได้ ทั้งที่มีกฎหมายให้การคุ้มครองเป็นเครื่องเตือนใจนอกเหนือไปจากจริยธรรมที่มีอยู่ประจำใจ

ในความคิดของฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านในเรื่องการคุ้มครองรักษาความลับของแหล่งข่าวและข้อผู้ให้ข่าวเป็นปัญหายากแก่การตัดสินใจว่าความคิดเห็นฝ่ายใดถูกต้อง นักสื่อมวลชนต้องการความเป็นอิสระภาพจากการกดดัน ต้องการสิทธิเสรีภาพโดยสมบูรณ์แบบไม่ปรารถนาจะให้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการมากำก่ายการใช้เสรีภาพและการมีเสรีภาพ การบีบบังคับให้สื่อมวลชนเปิดเผยแหล่งข่าว และข้อผู้ให้ข่าวเป็นการตัดทอนเสรีภาพที่มีอยู่และเป็นการทำลายล้างหลักจริยธรรมของนักสื่อมวลชน ในส่วนความคิดเห็นของนักกฎหมายก็มีทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านการออกกฎหมายคุ้มครอง แต่มีความเห็นที่น่ายินดีอยู่ประการหนึ่ง คือ ไม่ควรออกกฎหมายคุ้มครองนักสื่อมวลชนไว้ล่วงหน้า ฝ่ายผู้ทรงอำนาจควรจะวินิจฉัยดูว่าเรื่องใดควรเรียกนักสื่อมวลชนมาให้เปิดเผยความลับ ไม่ควรจะใช้อำนาจที่มีอยู่พร่ำเพรื่อ แต่ก็ไม่ควรจะให้เสรีภาพแก่นักสื่อมวลชนปกปิดแหล่งข่าวมากเกินไป ในทางที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ เช่น ในเรื่องการขบถ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามหรือขบถภายในราชอาณาจักร สิ่งใดก็ตามที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ไม่ควรจะมีการละเว้นให้ปกปิดแหล่งข่าวและข้อของผู้ให้ข่าว

เท่าที่เป็นมาถือว่าเป็นโชคดีของสื่อมวลชนในประเทศไทย ไม่เคยเกิดปัญหาที่รัฐบาลก็ดี รัฐสภาก็ดี หรือศาลก็ดีใช้อำนาจไปในทางก่อให้เกิดการขัดแย้งกับนักสื่อมวลชนใช้อำนาจให้นักสื่อมวลชนเปิดเผยแหล่งข่าว และข้อบุคคลผู้ให้ข่าว ผิดกับนักสื่อมวลชน

ในหลายประเทศที่ต้องเผชิญกับความขมขื่น ต้องเผชิญกับการต่อสู้กับฝ่ายที่มีอำนาจ นักหนังสือพิมพ์เป็นกลุ่มอาชีพที่ประสบเคราะห์กรรมมากที่สุดในบรรดานักสื่อมวลชนทั้งหลาย ต้องถูกจำคุกหรือถูกปรับ ด้วยการกระทำเพียงอย่างเดียวคือ “เปิดปาก” ไม่หวั่นต่อการใช้อำนาจให้เปิดเผยแหล่งข่าว แต่สิ่งนี้ไม่เป็นสิ่งแน่นอนสำหรับประเทศไทย ไม่ทราบว่าจะเกิดการตื่นตัวเรียกร้องสิทธิของนักสื่อมวลชนในเรื่องนี้ หรือจะเกิดการขัดแย้งกันขึ้นเมื่อใด? แต่ในขณะที่ปราศจากกฎหมายคุ้มครองนักสื่อมวลชนอยู่นี้ ได้แต่หวังว่าฝ่ายที่มีอำนาจจะพิจารณาเห็นว่าควรจะเรียกตัวนักสื่อมวลชนให้เปิดเผยแหล่งข่าว หรือซื้อผู้ให้ข่าวในกรณีใด? และเป็นหน้าที่ของนักสื่อมวลชนจะต้องใคร่ครวญให้ดูว่าสิ่งใดควรเปิดเผยและสิ่งใดควรปกปิด เพื่อการรักษาความลับของนักสื่อมวลชนและเพื่อยึดในหลักแห่งการมีจริยธรรม

สุรัตน์ นุ่มนนท์

หนังสือประกอบการเรียนเรื่อง

๑. McNae L.C.J., **Essential Law for Journalists**; Cox & Wyman Ltd., London, 1967 (3 rd. ed.)
๒. Nelson Harold, Teeter Dwight Jr; **Law of Mass Communications**; The Foundation Press, Inc., New York; 1969 (5th. ed.)
๓. **Fleet Street, The Inside Story of Journalism**; Macdonald, London, 1966.
๔. **IPI Survey, Professional Secrecy and The Journalists**; The International Press Institute, Zurich, 1962.
๕. **The Press and the People**; Orr, Pollock & Co. Ltd., London, 1965.
๖. สุขุม ศรีชัยรัตน์ **ระเบียบราชการและเรื่องที่เกี่ยวข้องบางเรื่อง** โรงพิมพ์ที่ธรรมสาร
พระนคร ๒๕๑๓
๗. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑**
๘. **ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๑๙**
๙. **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๑๗**
๑๐. **พระราชบัญญัติคุ้มครองความลับในราชการ พ.ศ. ๒๕๑๔**
๑๑. **ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๑๙**

โอกาสและลักษณะการอย่างไร ที่นับว่าเหมาะสมสำหรับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นลำห้วย

๑ ...

ในประวัติการณ์ของมนุษยชาตินั้นได้เป็นที่รับรู้กันโดยแน่ชัดแล้วว่า การสื่อสารซึ่งนำเอาคำบอกเล่าต่าง ๆ ออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้มีการขยายตัวเติบโตอยู่เรื่อยมา จากความเป็นหน่วยงานย่อย ๆ ซึ่งมีได้มีความหมายอะไรมากไปกว่าเป็นเครื่องสำแดงความรู้เห็นของเอกชนบางคนที่ต้องการจะให้คนอื่น ๆ ใกล้เคียง ๆ คนใดคิดหรือ ได้ยอมรับรู้ว่าตนมีความสำคัญ มีความเป็นพหูสูต มีหุมีตากว้างไกลกว่า อันเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของคนเรานั้น มักจะอยากแสดง “ความเหนือกว่า” คนอื่น ๆ จนกลายมาเป็นหน่วยงานอันยิ่งใหญ่ไพศาลและสลับซับซ้อน มีผลกระทบและเกี่ยวข้องไปยังองค์ประกอบอีกหลายส่วนหลายอย่างของสังคมโดยแนบแน่น อาทิเช่น กระทบและเกี่ยวข้องถึงมาตรฐานความรู้หนังสือของประชาชน กระทบและเกี่ยวข้องถึงความเจริญเติบโตและความเจริญของบ้านเมือง เฉพาะอย่างยิ่งความเติบโตและความเจริญเติบโตของเมืองสำคัญแต่ละเมือง กระทบและเกี่ยวข้องถึงการจัดสถานะของชุมชนให้เป็นชุมชนอุตสาหกรรม ตลอดไปจนกระทั่งกระทบและเกี่ยวข้องถึงรายได้ของประชาชนพลเมืองเป็นรายบุคคล

ขณะที่กิจการในสาขาต่าง ๆ เหล่านี้ขยายตัวเติบโตยิ่งขึ้น อันแสดงถึงว่าพัฒนาการของประชาชาติได้เกิดและคลี่คลายขึ้นมาโดยลำดับนั้น กิจการหนังสือพิมพ์ก็เป็นที่งานสื่อสารสาธารณะอันหนึ่งที่ได้มีโอกาสขยายตัวเติบโตขึ้นมาตามพัฒนาการดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งนอกจากจะมีโอกาสขยายตัวเติบโตแล้ว โอกาสใหม่ ๆ เหล่านี้เองก็ยังเป็นประหนึ่งเครื่องทำทนายช่วยให้อุปกรณ์หนังสือพิมพ์ต้องพยายามที่จะขยายตัวเพื่อที่จะได้รับใช้ชุมชนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกด้วย ลักษณะการในทำนองที่ทนายช่วยเช่นว่านี้ สำหรับในประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือที่กำลังจะพัฒนาก็ดูเหมือนจะมีมากและหนักแน่นยิ่งกว่าในประเทศอื่น ๆ

เพราะเหตุใด ?

คำตอบอย่างสรุปก็มีอยู่ประการเดียว นั่นคือ อนุชนรุ่นใหม่ๆ แต่ละรุ่นและทุกรุ่นได้แสดงสถานะทางความคิดจิตใจของพวกเขาให้ปรากฏมาแล้วตลอดระยะเวลา

เวลาในประวัติศาสตร์ว่าพวกเขามีได้เคยมีความพอใจกับสถานภาพของสังคมหรือของโลกเท่าที่ได้เป็นมาแล้วในยุคสมัยแห่งบุพชนของพวกเขา อนุชนรุ่นใหม่ๆ จึงต้องพยายามเสมอที่จะขยายปริมณฑลแห่งพื้นฐานของพวกเขาให้กว้างขวางออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยอาศัยการศึกษาเป็นปัจจัย จึงต้องพยายามคลี่คลายความปรารถนาในด้านต่างๆ ของพวกเขาออกไป และจึงต้องยกระดับแห่งมาตรฐานการครองชีพของพวกเขาให้สูงขึ้นอย่างไม่มียั้ง

ความกระหายที่จะได้มีความรอบรู้ของอนุชนรุ่นใหม่ๆ จึงต้องเติบโตขยายตัวเรื่อยไปโดยไม่เป็นที่สงสัย และเพื่อแก้การบรรลุลูกความสมปรารถนาดังกล่าวนี้ก็มีแต่การสื่อสารสาธารณะไม่ชนิดใดก็ชนิดหนึ่ง หรืออาจจะหลาย ๆ ชนิดรวมกันนั้นแหละ ที่จะเป็นเครื่องช่วยเกื้อกูลให้แก่พวกเขาได้

นับตั้งแต่มหาสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงเป็นต้นมา เราจะเห็นได้ว่าในทุก ๆ รอบทศวรรษได้มีปริมาณของคนที่เพิ่มขึ้นได้ว่าเป็น “ประชาชนคนอ่านหนังสือพิมพ์” เพิ่มขึ้นอย่างน่าทึ่งมาก ยิ่งสถิติของบรรดาประเทศด้อยพัฒนาด้วยแล้วก็ต้องนับว่าเป็นจำนวนที่เพิ่มพูนขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์เป็นพิเศษ ทั้ง ๆ ที่ผู้คนในประเทศเหล่านั้นก็มักจะบ่นกันอยู่เนื่อง ๆ ว่าระดับของผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้นในอัตราที่ยังไม่น่าเป็นที่พอใจนัก ในทวีปเอเชีย ในทวีปแอฟริกา และในภูมิภาคละตินอเมริกา ซึ่งถูกจัดไว้ว่าเป็นเขตด้อยพัฒนาแล้วต่างก็ได้รับรู้และรับเอานโยบายในอันที่จะให้การศึกษาขั้นหลักมูลแก่พลเมืองของตน ๆ อย่างทั่วถึง เป็นเป้าประสงค์อันหนึ่งที่สำคัญที่สุดเหมือน ๆ กันแล้วทั้งนั้น พร้อมกันในคราวเดียว ประเทศซึ่งอยู่ในระยะ “กำลังพัฒนา” เกือบทุกประเทศในโลก ก็ได้มีนโยบายที่จะกำหนดงบประมาณส่วนใหญ่ส่วนหนึ่งเพื่อการศึกษาของประชาชน

ตามสถิติขององค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติเมื่อสี่ปีมาแล้ว คือสถิติของปี ค.ศ. ๑๙๖๒ ระบุไว้ว่า จำนวนของนักเรียนทั้งหมดในบรรดาประเทศที่อยู่ในระยะกำลังพัฒนาซึ่งเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษานั้นมีอยู่ถึง ๒๒๐ ล้านคน เมื่อกาลเวลาได้ล่วงเลยมาจนถึงบัดนี้ จำนวนดังกล่าวก็ย่อมจะต้องเพิ่มพูนสูงขึ้นไปอีกมากแล้วเป็นธรรมดา เพราะการเพิ่มขึ้นนั้นจึงต้องเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยมาทุกรอบปี ถ้าหากจะอนุมานเอาตามตัวเลขที่สาธกมานี้ ก็แปลว่า แต่ละปี ๆ จะมีเด็กที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับชั้นประถมออกมาจากโรงเรียนประมาณ ๓๕ ล้านคน ส่วนหนึ่งในจำนวน ๓๕ ล้านคนนี้จะเข้ารับการศึกษาระดับที่สูงขึ้นต่อไป ส่วนหนึ่งอาจจะกลับไปช่วยครอบครัวประกอบกรอาชีพในลักษณะที่ประกอบกันอยู่แล้ว และที่ย่อมจะมีอีกส่วนหนึ่งที่มุ่งหน้าเข้าสู่ตลาดแรงงาน

งานเพื่อหางานทำเนื่องจากไม่พอใจที่จะไปประกอบอาชีพอย่างที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้
ดำเนินกันมาแล้ว

อย่างไรก็ดี สมมุติว่าผู้คนในรุ่นเยาว์ทั้ง ๓๕ ล้านคนนี้มีการศึกษาของตน ๆ สิ้นสุด
กันแต่เพียงในระดับจบประถมศึกษาเท่านั้น เราก็ย่อมจะต้องถือเอาได้แล้วเช่นเดียวกันว่า
พวกเขาอยู่ในสถานะที่ “รู้หนังสือ” แล้ว ทะเบียนสำมะโนครัวของพวกเขาแต่ละคนจะ
ต้องบันทึกลงไว้ว่าพวกเขาเป็นผู้รู้หนังสือ อย่างน้อยที่สุดก็หนังสือในภาษาแห่งชาติของ
ตนเอง

นอกเหนือไปจากโครงการบังคับเด็กให้เข้าเรียนหนังสือดังกล่าวมานี้แล้ว สำหรับ
คนรุ่น “ผู้ใหญ่” ก็ปรากฏว่ากำลังมีการดำเนินงานเพื่อเร่งรัดให้ผู้ใหญ่ที่ยังไม่รู้หนังสือได้รู้
หนังสือกันโดยทั่วไปในทุกประเทศอย่างเต็มเร็วเต็มแรงเช่นเดียวกัน องค์การศึกษาและ
วิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติได้เคยกะประมาณไว้ว่า จำนวนคนที่ยังเรียกว่าไม่รู้หนังสือ
ในบรรดาประเทศด้อยพัฒนาเหล่านั้น เขาเฉพาะบุคคลที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ก็มีอยู่ถึง
๑๒๐ ล้านคน ในจำนวนนี้อยู่ในทวีปเอเชีย ๕๕๐ ล้าน อยู่ในแอฟริกา ๑๒๐ ล้าน และ
อยู่ในภูมิภาคละตินอเมริกา ๕๐ ล้าน จำนวนคนที่ยังไม่รู้หนังสือถึง ๑๒๐ ล้านเหล่านี้ โดย
แม้ว่าส่วนใหญ่ทีเดียวจะมีโอกาสหรือช่องทางน้อยเหลือเกินในอันที่จะหวังได้ว่าตนจะได้
รับโอกาสเรียนอ่านเขียนเขียนหนังสือจนถึงระดับอ่านออกเขียนได้ในช่วงชีวิตของตน แต่
ก็ยังเป็นที่น่าดีใจที่ปรากฏว่าเกือบทุกประเทศได้ตั้งความพยายามและตระเตรียมดำเนินการ
ต่าง ๆ เพื่อจะให้การศึกษาแก่พวกผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือเหล่านี้ จะมีอยู่ก็แต่ในน้อยประเทศ
เหลือเกินที่ได้ทอดทิ้งหรือไปถือเสียว่าบุคคลเหล่านี้ แม้จะเป็นพลเมืองของตนเอง ก็เป็น
บุคคลที่สาบสูญหรือใช้การอะไรไม่ได้และไม่มีประโยชน์อะไรแก่บ้านเมืองต่อไปอีก

๒ ...

การจัดระบบวิธีและการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เพื่อจะให้คนรุ่นผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ
ได้กลายเป็นคนรู้หนังสือขึ้นมาให้จึงได้จึงกำลังมีการดำเนินกันอย่างเอาจริงเอาจังในหลาย ๆ
ประเทศ และทั้งก็มีปริมาณขององค์การเช่นว่านั้นเพิ่มขึ้นทุกที จึงเป็นที่คาดหวังอยู่ว่า
ภายในระยะหนึ่งหรือสองทศวรรษข้างหน้าก็อาจจะจะมีประชาชนพลเมืองประมาณ ๓๐๐ ถึง
๔๐๐ ล้านคน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ได้กลายเป็นผู้รู้หนังสือโดยแน่นอน

ประชาชนที่อ่าน ถึงแม้ว่าในขณะปัจจุบันนี้จะยังมี “ประชาชนคนอ่านหนังสือพิมพ์” แต่พวกเขาก็จะกลายเป็นได้ชื่อว่าอ่านออกเขียนได้ และอาจจะได้รับความรู้เร้าผลักรุนให้เกิดอยากอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อแก้การที่จะได้มีโอกาสขยายวงแห่งความสนใจในด้านต่าง ๆ ของพวกเขาให้กว้างขวางออกไป และเพื่อแก้การที่จะเขยิบระดับขั้นแห่งความทะเยอทะยานของพวกเขาให้สูงขึ้นไปตามธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้น จำนวนของประชาชนพลเมืองในประเทศที่เรียกว่ารู้หนังสือของประเทศซึ่งกำลังพัฒนา ก็อาจจะสูงเกินกว่า ๑,๐๐๐ ล้าน ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ในขณะที่สถิติของฝ่ายกิจการหนังสือพิมพ์เองปรากฏว่า จำนวนจำหน่ายทั้งสิ้นของบรรดาหนังสือพิมพ์ในประเทศด้อยพัฒนาล้ำหลังที่ควร จะรับใช้ประชาชนพลเมืองเหล่านี้ก็เพิ่งจะมีอยู่เพียงวันละ ๔๕ ล้านฉบับเท่านั้นเอง ในปัจจุบัน

เมื่อคิดส่วนเทียบตามพื้นฐานของสถิติ โอกาสของกิจการหนังสือพิมพ์ก็ยังมีอยู่อย่างมากและกว้างขวางเต็มที่

และเท่าที่คิดและคาดหมายมาข้างต้นก็คิดและคาดหมายเอาเฉพาะแต่จำนวนประชาชนพลเมืองเท่าที่มีอยู่ในขณะปัจจุบันนี้เป็นเกณฑ์เท่านั้นเอง ยังหาได้คิดและคาดหมายเลยไปถึงประชาชนพลเมืองซึ่งจะต้องเกิดขึ้นใหม่ๆ หรือที่จะต้องขยายตัวเพิ่มพูนขึ้นโดยธรรมชาตินั้นแต่อย่างใดไม่

ถ้าหากเราจะคิดและคาดหมายไปด้วยทัศนะที่กว้างไกลกว่านั้น ก็แปลว่าจำนวนของ “ประชาชนคนอ่านหนังสือพิมพ์” ก็ย่อมจะต้องมีมากกว่าจำนวนที่ได้คิดและคาดหมายไว้โดยไม่เป็นที่สงสัย เพราะจำนวนของประชาชนคนอ่านหนังสือพิมพ์ก็จักต้องขยายตัวตามไปด้วยกับจำนวนของประชากรที่จะเพิ่มทวีขึ้นโดยธรรมชาติ

ในอีกทัศนะหนึ่ง เราต้องไม่ลืมข้อเท็จจริงไปเสียด้วยว่า ตามสถิติที่ปรากฏยืนยันให้เห็นอยู่โดยทั่วไปในนานาประเทศทุกวันนี้ คนเรามีได้ตายเร็วหรือมีอายุสั้นเหมือนยุคสมัยก่อน ๆ สถานะทางสุขภาพและอนามัยที่เจริญขึ้นและการค้นคว้าทางการแพทย์ที่แพร่ไพศาลขึ้นได้เป็นผลให้คนเรามีช่วงอายุยืนยาวกว่ายุคแห่งบรรพบุรุษ จำนวนคนตายก็ลดปริมาณส่วนเทียบลงเป็นอันมากกับจำนวนคนเกิดใหม่ ซึ่งปรากฏว่ามีอัตราเกิดค่อนข้างสูงในเกือบจะทุกประเทศ จนเป็นผลให้จำนวนประชากรของประเทศต่าง ๆ หลายประเทศเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่าภายในระยะเวลาเพียง ๒๕ ถึง ๓๐ ปี เป็นข้อคาดหมายกันว่า ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ถึงปี ค.ศ. ๑๙๘๐ จำนวนประชากรของทวีปเอเชีย แอฟริกา และละติน

อเมริกา อันถูกจัดไว้ว่าเป็นเขตด้อยพัฒนาแล้วจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากจำนวนเดิมอีกถึง ๖๕๐ ล้านคน นี่ก็เป็นสถิติและข้อคาดหมายขององค์การชำนาญพิเศษแห่งสหประชาชาติ

ความเพิ่มพูนขึ้นอย่างมากมายไพศาลของจำนวนประชากรดังกล่าวนี้ มันย่อมจะเป็นชนวนของแรงระเบิดอันหนึ่งโดยไม่มีปัญหา ในบรรดาประเทศด้อยพัฒนาแล้วทั้งหลายเหล่านั้นตามปรกติก็อยู่ในฐานะอันยากจนอยู่แล้วในทางเศรษฐกิจ เมื่อมีจำนวนประชากรซึ่งจะต้องกินต้องใช้มากขึ้น ความยากเข็ญในทางเศรษฐกิจก็ย่อมจะต้องยากยิ่งขึ้น ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลของประเทศเหล่านั้นต่างก็กำลังพยายามต่อสู้อยู่อย่างตัวเป็นเกลียวเพื่อที่จะเพิ่มผลผลิตของตน ๆ ให้มากขึ้นและเพื่อที่จะเพิ่มพูนสาธารณบริการในด้านต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นและกว้างขวางขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ย่อมจะเป็นที่รู้ ๆ กันอยู่ว่าอัตราการผลิตและสาธารณบริการในประเทศด้อยพัฒนาแล้วเหล่านั้นแม้เท่าที่เป็นอยู่ก็ยังมีระดับอันต่ำมาก ตั้งเป้าหมายไว้เท่าไร ๆ ก็ยังไม่อยู่ในวิสัยที่จะกระทำการให้เกิดผลปฏิบัติจริงจังขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นจึงได้ถูกขนานนามว่า “ประเทศด้อยพัฒนาแล้ว” และความด้อยพัฒนาเช่นนั้นเอง โดยตัวของมันก็เป็นเครื่องถ่วงให้การจัดระบบสังคมและการจัดระบบงานของประเทศต้องล่าช้าอยู่เรื่อยมา ยังไม่อยู่ในฐานะที่จะได้รับนับถือว่าเป็นประเทศทันสมัยกับเขาได้ นอกจากนี้ในกรณีที่หลอกลอนจิตสำนึกบางอย่างบางประการอันเลื่อนลอยเต็มที่

สำหรับในทัศนะของกิจการหนังสือพิมพ์ การเพิ่มพูนปริมาณขึ้นของประชากรตามลักษณะและภาวะเช่นที่ได้พิจารณากันมานี้ ก็ย่อมจะมีความหมายอยู่ในตัวว่าถึงอย่างไรกิจการของหนังสือพิมพ์ในประเทศด้อยพัฒนาแล้วก็ต้องมี “ตลาด” ซึ่งพร้อมที่จะขยายตัวออกไปได้อย่างกว้างใหญ่ไพศาลมาก การเพิ่มขึ้นแห่งปริมาณของประชากรก็คือการที่จะมีผู้อ่านผู้ดูหนังสือพิมพ์มากขึ้น และพร้อมกันในคราวเดียวกันก็มีคู่แข่งต่าง ๆ ในอันที่จะขยายกิจการของหนังสือพิมพ์ให้เติบโตยิ่งขึ้นไปได้อีกมากมายด้วย

แต่อย่างไรก็ดี ที่กล่าวว่าความขยายตัวเติบโตขึ้นแห่งปริมาณของพลเมืองจะเป็นทางช่วยให้กิจการของหนังสือพิมพ์มีโอกาสขยายตัวเติบโตตามไปด้วยนั้น ก็มีไว้ว่าเพียงเฉพาะแต่ “ความขยายตัวเติบโตของพลเมือง” อย่างเดียวโดยลำพังก็จะสามารถช่วยให้กิจการของหนังสือพิมพ์พลอยขยายตัวเติบโตไปด้วยได้ เพราะความเติบโตของกิจการหนังสือพิมพ์ยังจะต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่น ๆ อีกหลายประการประกอบด้วย เฉพาะอย่างยิ่งก็ได้แก่ความคลั่งคลาขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ๆ

พิจารณาตามประวัติการณ์เท่าที่ได้เป็นมาแห่งกิจการหนังสือพิมพ์ และอย่างน้อยที่สุดก็สำหรับกิจการหนังสือพิมพ์ประเภทที่เอกชนเป็นเจ้าของ มิใช่หนังสือพิมพ์ของรัฐ หรือขององค์การสาธารณะเช่นสหบาลแรงงาน นั้น ความเติบโตขึ้นแห่งปริมาณพลเมืองที่ระดับการศึกษาอันสูงขึ้นของชุมชนเป็นส่วนรวมก็ดี และปริมาณของผู้รู้หนังสือที่มีระดับอันสูงขึ้นก็ดี เหล่านี้โดยตัวของมันเองก็มีใช้กรรมที่จะทำให้เกิดพัฒนาการต่อกิจการหนังสือพิมพ์ขึ้นอย่างแน่นอนได้แต่ประการใด สิ่งที่เรียกว่า “เศรษฐกิจของกิจการหนังสือพิมพ์” มิใช้อยู่ที่เงื่อนไขเหล่านี้หรือมิได้ขึ้นอยู่แก่เงื่อนไขเหล่านี้โดยตรง เงื่อนไขเหล่านี้อาจจะเป็นเสมอเพียง “ส่วนประกอบย่อยๆ” ส่วนหนึ่งหรือบางส่วนเท่านั้นเอง

เศรษฐกิจของกิจการพิมพ์จำหน่ายหนังสือพิมพ์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานใหญ่ ๒ ประการ นั่นคือ ประการที่หนึ่ง จำต้องมีผู้รับหรือผู้ซื้อซึ่งมีกำลังฐานะที่สามารถจะซื้อหรือจะรับหนังสือพิมพ์ในปริมาณที่มากข้น และประการที่สอง จำต้องมีนักธุรกิจ ซึ่งมีกำลังฐานะที่จะลงพิมพ์ประกาศโฆษณาสินค้าหรือบริการของตน ในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ในปริมาณที่มากข้น

เพราะฉะนั้น จึงพอจะกล่าวเป็นหลักลงไปได้ตามนัย ๒ ประการนี้ว่า ความเติบโตขยายตัวแห่งกิจการหนังสือพิมพ์ย่อมแนบเนื่องอยู่อย่างใกล้ชิดทีเดียวกับ “ความเติบโตขยายตัวทางเศรษฐกิจ” ของชุมชนนั้น ๆ

บรรดานโยบายของประเทศชาติต่าง ๆ และบรรดาโครงการช่วยเหลือระหว่างประเทศนานาชนิดเท่าที่ได้กระทำกันมาแล้วตลอดเวลาเกือบสามทศวรรษนี้ ว่าที่จริงก็พอจะกล่าวได้ว่า นโยบายเหล่านั้นและโครงการเหล่านั้นล้วนแต่เป็นนโยบายและเป็นโครงการซึ่งกำหนดหมายให้มุ่งตรงไปที่การเร่งเร้าให้เกิดพัฒนาการทางเศรษฐกิจแทบทั้งสิ้น และซึ่งพัฒนาการดังกล่าวนี้หรือเล่าในทางหนึ่งมันก็ได้ส่งผลให้เกิดโครงสร้างขั้นพื้นฐานของการสถาปนาและของการขยายตัวแห่งกิจการหนังสือพิมพ์อยู่ด้วยในตัวเหมือนกัน ประเทศต่าง ๆ มากมายหลายประเทศได้จัดเตรียมและได้วางกำหนดเงื่อนไขอย่างละเอียดเป็น “แผนการ” เพื่อการพัฒนาประเทศของตน เรียกว่า “แผนการ ๕ ปี” บ้าง “แผนการ ๖ ปี” บ้าง ซึ่งโดยแผนการเหล่านี้ก็ได้วางกำหนดเป้าหมายทางเศรษฐกิจ วางกำหนดแผนการเกี่ยวกับการลงทุน และวางกำหนดการจำแนกขุมพลังต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ ให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นแห่งประชาชาติของตน ๆ เท่าที่ตนได้พิจารณาเห็นถ่องแท้แล้วว่า

ควรจัดต้องวางลำดับลงไว้อย่างนั้น ๆ อาทิเช่น ประเทศอินเดียซึ่งได้วางกำหนดไว้ว่าให้เอา “รายได้ของประชาชาติ” แต่ละปี ในอัตราปีละ ๑๒ เปอร์เซ็นต์รวมทั้งเงินช่วยเหลือเท่าที่จะได้รับจากต่างประเทศด้วยไปลงทุนในโครงการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยตั้งความคาดหวังไว้ว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาดังกล่าวจะสามารถเพิ่มขึ้นไปถึงปีละ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ได้ในทศวรรษต่อไป และพร้อมกันในคราวเดียวกันก็ตั้งความคาดหวังไว้ด้วยว่า “รายได้ของประชาชาติ” จะสามารถเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าได้ภายในช่วงระยะเวลาอีกประมาณ ๑๒ ปี สถิติและข้อคาดการณ์เท่าที่นำมาสาธกนี้ เป็นสถิติและข้อคาดการณ์ของอินเดียตั้งแต่ประมาณ ๕ ปีมาแล้ว ถือเป็นสถิติและข้อคาดการณ์ของปี ค.ศ. ๑๕๖๖

ข้อคาดการณ์ของอินเดียเป็นข้อคาดการณ์ซึ่งออกจะนับว่าเล็งการณ์ด้านดีในอัตราค่อนข้างสูงพอใช้ เมื่อคิดตามที่คนอย่างเราชาวไทย แต่ถึงกระนั้น ข้อคาดการณ์ซึ่งค่อนข้างสูงนี้ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศอื่น ๆ ที่เขามีระดับแห่งความเจริญสูงกว่า อย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น สถิติและข้อคาดการณ์ของอินเดียนั้นเองก็แสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่า แม้เป้าหมายที่คาดหวังนั้นจะสำเร็จจริงจริงในปี ค.ศ. ๑๕๗๖ รายได้เฉลี่ยของพลเมืองแต่ละคนที่คาดว่าจะเพิ่มพูนขึ้นนั้นก็จะเป็นเพียงหนึ่งในสามแห่งรายได้เฉลี่ยของชาวญี่ปุ่นเท่าที่กำลังเป็นอยู่ในทุกวันนี้เท่านั้นเอง

ในสถานะที่เรียกว่า “พัฒนาการทางเศรษฐกิจ” นั้น ความแตกต่างแห่งพื้นฐานเป็นลักษณะสำคัญที่สุดซึ่งจะต้องคำนึงถึงไว้เสมอไป จะเอาแต่ “ส่วนร่อย” หรือ “ความคาดหวัง” ที่คิดเป็นส่วนเทียบมาคำนึงหาได้ไม่

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความเจริญก้าวหน้าจะอยู่ในอัตราที่เชื่องช้า แต่การจัดตั้งและการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ก็ยังมีช่องทางที่จะขยายตัวเติบโตไปได้ในระดับอัตราซึ่งเมื่อเทียบแล้วก็อาจจะนับได้ว่ารวดเร็วพอสมควรจาก สถานะที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้อยู่อีกนั่นเอง เงื่อนไขที่จะให้ประโยชน์ต่อกิจการหนังสือพิมพ์อันนี้เป็นเงื่อนไขในแง่ดีจากความขยายตัวของเศรษฐกิจโดยทั่วไป นั่นคือ เมื่อผลิตผลเพิ่มขึ้น ภาวะที่เรียกว่า “ตลาดเศรษฐกิจ” ก็ย่อมจะได้รับการสถาปนามั่นคงขึ้น สิ่งที่เรียกว่า “ตลาดเศรษฐกิจ” ก็ได้แก่สินค้าซึ่งผลิตขึ้นมาอันมีการจำแนกแจกจ่ายออกไปได้มากมายหลายทาง การจำหน่ายสินค้ายังมีทางขยายตัวออกไปได้มากเท่าไร รายได้ของพลเมืองแต่ละคนก็ย่อมจะเติบโตตามขึ้นไปเท่านั้น

ตามเงื่อนไขอันนี้ เราก็ย่อมจะเห็นได้ว่า กิจการหนังสือพิมพ์จะสามารถพัฒนาออกไปได้รวดเร็วเท่าใดนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับความรวดเร็วแห่งการเติบโตของสถานะทางเศรษฐกิจในชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญที่สุด เงื่อนไขอย่างอื่น ๆ ที่สำคัญ

รอง ๆ ลงมาคือ ในการวางกำหนดแผนเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาประชาชาตินั้น รัฐบาลผู้วางกำหนดได้ให้ความสำคัญเพียงไรหรือไม่ต่อความขยายตัวของการสื่อสาร และการคมนาคม และรัฐบาลได้ให้ความเอาใจใส่เพียงไรหรือไม่ในมาตรการพิเศษบางอย่างเพื่อกระตุ้นหรือสนับสนุนให้การสื่อสารมวลชนได้มีช่องทางที่จะเติบโต ขยายตัวออกไปในขอบเขตอันกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะพึงเป็นไปได้สำหรับชุมชน นั้น ๆ

แต่ข้อเท็จจริงอันหนึ่งก็มีอยู่ว่า ความเจริญก้าวหน้าไม่ว่าของท้องถิ่นใด หรือของประเทศไหนมักจะเป็นความเจริญก้าวหน้าที่ไม่สม่ำเสมอกัน สำหรับประเทศซึ่งอยู่ในระยะ เพิ่งจะพัฒนา หลักใหญ่ที่ย่อมอยู่ที่การจัดตั้งองค์การอุตสาหกรรม แต่ถึงกระนั้น การจัดตั้งองค์การอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่ที่เดียวย่อมก็จะจัดตั้งขึ้นในอาณาบริเวณ ที่เป็นเมืองหลวงหรือเป็นเมืองใหญ่ ๆ การจัดตั้งองค์การอุตสาหกรรมขึ้นในเขตชนบทอาจจะมีบ้างแต่ก็อาจจะน้อยหรือช่องซ้ำมาก ภาวะดังกล่าวนี้ย่อมจะทำให้มองเห็นได้ตระหนักทันทีว่า ความไม่สมดุลซึ่งมีอยู่แล้วหรือมีมานานนมแล้วนั้นมันก็ยังจะไม่สมดุลหนักขึ้นไป ระหว่าง เมือง กับ ชนบท

๔ ...

ความเจริญเติบโตของกิจการหนังสือพิมพ์ก็ตกอยู่ในคัลลองเดียวกันนี้ คือกิจการของหนังสือพิมพ์ในเมืองหลวงหรือในเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งความจริงก็เป็นกิจการที่แข็งแรงอยู่มากแล้วนั้นจะแข็งแรงเติบโตยิ่งขึ้นไป แต่ถ้าเป็นกิจการหนังสือพิมพ์ของหัวเมืองชนบท หรือของตำบลหมู่บ้าน แม้มันจะเจริญเติบโตขึ้นบ้าง ความเจริญเติบโตนั้นก็ออกจะช่องซ้ำมาก ทั้ง ๆ ที่เมื่อก่อนตามความเป็นจริงแท้ ๆ แล้ว กิจการหนังสือพิมพ์ของหัวเมืองชนบท หรือของหมู่บ้านนั้นแหละที่ “มีความต้องการ” อย่างยิ่ง และทั้งก็ “เป็นความต้องการ” อย่างยิ่งด้วยในอันที่จะได้เจริญเติบโตให้รวดเร็วทันกาล ไม่ว่าจะคิดออกไปจากทัศนะของประชาชนหรือไม่ว่าจะมองออกไปจากทัศนะของรัฐบาล

นั่นก็เป็นลักษณะการที่แปลกประหลาดอย่างหนึ่งทางวิชาและทางวงงานหนังสือพิมพ์ คือ ณ ที่ซึ่งมีความต้องการสูงสุดและเป็นความต้องการสูงสุด ณ ที่นั้นอุปสรรคนานาประการของการก่อตั้งกิจการหนังสือพิมพ์และของการพัฒนากิจการหนังสือพิมพ์ ก็มักจะอยู่ในภาวะสูงสุดพร้อมกันไปด้วย

ลักษณะการอันนับว่าน่าทึ่งอีกอย่างหนึ่งทางวิชาและทางงานหนังสือพิมพ์ซึ่งควรจะ
สำเนียงไว้ด้วยในกรณีที่เหมาะสมนั้นก็คือ สำหรับกิจการหนังสือพิมพ์ในเขตเมืองหลวง
หรือหัวเมืองใหญ่ ๆ นั้น ถ้าหากว่าลักษณะแห่งพัฒนาการของบ้านเมืองได้เป็นไปในร่อง
รอยอันเดียวกับความเจริญก้าวหน้าของบรรดาประเทศต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้ามาก่อนแล้ว
ไซ้ แนวโน้มแห่งพัฒนาการอันนั้นก็จะเป็นไปในรูปที่ว่า “จำนวนของกิจการหนังสือพิมพ์”
ที่แข่งขันกันเพื่อที่จะอยู่และเพื่อที่จะเติบโตมันจะค่อย ๆ ลดจำนวนลงและลดจำนวนลงไป
เรื่อย ๆ กิจการหนังสือพิมพ์ที่เหมาะสมก็อยู่ไปเจริญไป กิจการหนังสือพิมพ์ที่ไม่เหมาะ
สมก็ล้มไปทรุดไป การแข่งขันกันและกันจะลดจำนวนคู่แข่งชั้นน้อยลงทุกที และกิจการ
หนังสือพิมพ์ใดที่รอดตัวอยู่ได้ก็จะยังมีฐานะอันแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

ฐานะของกิจการหนังสือพิมพ์ที่เรียกว่าแข็งแกร่งยิ่งขึ้นก็คือ จะมีปริมาณการจำ
หน่ายสูงขึ้น จะได้รับการสนับสนุนทางลงประกาศแจ้งความในหน้ากระดาษอย่างแน่นหนา
แข่งขันยิ่งขึ้น แล้วพร้อมกันในคราวเดียวกันกิจการหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ก็จะมีมาตรฐานแห่ง
การประกอบสาธารณบริการดียิ่งขึ้นด้วย

เมื่อพูดถึงการสื่อสารมวลชน ในทัศนะของหนังสือพิมพ์ก็ย่อมจะรับรู้อยู่เสมอว่า ใน
ขณะที่ความเจริญเติบโตของกิจการหนังสือพิมพ์จำเป็นที่จะต้องผูกพันอย่างแนบแน่นอยู่กับ
“ความขยายตัวแห่งการรู้หนังสือของประชาชน” และกับ “พัฒนาการทางเศรษฐกิจ” นั้น
ความเจริญเติบโตของการสื่อสารมวลชนอย่างอื่นชนิดอื่นก็หาได้มีความผูกพันอยู่กับเงื่อนไข
สองประการนี้แต่อย่างใดไม่ หรือถึงหากจะมีความผูกพันอยู่บ้างก็เล็กน้อย และเป็น
เงื่อนไขซึ่งอาจจะจัดได้เสียด้วยว่าไม่จำเป็นเท่าไร อาทิเช่น การวิทยุกระจายเสียง ซึ่งแม้
ในประเทศไทยของเราเองก็เป็นที่เห็นกันได้อย่างแจ่มแจ้งแล้วว่า กิจการวิทยุกระจายเสียง
เป็นกิจการที่เติบโตขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกิจการซึ่งอยู่ภายใต้
ความอำนาจงานของรัฐบาลไม่โดยตรงก็โดยอ้อม การรับฟังเรื่องราวข่าวสารจากวิทยุ
กระจายเสียงไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้หนังสืออ่านออกเขียนได้แต่อย่างใด ดังนั้นความไม่
รู้หนังสือของประชาชนจึงไม่เป็นอุปสรรคของงานวิทยุกระจายเสียงโดยสิ้นเชิง ว่าถึงการ
กระจายการรับฟังให้แพร่หลายไพศาลออกไปหรือเล่าก็ไม่มีปัญหาในเรื่องรายได้ต่อบุคคล
ของประชาชนเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าประชาชนพลเมืองในชุมชนนั้น ๆ จะมีรายได้ต่อบุคคล
อยู่ในระดับต่ำเท่าใดเพียงใดก็อาจจะรับฟังวิทยุกระจายเสียงได้ในปริมาณที่พอจะกว้าง
ขวางและกว้างขวางออกไปได้อยู่เรื่อย ๆ ทั้งนี้ ทางหนึ่งก็โดยการที่รัฐบาลสามารถจัดตั้ง
สถานีส่งและถ่ายทอดการกระจายเสียงขยายออกไปได้ทุกแห่งหน และรัฐบาลอาจจะจัดตั้ง
เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงไว้ตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ ได้ตามที่จะมีปรารถนาเพื่อให้ได้ฟังกัน

ฟรีๆ และสำหรับเอกชนทั่วๆ ไปนั้นหรือเล่าก็อาจจะซื้อหาเครื่องรับชนิดทรานซิสเตอร์ราคาถูกลงๆ ไว้เสียเองเลยก็ยังมี เครื่องรับชนิดนี้ก็มีความทนทานพอสมควร ซื่อไว้เครื่องหนึ่งก็ใช้ไปได้นานปี ฟังละครฟังลิเกไปตามเรื่องเท่าที่มีปรารถนาจะฟัง

ตามสถิติของไทยเราเองเท่าที่ได้สำรวจมาแล้วราว ๔ ครั้งตลอดระยะเวลาสองทศวรรษที่แล้ว ปรากฏว่าประชาชนพลเมืองในเขตชนบทนับจำนวนเป็นล้านๆ ก็ได้มี “การติดต่อ” กับสังคมนอกชุมชนของเขา — หรือนัยหนึ่งกับโลกภายนอก ก็แต่โดยทางวิทยุกระจายเสียง เป็นสำคัญที่สุด กล่าวได้ว่าเครื่องมือของการสื่อสารมวลชนประเภทเดี่ยวนั้นชนิดเดียวที่พุ่งเข้าไปหาเขาถึงตัวเขาจนทำให้เขาเกิดความรู้สึกอย่างไรสำนึกว่าเขามิได้อยู่อย่างเปล่าเปลี่ยวหรือมิได้ถูกทอดทิ้งให้มีชีวิตอยู่ไปอย่างโดดเดี่ยวเดียวดายก็คือการวิทยุกระจายเสียงนั่นเอง วิทยุกระจายเสียงได้ทำให้ผู้คนพลเมืองจำนวนเป็นล้านๆ ตามชนบทไม่ตกอยู่ในลักษณะวิเวก

หัวเมืองชนบทบางแห่ง — หรือตำบลบางตำบล ยังไม่เคยรู้เคยมีสำนึกเลยว่า “หนังสือพิมพ์” คืออะไร หรือ “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น” จะมีคุณค่าอย่างไร ชนบทดังกล่าวนี้หรือตำบลเช่นว่านั้นอาจจะไม่มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของตนขึ้นมาก็ได้สักวันหนึ่งข้างหน้า แต่สิ่งที่เรียกว่า “วันข้างหน้า” นั้นมันก็อาจจะอีกช้านานเต็มที ข้อที่อาจจะเป็นไปได้เร็วกว่านั้นก็คือชุมชนเหล่านี้จะมี “โอกาส” ได้นั่งชมโทรทัศน์ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ของท้องถิ่นขึ้นเสียด้วยซ้ำไป รัฐบาลของประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้หลังเกือบทุกประเทศในโลกทั้ง ๓ ภูมิภาค ต่างก็ล้วนแต่กำลังขะมักเขม้นขยายกิจการโทรทัศน์ออกไปสู่ชนบทหัวเมืองกันเป็นการใหญ่

๕ ...

เพราะฉะนั้น เมื่อใคร่ครวญถึง “พัฒนาการ” แห่งการสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะเราก็จะเห็นได้ว่า สำหรับบรรดาประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้หลังกับบรรดาประเทศที่เจริญก้าวหน้าไปไกลแล้วนั้น ลักษณะการแห่งการพัฒนาการมีความแตกต่างกันอย่างหน้ามือเป็นหลังมือเลยทีเดียว หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็ว่า พัฒนาการแห่งการสื่อสารมวลชนในประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้หลัง เป็นพัฒนาการที่กลับหัวกลับหางพัฒนาการแห่งการสื่อสารมวลชนเท่าที่ได้เคยเป็นมาในประวัติศาสตร์เสียโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะพัฒนาการแห่งการสื่อสารมวลชนในนานาประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าไป

ไกลแล้วนั้นเป็นพัฒนาการซึ่งตั้งต้นลงไว้ที่กิจการหนังสือพิมพ์ ส่วนวิทยุกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นสิ่งซึ่งตามมาทีหลัง และก็ยังเอาชนะกิจการหนังสือพิมพ์ไม่ได้ ประชาชนพลเมืองในอารยประเทศให้ความรับเชื่อในหนังสือพิมพ์อย่างหนักแน่นล้าลึกมาก

สำหรับทวีปยุโรปและบรรดาประเทศที่เจริญกว่าหน้าอื่น ๆ กิจการหนังสือพิมพ์ได้ก่อตั้งและวิวัฒนาการขึ้นมาจนกลายเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่ง สถานะแห่งความเป็น “สถาบันทางสังคม” อันนี้หนังสือพิมพ์ได้ชื่อและได้รับความรับเชื่อว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารมวลชนที่แท้จริงแต่เพียงชนิดเดียวมาช้านานแล้ว มันเป็นความรับเชื่อซึ่งไม่มีอะไรบดบังและไม่เคยมีใครสงสัย ต่อมาเมื่อได้เกิดเครื่องมือของการสื่อสารมวลชนอย่างอื่นชนิดอื่นขึ้นมา อาทิเช่นภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง และแล้วโทรทัศน์ นั้นหรือเล่า ก็เป็นที่ปรากฏว่า กิจการหนังสือพิมพ์ ได้แผ่ฝังตั้งมั่นอยู่ในความรับเชื่อของสาธารณชนเสียอย่างหนักแน่นแล้วในภาวะที่เป็น “สื่อพื้นฐาน” ซึ่งมีอำนาจลึกลับอันหนึ่งหนุนเนื่องอยู่เบื้องหลัง อำนาจลึกลับอันนี้เป็นอำนาจในชนบประเพณีเลยทีเดียว

ถูกละ เครื่องมือสื่อสารประเภทที่ใช้เชื้อเธอร์และไฟฟ้าเป็นปัจจัยได้เติบโตขึ้นมาอย่างรวดเร็วมากเมื่อเราคิดถึงระดับขั้นแห่งพัฒนาการ ความเติบโตของกิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ก็ได้สร้าง “นิสัย” หรือสร้างความเคยชินอย่างหนึ่งให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนผู้ฟังผู้ดูด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือได้สร้างความพิสมัยให้เกิดขึ้นที่ใครจะฟังวิทยุใครจะชมโทรทัศน์ นิสัยอันนี้ได้รับการปลูกฝังให้เกิดขึ้นมาในช่วงจังหวะที่นับว่ารวดเร็วพอใช้ แต่ถึงกระนั้น ความรับเชื่อในกิจการหนังสือพิมพ์ซึ่งฝังแน่นอยู่ในความรับสำนักของประชาชนคนอ่านทั้งหลายในอารยประเทศ ก็ยังคงเป็นความรับเชื่อซึ่งยังไม่มีเครื่องมือสื่อสารมวลชนอย่างอื่นมาโจมตีให้พ่ายแพ้ได้ ผู้คนในอารยประเทศไม่ค่อยจะเชื่อถือในวิทยุกระจายเสียงหรือในโทรทัศน์เท่าไร แต่เขาเชื่อถือในหนังสือพิมพ์มากมาแต่ไหนแต่ไรโดยไม่เปลี่ยนแปลง

และก็เป็นความจริงที่ว่า กิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศเหล่านี้หลายสำนักหลายฉบับได้ล้มเลิกไปหรือหยุดกิจการไป แต่การล้มเลิกหรือหยุดกิจการนี้ ในทัศนะของประชาชนคนอ่านทั้งหลายก็ถือว่ามันเป็นไปตามกระบวนการวิธίของเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ซึ่งกระบวนการวิธίนั้นมันก็ย่อมจะมีความสมเหตุสมผลของมันอยู่ในตัว ผลงานและความคิดจิตใจของคนต่าง ๆ ย่อมจะต้องมีความเปลี่ยนแปลง แต่ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนี้ ประจักษ์หลักฐานอันหนึ่งซึ่งยื่นหยัดอยู่เพื่อแสดงความรับเชื่ออันจำหลักหนักแน่นของประชาชนที่มีต่อกิจการหนังสือพิมพ์ก็คือยอดรวมแห่งปริมาณการจำหน่ายทั้งสิ้นของหนังสือพิมพ์ยังมีได้

เคยลดลงไปเลย นอกจากจะไม่ลด ยังเพิ่มพูนยิ่งขึ้นอยู่เรื่อยมาเสียอีกด้วย พลั้งของการอ่านหนังสือพิมพ์ไม่เคยได้รับความกระทบกระเทือนอย่างจริงจังแต่อย่างใด และกิจการหนังสือพิมพ์ก็ยังเป็นกิจการซึ่งได้รับส่วนแบ่งจากค่าประกาศแจ้งความของชุมชนเป็นส่วนรวมสูงกว่าส่วนที่กิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์จะได้รับรวมกันตลอดกาลมาจนกระทั่งทุกวันนี้ หนังสือพิมพ์ยังคงเป็นที่ถือว่าเป็นสื่อมวลชนอันแรกและอันพื้นฐาน

แต่สำหรับประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลัง โดยทั่วไป แล้วสถานะอันนี้ออกจะเป็นคนละเรื่อง ในประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลัง เขตที่เป็นชนบทหัวบ้านหัวเมือง กิจการวิทยุกระจายเสียงมักจะเป็นกิจการสื่อมวลชนซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นก่อน ดังนั้นฐานะอันยิ่งใหญ่ของกิจการหนังสือพิมพ์อย่างที่เคยเป็นมาในประวัติศาสตร์ของอารยประเทศ จึงเป็นฐานะซึ่งไม่มีใครคนใดในเขตชนบทของประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังจะคำนึงถึง ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่อย่างแน่ชัดในช่วงอายุของคนเรารุ่นนี้

แต่เมื่อคำนึงถึงคุณค่าของกิจการหนังสือพิมพ์อันเป็นคุณค่าซึ่งสมควรแก่การได้รับความนับถือชั้นหลัก ก็ยังหวังอย่างเหลือเกินว่ากิจการหนังสือพิมพ์พึงต้องได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยแพร่หลายและมั่นคงในเขตชนบททั่วไป ซึ่งการจัดตั้งขึ้นนี้จักต้องจัดตั้งขึ้นด้วยโครงสร้างที่ถูกต้องเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น มิใช่ด้วยวิธีลอกเอาโครงสร้างของกิจการหนังสือพิมพ์ และวิธีดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ในเมืองหลวงหรือในเมืองใหญ่ๆ ไปใช้ หนังสือพิมพ์ของท้องถิ่นใดจักต้องได้รับความเชื่อและความเคารพของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ และต้องตั้งอยู่ได้โดยการสนับสนุนของเงินเอนไซทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้นๆ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นแต่ละสำนักจะได้รับความสำเร็จตามเงินเอนไซที่กล่าวมานั้นเพียงใดแค่นั้น และภายในช่วงระยะเวลาที่รวดเร็วอย่างไร แม้จะเป็นความหวัง แต่มันก็เป็นความหวังซึ่งจะเต็มไปด้วยความเป็นไปได้จริงอยู่มากทีเดียว นักหนังสือพิมพ์และผู้ดำเนินงานหนังสือพิมพ์ของท้องถิ่นพึงต้องปรับตัวของตัวและกิจการของตัวให้สอดคล้องกับจิตใจร่วมของสาธารณชนในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ จนกระทั่งให้ได้รับ “พลังของการอ่านอันซื่อสัตย์กักดี” ของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อสถานะทางเศรษฐกิจได้เจริญเติบโตขึ้นก็ได้รับการสนับสนุนทางการลงประกาศแจ้งความส่วนใหญ่ของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ นั่นแหละจึงจะสามารถสถาปนาฐานะอันทรงอิทธิพลขึ้นมาได้สำเร็จจริงจัง และหนักแน่นยืนนาน

ว่ากันตามทีจริง กิจการหนังสือพิมพ์เป็นกิจการซึ่งอยู่ในลักษณะซึ่งได้เปรียบอยู่ในตัวหลายประการ อาทิเช่น ข้อความที่ได้รับการพิมพ์ลงไปในหน้ากระดาษนั้นเป็นข้อความ

อันพึงถือเป็นหลักฐานได้อย่างถาวร ข้อความเหล่านี้อาจจะนำขึ้นมาอ่านเมื่อไรก็ได้ตามที่ผู้อ่านจะพึงปรารถนาหรือมีเวลาว่างพอ หรือมีจิตใจปลอดโปร่งสบายพอ หน้ากระดาษของหนังสือพิมพ์ก็มีอยู่อย่างเหลือเฟือเพื่อที่จะเสนอรายงานข่าวได้อย่างล้าลึก กว้างขวางกว่าเครื่องมือสื่อสารมวลชนชนิดอื่น และสามารถจะเสนอรายงานข่าวในลักษณะที่เรียกว่า ทัศนภาพหรือแปลความหมายในสาระสำคัญของข่าวนั้น ๆ ได้ด้วย หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนอย่างเดียวกับที่สามารถแสดงทัศนะของตนเองได้โดยคอลัมน์นักบรรณาธิการ เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านได้คิดในปัญหาสำคัญ ๆ ของกาลละนั้น ๆ หรือเพื่อสกัดกั้นเหตุการณ์ต่าง ๆ บางกรณีที่จะกลายเป็นอันตรายต่อชุมชน พร้อมกันในคราวเดียวกันก็สามารถตีพิมพ์ทัศนะของผู้อ่านได้อย่างเต็มที่ ชนิดที่ไม่มีเครื่องมือสื่อสารมวลชนชนิดอื่นจะสามารถทำได้

สิ่งต่าง ๆ ดังที่สาธกมานี้แหละคือ “หลักทรัพย์” อันยิ่งใหญ่ของหนังสือพิมพ์ และช่วยให้หนังสือพิมพ์เป็นกิจการซึ่งอยู่ในฐานะได้เปรียบ ถ้าหากกิจการของหนังสือพิมพ์ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาเช่น ๆ เป็นกิจการที่ดีจริง หลักทรัพย์พื้นฐานเหล่านี้ก็ย่อมจะยังให้เกิดความมั่นใจได้โดยแน่นอนว่า กิจการของหนังสือพิมพ์นั้น ๆ จะก้าวขึ้นไปสู่ฐานะอันมั่นคงและทรงอิทธิพล อย่างน้อยที่สุดก็ในหมู่คนที่จัดว่าเป็นชนชั้นหัวกะทิของชุมชนนั้น ๆ

ใครจะขอชี้ว่า สำหรับประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังโดยทั่วไป ซึ่งประชาชนในเขตชนบทได้รับการปลูกฝังนิสัยให้เกิดความพิสมัยในทางฟังวิทยุกระจายเสียง หรือในทางชมโทรทัศน์เสียก่อนอย่างหนักแน่น ไม่ว่าจะเนื่องจากระดับแห่งความไม่รู้หนังสือยังสูงมากก็ดี หรือไม่ว่าจะเนื่องจากในท้องถิ่นนั้น ๆ ขาดแคลนนักหนังสือพิมพ์และผู้รักในกิจการหนังสือพิมพ์อย่างเหมาะสมกับท้องถิ่นก็ดี ก็เห็นจะต้องใช้เวลาอีกช้านานเหลือเกินที่กิจการหนังสือพิมพ์จะสามารถสร้างสรรค์ “นิสัยในการอ่าน” ขึ้นมาได้สำเร็จจนได้รับความนิยม ความรับเชื่ออันกว้างขวางเสมือนดังที่กิจการหนังสือพิมพ์ของบรรดาประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเขาได้รับ และได้ดำรงอยู่โดยเหตุที่เขาได้จัดตั้งขึ้นมาเก่าแก่แล้วนั้น

๖ ...

ปัญหาใหญ่ก็มีอยู่ว่าทำอย่างไรเล่าเราจึงจะสามารถกระทำให้สำเร็จได้ดังที่คาดหวังนี้?

คำตอบง่าย ๆ ชั้นแรกทีเดียวก็อยู่ที่ว่า เมื่อกิจการหนังสือพิมพ์เป็นกิจการซึ่งจะ “ได้ประโยชน์” จากความรู้หนังสือของประชาชนพลเมืองที่ขยายตัวเติบโตขึ้น และจาก

อำนาจของประชาชนพลเมืองซึ่งขยายตัวเติบโตขึ้น จนกระทั่งสามารถเอาชนะเครื่องมือของการสื่อมวลชนชนิดอื่น ๆ ได้จากเงื่อนไขทั้งสองประการนี้ หนังสือพิมพ์ก็พึงต้องปรับปรุงตนเองให้สอดคล้องเข้ากับ “ความสนใจ” นานาประการของประชาชนคนอ่านทั้งหลายให้จงได้ ประชาชนคนอ่านทุกถ้วน ก็หมายถึงประชาชนในแต่ละท้องถิ่นซึ่งหนังสือพิมพ์จะจัดตั้งขึ้นมาขึ้นเอง

สำหรับประเทศด้อยพัฒนาที่หลังที่เพิ่งจะสร้างความเจริญ ความรู้หนังสือของประชาชนในท้องถิ่นก็ยังอยู่ในระดับต่ำและแคบ รสนิยมต่างๆของการอ่านก็ย่อมจะเอาไปเปรียบหรือไปลอกแบบกิจการหนังสือพิมพ์ในเมืองหลวงไม่ได้ ชนชั้นปกครองและพวกผู้ยิ่งใหญ่ในท้องถิ่นซึ่งมีฐานะได้เปรียบและทั้งก็พยายามแต่จะเอาเปรียบประชาชนก็ยังติดข้องอยู่ในระบบและวิธีการใช้อำนาจแสดงอำนาจแบบศักดินาและแบบนักเลงโต ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจก็ยังอยู่ในลักษณะอ่อนแอเต็มที่

เมื่อเงื่อนไขต่าง ๆ มีอยู่เช่นที่กล่าว การผลิตหนังสือพิมพ์ขึ้นมาในท้องถิ่นจึงควรที่จะต้องเป็นการผลิตอีกแบบหนึ่งซึ่งเป็นแบบง่าย ๆ และให้เหมาะสมสำหรับคนรู้หนังสือใหม่ ๆ จะอ่าน นี่ก็เป็นขั้นหนึ่งของงานอันใหญ่หลวงที่จะช่วยให้หนังสือพิมพ์โดยส่วนรวมสามารถขยายวงของผู้ดูให้กว้างขวางออกไปได้ในอนาคต

ที่ระบุดังกล่าวต้องเป็นแบบง่าย ๆ สำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ นั้น พึงถือว่าเป็น “วิธีการ” อันหนึ่ง เพราะการทำหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะทำสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ หรือไม่ว่าจะทำสำหรับผู้อ่านชั้นที่ทรงภูมิปัญญาสูงขึ้นไป ก็มี “หลักการ” อยู่เพียงอย่างเดียวเหมือนกัน นั่นคือ เรื่องราวข่าวสารที่จะเสนอกับดี ลีลาหรือท่วงทำนองในการเสนอกับดี และวิธีการของการเสนอกับดี ทั้งหมดนี้จักต้องให้เราเรียงซาวซึ่งอย่างตรงและหนักแน่นไปยังจุดเดียวกัน — อันได้แก่ “รสนิยม” ของผู้อ่านทั้งหลายของตน

ข้อที่พึงต้องสังวรเป็นพิเศษเฉพาะก็คือ ควรทุ่มเทความเอาใจใส่ในผู้หญิงและคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวให้มากที่สุด เพราะตามหลักวิชาหนังสือพิมพ์และตามความสันนิษฐานที่ชัดเจนที่บุพนักหนังสือพิมพ์ได้รับมาแต่ปางบรรพก็ระบุว่าผู้หญิงและคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวนี้แหละเป็น “ผู้อ่านชั้นหลัก” ที่ยิ่งใหญ่ของหนังสือพิมพ์ไม่ว่าในประเทศไหนชาติไหน แต่แล้วก็น่าอัศจรรย์สันต์ที่มักจะปรากฏว่าผู้อ่านชั้นหลักที่ยิ่งใหญ่สองกลุ่มนี้ ได้ถูกทอดทิ้งเมินเฉยเสียเนื่อง ๆ พร้อมกันในคราวเดียว ทางหลักวิชาหนังสือพิมพ์ก็สอนไว้ด้วยว่าผู้อ่านสองกลุ่มนี้เหมือนกัน ที่หนังสือพิมพ์สามารถจะเรียกร้องความสนใจได้ง่ายที่สุดจากข้อเขียนต่างๆเท่าที่จะนำลงตีพิมพ์ทั้งในเนื้อหาสาระโดยทั่วไป และในสารคดีซึ่งจัดทำขึ้นเป็นพิเศษเพื่อ

ให้กระทบความสนใจของผู้อ่านที่เป็นผู้หญิง หรือผู้อ่านรุ่นหนุ่มรุ่นสาวทั้งหลายอย่าง
จำเพาะเจาะจง

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลงเป็นต้นมา การศึกษาอบรมในทางวิชา
หนังสือพิมพ์และวิชาการสื่อสารมวลชนสาขาอื่น ๆ ก็นับว่าได้กระทำกันอย่างแพร่หลายใน
ประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังทุกเขตแคว้น และก็เป็นที่ยกคําหมายว่าในอีกหนึ่งทศวรรษข้าง
หน้านั้น การฝึกฝนอบรมบุคคลที่จะเข้ามาดำเนินงานในด้านการสื่อสารมวลชนจะต้องก้าว
หน้าไปอย่างสำคัญมากทีเดียว ผู้ที่จะเข้ามาสู่งานหนังสือพิมพ์ด้วยวิธีจับปลัดจับผลเพราะ
ไม่สามารถจะหางานอื่นใดทำได้คงจะต้องหมดไป แต่ผู้ที่จะเข้ามาสู่งานอันนี้จะเป็น
บุคคลซึ่งมีความสำนึกในวิชาชีพโดยหนักแน่น ความสำนึกในฐานะที่เป็นอาชีพปฏิญาณอัน
เป็นแรงจูงใจที่สำคัญมาก นักหนังสือพิมพ์ที่ได้ดำรงงานมาแล้ว ได้ผ่านชีวิตงานมาแล้วก็จัก
ต้องสร้างสมความสำนึกอันนี้ให้หนักแน่นยิ่งขึ้น

เมื่อนักหนังสือพิมพ์ทั้งปวง ไม่เลือกว่าจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ในเขตเมือง
หลวงหรือในเขตชนบท ได้มี “ความสำนึกในอาชีพปฏิญาณ” โดยแท้จริงแน่ชัด
แล้ว หนังสือพิมพ์ที่จะได้รับการผลิตออกมาก็ย่อมจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดีขึ้น นำ
จับต้องยิ่งขึ้น และน่าอ่านมากขึ้น โดยไม่เป็นที่สงสัย

จากรายงานขององค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติ ที่พิมพ์เผยแพร่
อยู่ทุกกรอบปี ก็ระบุว่า ได้เคยมีหนังสือพิมพ์บางสำนักรแล้วเหมือนกันที่ได้พยายามทดลอง
ใช้วิธีการใหม่ ๆ ทางด้านบรรณาธิการกิจ และผลของการทดลองนั้น ๆ ก็ได้รับประสิทธิผล
อย่างเป็นที่น่าพอใจ วิธีการใหม่ ๆ ซึ่งทดลองนำออกใช้เหล่านี้ก็ล้วนแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน
แห่งความสำนึกในอาชีพปฏิญาณทั้งสิ้น ความสำนึกในอาชีพปฏิญาณของนักหนังสือพิมพ์
อาจจะเป็นเรื่องกว้างขวางและประกอบขึ้นด้วยปัจจัยหลายอย่าง แต่ก็มีใช้เรื่องยากที่จะเข้าใจ
ได้สิ้น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นั่นก็คือ นักหนังสือพิมพ์จะต้องสำนึกเสมอไปว่า
งานหนังสือพิมพ์มิใช่การเสี่ยงโชค มิใช่งานที่ทำไปพลาง ๆ เพื่อรอหางานที่ดีกว่า มิใช่งาน
สำหรับแบล็คเมดท์ หากเป็นงานที่เต็มไปด้วยความรับผิดชอบ และความรับผิดชอบอันนี้
ก็คือรับผิดชอบในความดีขั้นสูงขึ้นไป และความเจริญอันมั่นคงของประชาชนคนอ่านทั้งหลาย
ความดีขั้นสูงขึ้นไปและความเจริญอันมั่นคงนี้ ก็แปลว่าต้องดีขั้นสูงขึ้นไปและเจริญขึ้นไปทีละ
ระดับทีละขั้น

บรรณาธิการคนหนึ่งของประเทศปากีสถานได้เคยให้รายงานไว้ว่า เขาสามารถเพิ่ม
ทวีจำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์ของเขาได้เกือบถึงเท่าตัวภายในช่วงระยะเวลาเพียง ๑ เดือน
ทั้งนี้อาศัยการใช้เทคนิคต่าง ๆ เท่าที่เขาได้ศึกษาอบรมมาจากการสัมมนาที่ได้มีการจัด

ทำขึ้นครั้งหนึ่งในประเทศปากีสถานเกี่ยวกับวิธีการรายงานข่าว การเรียงเรียงตัดตอนข่าวที่จะเสนอออกไปในหน้ากระดาษให้ถูกต้องตามหลักวิชา และการสอบสวนข้อเท็จจริงของข่าวต่าง ๆ อย่างล้าลึกกว้างขวางก่อนที่จะเสนอออกไปแก่ประชาชนคนอ่าน

จากการประชุมครั้งหนึ่งของสถาบันการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ก็เคยปรากฏว่า นักหนังสือพิมพ์ผู้หนึ่งได้รายงานต่อที่ประชุมว่า ในรัฐเครลาทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดียนั้น หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ หลายสำนักได้พยายามปรับปรุงตนเองให้เกาะอยู่กับหลักความสำนึกในอาชีวปฏิบัติ เป็นผลให้สามารถเข้าถึงหอดเบาะแสของพลังในการอ่านเพิ่มขึ้นใหม่ ๆ ได้อีกเป็นอันมาก จำนวนจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ในรัฐนั้นรวมกันแล้วได้เพิ่มขึ้นมากกว่า ๓ เท่าตัวในช่วงระยะเวลาเพียง ๔ ปี

ความสำนึกในอาชีวปฏิบัติมิใช่แต่จะเป็นกรณีอันแนบเนื่องอยู่กับความคิดจิตใจเพียงอย่างเดียว หากยังต้องอาศัยการใฝ่หาวิชาความรู้ในอาชีพอย่างเต็มที่ตลอดเวลา และต้องอาศัยการปฏิบัติงานด้วยวิธีการของวิทยาศาสตร์ทางธุรกิจอีกด้วย ความรู้ในวิชาหนังสือพิมพ์เป็นความรู้พิเศษเฉพาะอย่างหนึ่ง และวิธีการของวิทยาศาสตร์ทางธุรกิจของงานหนังสือพิมพ์ก็ได้รับการจัดสรรขึ้นไว้เป็นวิธีการพิเศษเฉพาะเช่นเดียวกัน

๗ ...

ในการสัมมนาของสถาบันการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๓ นักหนังสือพิมพ์ชาวอินเดียนคนหนึ่งชื่อ นายจอร์จ (T.J.S. George) ได้แสดงต่อที่ประชุมเกี่ยวกับ “ความเปลี่ยนแปลง” ต่าง ๆ อันถือกันว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่หนังสือพิมพ์พึงต้องกระทำก่อนที่กิจการหนังสือพิมพ์นั้น ๆ จะสามารถบรรลุสู่ความเจริญเติบโตอันยิ่งใหญ่อย่างน่าทึ่งได้ ความเปลี่ยนแปลงเป็นกฎอย่างหนึ่งของอาชีพหนังสือพิมพ์เท่า ๆ กับที่มันเป็นกฎอย่างหนึ่งของสังคมเช่นเดียวกัน

ตามถ้อยแถลงของนายจอร์จตลอดจนข้อคิดเกี่ยวกับงานหนังสือพิมพ์ที่เขาได้สาธกเปรียบเทียบถึงในครั้งนั้น ก็มีไว้จะเป็นงานหนังสือพิมพ์ของอินเดียแต่เพียงประเทศเดียว หากยังได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์เลย ไปถึงงานหนังสือพิมพ์ของประเทศด้อยพัฒนาถ้าหากอีกหลายประเทศด้วยกัน อาทิเช่น ตอนหนึ่งเขาได้กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ในประเทศเลบานอน ซึ่งตัวของเขาได้ไปศึกษา มา ตามผลของการสำรวจปรากฏว่าประชาชนคนอ่านหนังสือพิมพ์

ในเลบานอนนิคมที่จะอ่านข่าวสารการเมืองเพียงร้อยละ ๑๘ แต่ตามความเป็นจริงที่หนังสือพิมพ์ในเลบานอนปฏิบัติอยู่เป็นประจำนั้น กลับใช้หน้ากระดาษไปในการเสนอข่าวสารการเมืองเสียตั้งร้อยละ ๖๐ ของหน้ากระดาษทั้งหมด ซึ่งนี่ก็แปลได้อย่างเดียวว่าหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ในประเทศเลบานอนมิได้คำนึงถึง “รสนิคม” ของประชาชนคนอ่านแต่อย่างใดเลยคงก็มหน้าก้มตาทำไปด้วยวิธีที่เอาแต่ใจของตนเองเป็นที่ตั้งอย่างเดี๋ยวนั้น

ตอนหนึ่งในข้ออภิปรายของนายจอร์จ มีดังนี้

“.....ปรากฏโฉมและเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์ของเรา รู้สึกว่าจะมีความอับทึบเป็นแบบเดียวกันอยู่ประการหนึ่ง ซึ่งวิธีการจัดทำหนังสือพิมพ์เช่นว่านี้ จำต้องเปลี่ยนแปลงทั้งนี้ ถ้าหากว่าเราต้องการจะสร้างสรรค์พัฒนาหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีจำนวนจำหน่ายอันมหิมาขึ้นมาให้ได้

“.....ความอับทึบที่ว่านี้มีอยู่เหมือนกันนั้นคืออย่างไร? คำอธิบายก็มีอยู่ง่าย ๆ ครั้งหนึ่งนานมาแล้วไม่ว่าอะไร ๆ ที่เกี่ยวกับรัฐบาลมักจะถือว่าเป็นข่าว สุนทรพจน์ต่อสาธารณะทุกครั้งซึ่งผู้กล่าวได้แสดงในตอนเปิดงานสัปดาห์แห่งการรักษาความสุภาพอ่อนโยนถือว่าเป็นข่าว และหรือสุนทรพจน์ทุกชั้นที่กล่าวโดยรัฐมนตรีไม่ว่าคนใดก็มักจะถือว่าเป็นข่าว กรณีเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประเภท “ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” ทั้งนั้น

“.....สถานการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าจะมุ่งไปข้างหน้าสักแห่งใดแห่งหนึ่งให้จงได้แล้วไซ้เราก็จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงไปเสียให้พ้นจากความผูกพันตัวของเราไว้ล่วงหน้ากับอะไร ๆ ก็รัฐบาล เช่นที่กระทำมานี้

“.....กิจการหนังสือพิมพ์ที่จะเป็นวิสาหกิจอันเจริญก้าวหน้าไปได้ จำต้องกระจายหมวดกระดาษข่าวสารของตนออกไปให้กว้างขวาง โดยผลจะให้พ้นออกมาเสียจากวิปฏิบัติ ซ้ำซากจำเจอย่าง เป็นระเบียบ แบบแผนอยู่ด้วยความมีคอบคอบอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้เสียอย่างเด็ดขาด

“.....เมื่อเปรียบเทียบดูกับบรรดาประเทศตะวันตกส่วนใหญ่แล้ว เราในฐานะที่เป็นประชาชาติหนึ่ง ก็รู้สึกว่าจะมีจิตสำนึกทางการเมืองมากกว่า ดังนั้น เราก็จำเป็นที่จะต้องทำแบบอย่างของชาติตะวันตก นั่นคือ เราไม่จำเป็นจะต้องพยายามทำหนังสือพิมพ์ของเราให้เต็มไปด้วยเรื่องราวข่าวสารอันน่าตื่นเต้นเกี่ยวกับกามารมณ์และอาชญากรรมเหมือนอย่าง ที่หนังสือพิมพ์ประเภทเฟื่องปรมาณของชาติตะวันตกทั้งหลายได้กำลังกระทำอยู่ แต่พร้อมกันในคราวเดียวเราก็จำเป็นที่จะต้องหลีกเลี่ยงจากความเคยชินที่จะเอาแต่มองไปยังบรรดารัฐมนตรีทั้งหลายว่าเป็นจุดหรือประเด็นที่น่าระทึกใจที่สุดเบื้องหน้าของเราให้ได้ด้วยเช่นเดียวกัน”

จากผลแห่งการสำรวจขององค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติ ปรากฏว่า หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เท่าที่จัดพิมพ์ออกจำหน่ายกันอยู่ในบรรดาประเทศด้อยพัฒนา ล้าหลังนั้น ส่วนใหญ่ที่เดี๋ยวมักจะใช้แบบแผนของการจัดรูปร่างตามแบบอย่างของหนังสือพิมพ์ในประเทศตะวันตกเป็นหลัก แต่ก็มีส่วนหนึ่งเหมือนกันที่ยังคงใช้แบบวิธีในการจัดรูปร่างและวิธีเสนอรายงานข่าวต่าง ๆ ตามแบบอย่างของหนังสือพิมพ์ที่ชาวชาติผู้เป็นมุลนายเคยใช้เคยปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งที่ชาวชาติเหล่านั้นมีอำนาจครอบครองดินแดนที่ด้อยพัฒนาล้าหลังอยู่

หนังสือพิมพ์เหล่านั้นแม้แต่เมื่อมองในผาดแรกก็เห็นเสียแล้วว่าลักษณะของมันดูอับ ๆ ทึบ ๆ และไม่น่าจับน่าอ่าน แต่ก็มียู่เป็นบางฉบับซึ่งก็ไม่สู้จะมากนักที่พยายามเลียนแบบอย่างวิธีการจัดหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณของชาติตะวันตกมาใช้ ก็พยายามจัดหนังสือพิมพ์ให้แลดูวาวแว่นน่าตื่นตื่น ข้อเสียที่เกิดขึ้นจากความพยายามดังกล่าวนี้ก็คือเมื่อลงได้จัดให้แลดูน่าตื่นตื่นเพื่อให้จำหน่ายได้มาก ๆ แล้วก็ทำได้ทำเสียจนเลยชง ซึ่งผลกระทบของวิธีการเช่นนี้ ว่ากันที่จริงแล้วก็ไม่สู้จะเป็นประโยชน์อะไรนักสำหรับสถานะของประชาชนพลเมืองที่ยังล้าหลังอยู่ในหลาย ๆ ทาง

๘ ...

ลักษณะวิธีการของการจัดทำหนังสือพิมพ์สำหรับแต่ละเขตแต่ละท้องถิ่นในบรรดาประเทศด้อยพัฒนาล้าหลังนั้น โดยหลักการแล้วก็ควรจะอยู่ที่จุดอันเดียวกัน นั่นคือ จะต้องทำให้หนังสือพิมพ์เป็นกำลังอันหนึ่งเพื่อยกระดับของผู้คนพลเมืองขึ้นมา ดังนั้น การจะเอาแต่เทียวลอกแบบอย่างของประเทศอื่นถิ่นอื่นที่มีความผิดแปลกแตกต่างกับตนในประการต่าง ๆ และซึ่งเขาก็เจริญก้าวหน้าไปมากแล้วมาเป็นพื้นฐานของตน ความเหมาะสมก็ย่อมจะไม่เกิด และประโยชน์ที่มุ่งหมายก็จะไม่เกิดขึ้น

ลักษณะของการจัดทำหนังสือพิมพ์แบบอับ ๆ ทึบ ๆ กืด ๆ หรือแบบของการจัดทำหนังสือพิมพ์แบบผาดโผนน่าตื่นตื่นตามวิธีของหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณในประเทศตะวันตกก็ดี ทั้งสองอย่างนี้ล้วนแต่ไม่เหมาะสมแต่อย่างใดเลย เมื่อคำนึงในทัศนะของกิจการหนังสือพิมพ์ซึ่งมีความสำคัญใน “ความรับผิดชอบ” ต่อชุมชนของตน และมีปรารถนาที่จะได้มีส่วนของตนในพัฒนาการของชาติด้วย วิธีที่จะเสนอรายงานข่าวและเสนอข้อชี้แนะในปัญหาสาธารณะต่าง ๆ อย่างสมดุระหว่าง “ภาวะอันเต็มไปด้วยความ

เคร่งเครียด” กับ “ภาวะที่จัดว่าเป็นประชานิยม” หรือนัยหนึ่งระหว่างลักษณะการแบบฉบับที่ทับกับลักษณะการชนิดที่ต้งหน้าตั้งตาจะเอาใจผู้อ่านให้เกิดความพิสมัย

ลักษณะที่สมดุลงกล่าวนี้ ว่ากันที่จริงก็ออกจะเป็นเรื่องยากอยู่เหมือนกัน แต่ก็มิใช่จะพ้นวิสัยของนักหนังสือพิมพ์ ถ้าแม้หากจะมีความตั้งใจอย่างหนักแน่น และมีความพากเพียรที่จะคอยศึกษาสิ่งต่าง ๆ อยู่โดยไม่ยั้งยังเกี่ยวกับวงแห่งวิชาชีพของตน

เป้าหมายอันยิ่งใหญ่ของการจัดทำหนังสือพิมพ์ให้มีความสมดุลงสำหรับแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นก็อยู่ที่ “มูลค่า” อันมีอยู่แตกต่างกันของแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นนั่นเอง คำว่ามูลค่าที่หมายถึงนี้ ก็หมายถึงทั้งมูลค่าทางวัตถุและมูลค่าทางจิตใจควบคู่กันไป

การพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งหน้าไปสู่ความเจริญในระดับที่สูงขึ้นนั้นย่อมมีความจำเป็นที่ประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังจกต้องรับเอาเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งเอากำเนิดและเติบโตมาแล้วในชาติตะวันตกไปใช้ และพร้อมกันนั้นคราวเดียวกันก็ต้องสถาปนาระบบเศรษฐกิจไปตามแบบอย่าง ซึ่งชาวชาติตะวันตกที่เขาเจริญมาก่อนนานแล้วขึ้นมาให้ได้ด้วย แต่ถึงอย่างไรก็มีได้หมายความว่า เมื่อรับเอาเทคนิคแบบตะวันตกมาใช้ และเมื่อสถาปนาระบบเศรษฐกิจตามแบบตะวันตกขึ้นมาได้แล้วนั้น ประเทศด้อยพัฒนาแล้วทั้งหลายก็ต้องรับเอามูลค่าและคุณค่าต่าง ๆ ของชาติตะวันตกมาเป็นของตนด้วย มันไม่จำเป็นและไม่มีเหตุผลแต่อย่างใดเลย เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกิจการสื่อสารมวลชนอันถือกันว่าเป็นสื่อที่สำคัญที่สุดในอันที่จะรับหรือ ไม่รับมูลค่าและคุณค่าเหล่านั้น

วัฒนธรรมของประชาชาติ ศาสนา และชนบประเพณี ของแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นไม่ควรจะต้องถูกกวาดทิ้งไปเพียงเพื่อที่จะแสดงหรือเพื่อจะทำให้ประชาชาติของตนก้าวหน้าไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ การชำระรักษาวัฒนธรรมของชาติ ศาสนา และชนบประเพณีไว้ในระหว่างวาระที่บ้านเมืองกำลังปรับปรุงตนเองให้ทันสมัย และสูงระดับขึ้นนั้นับว่าเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการสื่อสารมวลชน — เฉพาะอย่างยิ่งของกิจการหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์เท่านั้นที่จะเป็นอิทธิพลอันทรงพลังในอันที่จะอุปถัมภ์หล่อเลี้ยงและชำระรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ในยามที่สังคมต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอันใหญ่หลวงนานาประการระหว่างที่ดำเนินการพัฒนาให้ทันสมัยกับความเจริญของโลก

เงื่อนไขข้อนี้นับได้ว่า เป็นภาวะที่อยู่ในลักษณะท้าทายอันยิ่งใหญ่ทีเดียวต่อนักหนังสือพิมพ์ที่แท้จริง ซึ่งได้อุทิศชีวิตจิตใจให้แก่อาชีพปฏิญาณอันนี้ในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ทำไมจึงกล่าวว่ามันเป็นภาวะอันมีลักษณะท้าทายอย่างยิ่งใหญ่? ก็เพราะว่า สำหรับนักหนังสือพิมพ์ในประเทศด้อยพัฒนาเหล่านั้น เขามีได้มีภาระแต่เพียงที่จะผลิตหนังสือพิมพ์ขึ้นมาเพื่อให้มันจับแน่นตาจับความรู้สึกของประชาชนคนอ่านจนสามารถจำหน่ายได้มากเท่านั้น แต่เขายังมีภารกิจที่จะต้องพัฒนา “แบบทำนองของการจัดทำหนังสือพิมพ์” และต้องพัฒนา “อัตลักษณ์ของหนังสือพิมพ์” อย่างใหม่ที่เหมาะสมแก่ประเทศหรือท้องถิ่นของเขาขึ้นมาอีกด้วย สำหรับหนังสือพิมพ์ที่เขาดำเนินงานนั้น ๆ เพื่อที่จะให้เกิดความกลมกลืนอย่างสอดคล้องต้องกัน เหมาะสมกับความสำนึกของประชาชาติ และเหมาะสมกับทำที่ทัศนะของประชาชาติ

๕ ...

ว่าถึงเทคนิคในการผลิตของหนังสือพิมพ์โดยเฉพาะเจาะจง ก็ย่อมจะเป็นที่รู้เห็นกันดีอยู่โดยทั่วไปแล้วว่า ได้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากทีเดียวนับตั้งแต่มหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้สิ้นสุดลง หนังสือพิมพ์มีความสวยงามน่าจับต้อง น่าอ่านยิ่งกว่าที่มันเคยเป็นมาในยุคสมัย ๓๐ กว่าปีก่อนอย่างเทียบกันแทบไม่ได้เลย เทคนิคในการผลิตหนังสือพิมพ์ได้มีการพัฒนาสูงขึ้นเรื่อยมาอย่างน่าทึ่งน่าอัศจรรย์ เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาเมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่แล้วมานี้ ประวัติศาสตร์ของวงการพิมพ์ไม่ว่าในประเทศใด ๆ ในโลกสำหรับช่วงระยะดังกล่าว นับว่าเป็นหัวเลี้ยวแห่งความเจริญที่สำคัญเป็นประวัติศาสตร์ยุคที่เดียว

แต่อย่างไรก็ดี พัฒนาการในทางเทคนิคของการพิมพ์ดังกล่าวนี้ ถึงแม้มันอาจจะทรงความสำคัญอย่างมากสำหรับกิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศที่เจริญก้าวหน้าไปไกลแล้วทั้งในทวีปยุโรปและในอเมริกา แต่สำหรับบรรดาประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย เทคนิคของการพิมพ์ก็ยังคงมีความสำคัญในชั้นรองลงมา ซึ่งนั่นก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้อทางเศรษฐกิจนั่นเอง ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายยังไม่อยู่ในสถานะที่จะต้องการความวิเศษในด้านการผลิตถึงขนาดนั้น

ระบบการผลิตหนังสือพิมพ์แบบที่เรียกว่า เป็นระบบอัตโนมัติอย่างสิ้นเชิง เพียง

แต่กดปุ่มสวิทช์แล้วชั่วคราวหนึ่งสัปดาห์ก็พออันหนาปีกทั้งฉบับก็จะหล่นไหลออกมา แล้วก็ได้รับการมัดเข้าเป็นห่อ และวิ่งไปตามรางรถจนถึงยานขนส่ง ในปริมาณที่ต้องการนั้น นับได้ว่าเป็นระบบการผลิตของแขนงหนึ่งแห่งอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าอย่างน่าทึ่งมาก ในด้านการเรียงพิมพ์ด้วยระบบซึ่งจัดสร้างขึ้นไว้อย่างสะดวกรวดเร็วเป็นพิเศษ ระบบการส่งข่าวสารและสิ่งภาพเหตุการณ์อันทรงประสิทธิภาพทุกด้าน การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ประกอบเข้ากับเครื่องจักรที่ใช้เรียงพิมพ์ และใช้เข้าหน้า ตลอดจนการใช้เครื่องนับจำนวนชนิดอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถจะกำหนดจำนวนพิมพ์ได้อย่างแน่นอนแม่นยำ และปรับแก้ความขัดข้องได้อยู่ในตัวของมันเอง เมื่อบังเอิญจะเกิดความขัดข้องขึ้น ในระหว่างการพิมพ์บางประการ เหล่านี้ ล้วนแต่ได้ส่งเสริมให้เกิด “การปฏิวัติ” ขึ้นอย่างหนักแน่นกว้างไกลมากในระบบการผลิตของหนังสือพิมพ์สมัยใหม่ และฝ่ายการผลิตของหนังสือพิมพ์ในยุคปัจจุบันของอารยประเทศก็ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของตนไปหมดแล้วตาม ๆ กัน

นอกจากระบบการผลิตในแผนกเรียงพิมพ์ และในแผนกการพิมพ์ ระบบการส่งข่าวสารก็ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วถึงระดับการปฏิวัติเช่นเดียวกัน อย่างเช่นกิจการหนังสือพิมพ์ “อาซาฮี” ของประเทศญี่ปุ่นก็ปรากฏว่าสามารถส่งภาพของหนังสือพิมพ์ทั้งฉบับ จากสำนักงานใหญ่ที่กรุงโตเกียว ไปยังสำนักงานสาขาที่เมืองซัปโปโร ในเกาะฮอกไกโด ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือสุดของประเทศ เพื่อที่จะไหลเข้าสู่เครื่องพิมพ์ และพิมพ์ออกจำหน่ายได้ทันที่ทุกวันและทุกเมื่อภายในเวลาไม่กี่นาที การจัดส่งข่าวสารก็สามารถกระทำได้ในความเร็วถึงนาทีละ ๔,๐๐๐ คำ ด้วยเครื่องส่งระบบใหม่ สำนักข่าวชั้นนำเล่มเกือบจะทุกสำนักในเวลานี้ ก็ได้ก้าวไปถึงใช้ระบบถ่ายทอดผ่านดาวเทียมกันแล้วทั้งนั้น เนื่องจากมันช่วยให้สามารถส่งข่าวสารได้รวดเร็วไปยังทุก ๆ จุดในโลก ระบบการโทรคมนาคมในยุคปัจจุบัน เฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างช่วงเวลา ๑๐ ปี ที่ผ่านมานี้ ก็ได้พัฒนาไปแล้วอย่างเกือบจะเหลือเชื่อของคนในยุคสมัยก่อน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคนิคในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นความสำคัญอันใหญ่หลวงต่อกิจการหนังสือพิมพ์ทั้งสิ้น

ถึงเช่นนั้น สำหรับประเทศด้อยพัฒนาล้าหลังทั้งหลาย เครื่องมือเครื่องใช้แบบใหม่ ล้ายุคอันคิดกันขึ้นมาเพื่อให้ประหยัดแรงงานมนุษย์ดังกล่าวมาเหล่านี้ก็ดูจะยังมีประโยชน์น้อยเต็มที่ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ในประเทศด้อยพัฒนา ยังไม่อยู่ในสถานะที่จะใช้และยังไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ในระยะเวลาอีกหลายปีข้างหน้าโดยแน่นอน เพราะในประเทศด้อยพัฒนาล้าหลังนั้นปัญหาเรื่องแรงงานยังไม่เกิดขึ้น หรือถึงจะมีอยู่บ้างก็ยังไม่ถึงกับจะเรียกได้ว่าเป็น “ปัญหา” ในประเทศเหล่านี้แรงงานยังมีค่าต่ำอยู่และยังเป็นสิ่งซึ่งมีเหลือเพื่อ

สิ่งที่ขาดอยู่—และก็ขาดอย่างยิ่งก็ได้แก่ เครื่องจักร เครื่องมือต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นเครื่องจักรแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นแบบเก่าหรือแบบใหม่ก็ย่อมจะอยู่ในลักษณะที่จำเป็นแก่ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายทั้งสิ้น เครื่องจักรแบบเก่าซึ่งยังต้องอาศัยแรงงานเป็นองค์ประกอบอยู่ด้วยส่วนหนึ่งนั้น นับว่าเป็นความเหมาะสมกับสถานะมากที่สุด สำหรับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทหัวบ้านหัวเมือง

อนึ่ง เป็นที่ปรากฏว่าเทคนิคของการพิมพ์ซึ่งได้รับการปรับปรุงและพัฒนาขึ้นในบางลักษณะบางประการ เพื่อให้เหมาะสมกับวงงานขนาดย่อม ๆ นั้น ก็ได้ช่วยให้การพิมพ์และการผลิตหนังสือพิมพ์โดยทั่วไปมีความง่ายและสะดวกขึ้นเป็นอันมาก ผลแห่งการปรับปรุงเครื่องมือดังกล่าวนี้ ก็ได้ส่งเสริมให้ “คุณภาพ” ของหนังสือพิมพ์ขนาดย่อม ๆ ดั้งเดิม สูงขึ้นกว่าในยุคสมัยก่อน อย่างที่เห็นกันได้โดยตระหนักรู้

๑๐ ...

สำหรับประเทศที่เพิ่งจะพัฒนาเพิ่งจะเจริญขึ้น เมื่ออุตสาหกรรมหนังสือพิมพ์ได้รับการขยายตัวออกไป ก็แปลว่า “ขนาดของโรงพิมพ์” อันเป็น “โรงงาน” ชนิดหนึ่งตามความหมายของการอุตสาหกรรมย่อมจะได้รับการปรับปรุงขยายให้ใหญ่โตตามไปด้วยเป็นธรรมดา เครื่องจักรรุ่นใหม่ ๆ จะได้รับการจัดตั้งขึ้น พร้อมกันในคราวเดียวกระบวนการต่าง ๆ ในเรื่องรับภาพส่งภาพ และการพิมพ์ภาพตลอดไปจนกระทั่งถึงองค์ประกอบของการพิมพ์แบบใหม่ที่เรียกกันตามภาษาการพิมพ์ว่า ออฟเซ็ท ก็มีการเริ่มใช้เริ่มติดตั้งขึ้นอยู่เรื่อยมา ซึ่งสำหรับประเทศไทยเราในช่วงระยะประมาณสิบปีที่ผ่านมา ระบบการพิมพ์แบบออฟเซ็ทนั้นก็จะเป็นวิธีปฏิบัติงานมาตรฐานอย่างหนึ่งไปแล้ว ความเจริญก้าวหน้าเช่นที่สาธกมานี้ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า มันย่อมเป็นคุณประโยชน์ทั้งแก่ฝ่ายพวกที่เป็นเจ้าของและทั้งแก่ฝ่ายประชาชนคนอ่านทั้งหลายควบคู่กันไป

ตามหลักของการพัฒนานั้น เมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งได้ลงมือจัดระบบอุตสาหกรรมขึ้นมาแล้ว การวิจัยหรือการค้นคว้าเพื่อปรับปรุงและปรับเปลี่ยนให้กิจการอุตสาหกรรมนั้น ๆ มีความเหมาะสมแก่สถานะของตัวตามภูมิประเทศ และเหตุแวดล้อมก็ย่อมจะเป็น “ความจำเป็น” อย่างหนึ่ง ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นมาด้วย ในวงของอุตสาหกรรมหนังสือ

พิมพ์ก็เช่นเดียวกัน การค้นคว้าในด้านต่างๆ ย่อมจะมีขึ้นในหลาย ๆ ด้านเพื่อแก้ความเจริญก้าวหน้าต่อไปทั้งในทางเทคนิคและในทางศิลปะ อาทิเช่น มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมแบบของตัวอักษรที่จะใช้ในการพิมพ์ให้งดงามขึ้นและมีมากขึ้น สำหรับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายบางประเทศซึ่งมีภาษาเขียนเป็นแบบ “ลายลักษณ์” ก็ย่อมจะต้องมีการคิดค้นและวางกำหนดภาษาเขียนของตนขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความสะดวกทั้งในทางการอ่านและในทางการผลิตหนังสือ ทั้งนี้เพราะภาษาประเภทลายลักษณ์นั้นทำให้กระบวนการทางฝ่ายผลิตมีความเชื่องช้ากว่าปรกติมาก ทำให้พัฒนาการของอุตสาหกรรมการพิมพ์ต้องตกอยู่ในอาการถดถอยถ่วงถ่วงไว้เสียโดยใช่เหตุ และในทางการศึกษาของประชาชนก็เป็นที่เห็นกันอยู่แล้วว่ามันทำให้ยากแก่การขยายตัวอย่างยิ่ง

สำหรับในด้านการผลิตของหนังสือพิมพ์ ปัญหาที่ออกจะร้ายแรงอย่างหนึ่งซึ่งปรากฏมาแล้วตลอดระยะเวลาไม่ต่ำกว่าสองทศวรรษที่ล่วงไปนี้ ก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับความขาดแคลนกระดาษพิมพ์ เนื่องจากการผลิตที่ไม่เพียงพอทันกาล ความขาดแคลนกระดาษสำหรับพิมพ์หนังสือพิมพ์นี้ แม้จนถึงปัจจุบันก็ยังมองไม่เห็นว่าจะสามารถแก้ไขได้ดังใจปรารถนาของบรรดาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ก็งานหนังสือพิมพ์ได้แต่อย่างใด มันคงจะต้องเป็นปัญหาเรื้อรังสืบไปอีกช่วงระยะหนึ่งโดยแน่นอน ซึ่งพร้อมกันในคราวเดียวกันก็จะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งความเจริญก้าวหน้าอันค่อนข้างใหญ่หลวงของอุตสาหกรรมหนังสือพิมพ์ สำหรับประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ๆ ประเทศอย่างไม่เป็นที่สงสัย

การที่จะอาศัยกระดาษหนังสือพิมพ์จากอารยประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตขนาดใหญ่หรือเล่า ก็ปรากฏว่าความยากจนหรือความที่ไม่มีเงินตราต่างประเทศพอเพียงที่จะจ่ายแก่ประเทศผู้ผลิต จะเป็นผลให้ความคิดที่จะ “อาศัย” ประเทศแหล่งผลิตต้องเติมด้วยอุปสรรคอยู่นั่นเอง เมื่อยากจนหรือไม่มีเงินตราต่างประเทศเพียงพอ ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายทั้งหลายก็อยู่ในภาวะอันจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการในทางควบคุมการใช้จ่ายเงินตราต่างประเทศอย่างค่อนข้างจะเข้มงวด เฉพาะอย่างยิ่งก็คือควบคุมการจ่ายเงินตราต่างประเทศออกไปเพื่อเป็นค่ากระดาษดังกล่าวให้อยู่ภายในปริมาณอันจำกัด คำที่กล่าวไว้ว่า “ปริมาณอันจำกัด” นั้นมันก็ยึดหยุ่นได้เป็นแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นไป สุดแต่แต่ข้อพิจารณาและข้อวินิจฉัยของรัฐบาลแห่งประเทศนั้น ๆ และสุดแต่แต่ลักษณะของการปกครองของประเทศนั้น ๆ ในยุคสมัยนั้น ๆ ว่าจะต้องการควบคุมหรือต้องการสกัดกั้นเสรีภาพของประชาชนไว้ในขอบเขตอย่างไร

ในช่วงระยะเดียวกันกับที่กระดาษหนังสือพิมพ์ตกอยู่ในภาวะขาดแคลนนี้ ระดับแห่งความเรียกร้องต้องการของประชาชนที่ใครจะได้อ่านหนังสือพิมพ์ก็จะเพิ่มพูนขยายตัวขึ้นอยู่เรื่อย ๆ อย่างไม่ยั้ง กล่าวตามเงื่อนไขของเศรษฐศาสตร์ก็คือ อุปสงค์ท่วมทันอุปทาน และสามารถจะคาดหมายได้ด้วยว่าภายในระยะสิบปีต่อไปข้างหน้า ระดับแห่งอุปสงค์อันนี้ก็จะต้องยิ่งเหนือระดับของอุปทานห่างไกลออกไปอีกมากมายหลายเท่า ทั้งนี้ โดยถือตามเกณฑ์ของสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นพื้นฐาน ดังที่ได้ให้ข้อคาดหมายไว้ในตอนต้น ๆ

เรื่องปริมาณกระดาษพิมพ์หนังสือพิมพ์นั้น ตามรายการขององค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติเคยระบุไว้ว่า บรรดาประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังโดยทั่วไปได้เคยตั้งความคาดหมายไว้ว่า จะพยายามร่วมมือกันหาทางเร่งรัดการผลิต เพื่อให้พอแก่การใช้ให้ได้ภายในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ แต่เมื่อกาลเวลาได้ล่วงเลยมาถึงบัดนี้ ซึ่งเหลือเวลาอยู่อีกเพียง ๕ ปี ก็จะต้องกำหนดวาระที่คาดหมายนั้น ก็ยังมองไม่เห็นทางเลยว่าจะสามารถทำได้ดังกล่าวนั้นมันจะบรรลุผลได้อย่างไร ผลปฏิบัติตามความเป็นจริง และผลจากการคำนวณถึงประสิทธิภาพวิสัยของการผลิตตามเงื่อนไขและตามสถานะเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ล้วนแต่ยืนยันไปในทางที่ว่า ความหวังที่ตั้งไว้นั้นมันยังห่างไกลมาก และจะไม่มีทางเป็นไปได้โดยแน่นอน ปริมาณของประชาชนพลเมืองที่เพิ่มทวีขึ้น ระดับการศึกษาขั้นที่พอให้รู้หนังสืออ่านออกเขียนได้ซึ่งขยายตัวออกไปในอัตราที่ค่อนข้างรวดเร็วกว่าที่เคยเป็นมาในยุคสมัยก่อน ๆ รายได้ของบุคคลแต่ละคนที่ลึบระดับสูงขึ้นตามความเจริญก้าวหน้าของการอุตสาหกรรมแขนงอื่น ๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่จัดว่าเป็นตัวปัจจัยอันยิ่งใหญ่ที่จะทำให้ความคาดหวังเรื่องปริมาณกระดาษพิมพ์หนังสือพิมพ์ ไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายทั้งนั้น

ถ้าถือตามสถิติ ความต้องการใช้กระดาษพิมพ์หนังสือพิมพ์ของบรรดาประเทศด้อยพัฒนาแล้วต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ในทวีปแอฟริกา และในละตินอเมริกา เท่าที่เคยปรากฏอยู่เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๕ ก็มีเพียงปีละ ๗๕๐,๐๐๐ เมตริกตัน ต่อมาอีกสิบปี คือในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ตามความต้องการอันนี้ได้เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเท่าตัว และสำหรับในอีกสิบปีหลังจากนั้น — คือในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้ประมาณไว้ว่า ความต้องการกระดาษพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ของบรรดาประเทศด้อยพัฒนาแล้วทั้งหลาย จะต้องมากกว่าปีละ ๒,๖๐๐,๐๐๐ เมตริกตัน

ข้อประมาณการอันนี้ ความจริงก็อาศัยสถิติอื่น ๆ เท่าที่มีอยู่ในมือเวลานั้นเป็นเครื่องช่วย แต่ถ้าเราจะคำนึงถึงว่า นานาประเทศด้อยพัฒนาแล้วต่างก็กำลังเร่งรัดชวน

ขวายเป็นเต็มเร็วเต็มแรง ในอันที่จะส่งเสริมการศึกษาขั้นมูลฐานของประชาชนในแต่ละประเทศของตนให้รู้หนังสืออย่างน้อยก็ในระดับอ่านออกเขียนได้ ด้วยวิธีที่ดำเนินการรณรงค์ในลักษณะต่าง ๆ เราก็ย่อมจะมองเห็นได้ทันทีอีกเหมือนกันว่า ข้อคาดหมายในเรื่องกระดาษหนังสือพิมพ์เท่าที่กะกันไว้นั้น เป็นการกะต่ำกว่าสถานะที่เป็นจริงอย่างมากเลยทีเดียว กระดาษพิมพ์หนังสือพิมพ์จะพอเพียงแก่ความต้องการไม่ได้เป็นอันขาดไม่ว่าจะโดยการผลิตขึ้นเองในแต่ละประเทศเขตแคว้น ไม่ว่าจะโดยวิธีสั่งซื้อเข้ามาจากแหล่งผลิตในต่างประเทศ และไม่ว่าจะโดยได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากองค์การช่วยเหลือระหว่างประเทศ และหรือไม่ว่าจะโดยทางทั้งสามนี้รวมกัน

วิธีแก้ปัญหาเรื่องกระดาษพิมพ์หนังสือพิมพ์ขาดแคลนนั้น ตามทัศนะของสามัญชนอย่างเรา ๆ ก็เห็นว่าการแก้เอาโดยวิธีผลิตขึ้นเสียเองในแต่ละประเทศของตนนั้นแหละคือวิธีที่วิเศษที่สุด และก็ดูจะเป็นวิธีเดียวเสียด้วย แต่อย่างไรก็ดี วิธีนี้ก็จำเป็นจะต้องใช้เวลาอันค่อนข้างยาวนานสักหน่อย จะเอาให้สำเร็จรวดเร็วดังใจนั้นไม่ได้ เราจะต้องให้เวลาแก่โครงการอื่น การอุตสาหกรรมทำกระดาษมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่ไม้ซึ่งจะใช้เป็นเยื่อ ซึ่งการปลูกป่าไม้เพื่อใช้เป็นเยื่อนั้นแหละที่จะกินเวลายาวนาน ทั้ง ๆ ที่โครงการอื่นก็เป็นโครงการที่เรียกว่าเร่งรัดรีบด่วน เมื่อใดที่โครงการนี้ได้เริ่มปูพื้นฐานลงไปแล้วก็จำเป็นที่จะต้องได้รับการเอาใจใส่ตลอดไปทุก ๆ ระยะของพัฒนาการ ภายในเค้าโครงของแผนการใหญ่แห่งเศรษฐกิจของชาติ

๑๑ ...

ฐานะอันสำคัญองกิจการหนังสือพิมพ์เท่าที่มีอยู่ต่อประเทศด้อยพัฒนาล้าหลังนั้น เป็นฐานะซึ่งชนชั้นผู้มีอำนาจปกครองของประเทศด้อยพัฒนาล้าหลังเองเป็นส่วนใหญ่มักจะมองเมินไปเสีย หรือมีละนั้นก็ไม่ว่ากันว่ากันตามที่จริงแล้วอัตลักษณะของหนังสือพิมพ์ และพัฒนาการของหนังสือพิมพ์ย่อมจะผูกพันอยู่โดยสนิทแน่นที่เดียวกับวิวัฒนาการทางการเมืองและวิวัฒนาการทางสังคมของประเทศที่กิจการหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ตั้งอยู่ และรับใช้อยู่กันเอง มันเป็นพัฒนาการที่ดำเนินควบคู่กันไปอย่างเห็นกันอยู่ชัด ๆ

แต่อย่างไรก็ดี ตามทัศนะของนักหนังสือพิมพ์ การพิจารณาในประเด็นที่ว่าด้วยฐานะอันสำคัญองกิจการหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมานั้น เราจะต้องไม่ลืมไปเสียว่ากิจการ

หนังสือพิมพ์แม้จะได้รับการยอมรับนับถือกันอยู่ในอารยประเทศว่าเป็น “สถาบันสาธารณะ” อย่างหนึ่งในจำนวนสถาบันสาธารณะทั้งหลาย แต่กิจการหนังสือพิมพ์ก็เป็นสถาบันชนิดที่ตกทอดมาจากคนรุ่นบุพชนหลายทอดและหลายแหล่ง ถ้าจะจัดว่ากิจการหนังสือพิมพ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษยเรา มันก็เป็นมรดกที่ตกทอดลงมาจากระบบวัฒนธรรมต่าง ๆ อันแตกต่างกันหลายระบบ และเมื่อว่าถึง “ระบบงาน” ของกิจการหนังสือพิมพ์นั้นเองหรือเล่า มันก็เป็นระบบที่ตกทอดลงมาจากแหล่งต่าง ๆ กันมากมายหลายแหล่งเต็มที่ แต่ละระบบแต่ละแหล่งก็มีความผิดแปลกแตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอันนี้แล้ว เราก็ย่อมจะเข้าใจเลยไปได้ว่า “บทบาท” ของมันเท่าที่จะพึงมีต่อสังคมซึ่งมันรับใช้นั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นบทบาทแบบเดียวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์เท่าที่ได้เคยเป็นเคยกระทำมาแล้วในประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตก กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ภารกิจของหนังสือพิมพ์นั้นย่อมจะไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “แบบแผนร่วมกัน” ภารกิจของหนังสือพิมพ์ในสังคมใดก็ต้องเป็นภารกิจของหนังสือพิมพ์ในสังคมนั้น ๆ

สำหรับประเทศด้อยพัฒนาแล้ว หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งบริการของมันมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนา ไม่ว่าจะผ่านทางวัตถุหรือจะเป็นทางจิตใจ ความจำเป็นของหนังสือพิมพ์มีอยู่ถึงขนาดที่ว่า ถ้าหากมันจะมิได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยทุนของเอกชน มันก็จะต้องมีการจัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล ซึ่งก็แน่ละ หนังสือพิมพ์ที่จัดตั้งขึ้นโดยทุนของเอกชนย่อมจะมีลักษณะและมีวิญญานแตกต่างไปจากหนังสือพิมพ์ที่จัดตั้งขึ้นโดยฝ่ายรัฐบาลเป็นธรรมดา ภาวะที่เรียกว่าเสรีภาพ และความรับผิดชอบก็เป็นคนละอย่างต่างกัน แต่ทั้งนี้มันก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและอำนาจทางการเมืองของแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นเป็นราย ๆ ไปว่า เงื่อนไขนั้นเป็นเงื่อนไขอย่างไร และอำนาจทางการเมืองนั้นตกอยู่ในมือของชนชั้นใด

ได้เคยมีนักศึกษากิจการระหว่างประเทศหลายราย ซึ่งมีทัศนคติไปในลักษณะเล็งด้านร้ายอยู่สักหน่อย ให้ข้อคาดหมายไว้ว่า สำหรับเขตด้อยพัฒนาแล้วอย่างแอฟริกา นั้นจะต้องมีหลายประเทศที่เดี๋ยวที่จะไม่ผ่าน หรือจะไม่รู้จักเอาเลยว่า “ยุคสมัยของหนังสือพิมพ์” คืออะไร อย่างไร โดยมีความเชื่อว่ากิจการหนังสือพิมพ์จะไม่มีวันเจริญงอกงามขึ้นได้ในประเทศเหล่านั้น และประชาชนพลเมืองก็จะไม่รู้จักถึงคุณประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ การสื่อสารมวลชนก็อาจจะใช้แต่จากประโยชน์และบริการของวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เป็นสำคัญ การบริหารความสำนึกของประชาชนพลเมืองให้ได้รับความสมปรารถนาในแง่ที่เกี่ยวกับคำบอกเล่าข่าวสารต่าง ๆ ก็จะต้องอาศัยแต่โดยเครื่องมือสองชนิดนี้เป็นการกระโดดข้ามยุคสมัยแห่งพัฒนาการในระดับหนึ่ง ไปเสียเลยทั้งยุค เนื่องจากเหตุที่

ความด้อยพัฒนาที่เห็นได้ชัดที่เห็นมาแล้วแต่ปางบรรพนั้นเป็นความด้อยพัฒนาที่เห็นขนาด
หนัก ผู้คนพลเมืองทั่วไปมิใช่แต่เพียงจะไม่รู้หนังสือ แต่ภาษาหนังสือก็แทบจะไม่เคยมี
มาก่อนเอาเสียด้วย

อย่างไรก็ดี เราก็ได้พิจารณากันมาแล้วว่า ภาษาหนังสือและความรู้หนังสืออย่าง
น้อยก็ถึงระดับอ่านออกเขียนได้นั้น จักต้องเป็นพื้นฐานอันยิ่งใหญ่และสำคัญอยู่เสมอไป
สำหรับการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นในประเทศใดชาติใด และหรือภูมิภาคไหน ดังนั้น ถ้าบอก
เล่าข่าวสารที่จะได้รับการแพร่กระจายออกไป โดยอาศัยหนังสือพิมพ์เป็นสื่อจึงจะต้องเป็น
เงื่อนไขที่สำคัญคู่เคียงกันไปกับการพัฒนาการของชุมชนอย่างที่จะวินิจฉัยตัดมันทิ้งไป หรือ
สลัดมันไปเสียด้วยความไม่เข้าใจของตนเองอย่างง่าย ๆ นั้นไม่ได้ คุณค่าของการสื่อสารซึ่ง
กระทำโดยหนังสือพิมพ์เป็นคุณค่าที่หนักแน่นกว่า และแตกต่างกว่าการสื่อสารซึ่งจัดการ
กระทำขึ้นโดยอาศัยเครื่องมืออย่างอื่น เพราะฉะนั้น ทักษะของนักศึกษาผู้สังเกตการณ์
บางท่านที่เข้าใจว่า ประเทศด้อยพัฒนาที่หลายประเทศอาจจะต้องตัด “ยุคของ
หนังสือพิมพ์” ออกไปจากประวัติศาสตร์ จึงเป็นทักษะที่นอกจากจะเล็งการณ์ด้านร้ายไป
แล้ว ก็ยังเป็นทักษะที่ออกจะแคบและตื้นเขินไม่น้อย

และโดยเหตุผลดังกล่าวมานี้เอง ข้าพเจ้าจึงระบุงไว้ว่า การหนังสือพิมพ์
จะต้องเป็น “สิ่งจำเป็น” อย่างหนึ่งที่สำคัญต่อประเทศด้อยพัฒนาที่เห็นโดยทั่วไป
เสมอ ถ้าหากว่ามันจะมีได้รับการจัดตั้งหรือการริเริ่มคลี่คลายขึ้นมาจากการส่งเสริม
และจากทุนของเอกชน ก็เป็นที่แน่นอนทีเดียวว่ามันจะต้องเอากำเนิดขึ้นมาโดย
ตกอยู่ภายใต้อำนาจบัญชาการของฝ่ายรัฐบาล ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง

๑๒ ...

อีกประการหนึ่ง สำหรับกิจการหนังสือพิมพ์ประเภทที่เป็นของเอกชนชาวต่างประเทศ
ซึ่งไปจัดตั้งดำเนินการอยู่ในประเทศที่เป็นเอกราชนั้น ไม่ว่าประเทศใดและหรือจะด้อย
พัฒนาที่เห็นขนาดไหน กิจการหนังสือพิมพ์ดังกล่าวก็ไม่อยู่ในวิสัยที่จะเจริญก้าวหน้า
ใหญ่ไปได้ นี่เป็นทำนองเดียวกับกิจการหนังสือพิมพ์ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยทุนเอกชนของ
ชาวเมืองหลวงในเขตภูมิภาคในชนบทนั่นเอง ทั้ง ๆ ที่ว่ากันตามที่จริงก็เป็นชนชาติเดียวกัน
เสียด้วยซ้ำ กิจการหนังสือพิมพ์ที่จะเติบโตเป็นหลักขึ้นมาได้ของประเทศใดก็จักต้องเป็น

กิจการของหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นทุนของผู้คนในประเทศนั้น และดำเนินงานโดยชาวชาติ
เจ้าของประเทศนั้น กิจการหนังสือพิมพ์ของท้องถิ่นใดก็จักต้องจัดตั้งดำเนินการโดยผู้ที่
เป็นชาวท้องถิ่นนั้น เงื่อนไขข้อนี้ผู้มีวิญญูณของนักหนังสือพิมพ์ย่อมจะเข้าใจได้ดีทันที

กิจการหนังสือพิมพ์ที่เป็นของชาวต่างชาติในประเทศด้อยพัฒนาแล้ว อาจจะ
สามารถดำเนินการไปได้เพียงชั่วระยะหนึ่งซึ่งถือกันเ็นทางสังคมว่าเป็นระยะผ่านของความ
เจริญในระดับหนึ่งเท่านั้นเอง วลีที่กล่าวว่า เป็นระยะผ่านของความเจริญ ที่ว่านี้ หมายถึง
ถึงความเจริญในด้านการศึกษามวลชนโดยเฉพาะ กิจการหนังสือพิมพ์มิใช่แต่จะมีภารกิจ
ในทางกระจายคำบอกเล่าข่าวสารแบบเดียว แต่มันเป็นกิจการที่ถือกันว่าเป็นอาวุธและเป็น
พลังในทางการเมืองที่สำคัญไม่น้อยอย่างหนึ่ง และตามทัศนะของวิชาหนังสือพิมพ์หรือเล่า
กิจการหนังสือพิมพ์ก็จัดว่าเป็นสถาบันสาธารณะหรือกึ่งสถาบันสาธารณะอยู่แล้ว ดังนั้น
การที่สถาบันสาธารณะจะตกไปอยู่ในอำนาจบัญชาการของชาวต่างประเทศ ทั้ง ๆ ที่ก็เป็น
สถาบันซึ่งสำคัญอย่างเหลือเกินต่อวิถีชีวิตทางการเมืองและต่อความเจริญก้าวหน้า เช่น
สถาบันหนังสือพิมพ์ก็ย่อมจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสำนึกแห่งชาติ หรือต่อ
ความภาคภูมิใจของชาติเป็นธรรมดา มันไม่ต่างอะไรไปจากภาวะที่ชาวชาติอื่น ๆ ได้ถูก
ปรามาสหรือถูกตบหน้าอย่างไร้เกียรติอันเอง

แต่อย่างไรก็ดี ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ กิจการหนังสือพิมพ์ของชาว
ต่างชาติ และกิจการหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับการเกื้อหนุนโดยทุนของต่างชาติก็ยังมีอยู่ใน
ประเทศพัฒนาแล้วต่าง ๆ หลายแห่งหลายประเทศเหมือนกัน สถานะเช่นนี้อาจจะเป็น
สถานะที่สืบเนื่องมาแต่ยุคสมัยก่อนอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งก็คือรัฐบาลของแต่ละประ-
เทศนั้น ๆ ยังพอใจในท่าทีของกิจการหนังสือพิมพ์นั้น ๆ อยู่ในบางแง่บางกรณี เนื่องจาก
เหตุที่กิจการหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ให้ความสนับสนุนต่อนโยบายบางประการของรัฐบาลผู้
ทรงอำนาจอยู่ในขณะนั้น ๆ — เฉพาะอย่างยิ่งก็วิเทโศบาย ซึ่งเท่าที่ปรากฏมาแล้วในหลาย ๆ
ประเทศด้อยพัฒนาแล้ว หนังสือพิมพ์ที่เป็นของชาวต่างประเทศมักจะใช้วิธีดำเนินการ
ด้วยเล่ห์เหลี่ยมในทำนองที่เลอโฉม ๆ ก็เป็นการให้ประโยชน์แก่รัฐบาลผู้ทรงอำนาจของ
ประเทศนั้นทุกรัฐบาล พยายามเกาะแน่นอยู่กับตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
เพื่อให้คนทั้งหลายเข้าใจว่าหนังสือพิมพ์ของเขาสนับสนุนวิเทโศบายของรัฐบาล แต่โดยข้อ
เท็จจริงแล้วหนังสือพิมพ์ของคนต่างชาติดังกล่าวนี้ก็มีสภาพเท่ากับไส้ศึก หรือตัวแทนแห่ง
ผลประโยชน์ของประเทศของเขาเองเท่านั้น

เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งทำให้ประเทศด้อยพัฒนาแล้ว — อันหมายรวม
ถึงทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนโดยทั่วไป ยังสามารถทนทานได้กับการปล่อยให้

กิจการหนังสือของชาวต่างชาติตั้งดำเนินการอยู่ได้ในประเทศก็เพราะเหตุที่ยังไม่มีทางอื่นใดให้เลิกที่ดีไปกว่า นั่นก็คือ น้ำเสียงโดยทั่วไปของหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ยังไม่แสดงอันตรายอะไรต่อความทรงอยู่แห่งประชาชาติของตน และกำลังแห่งประชาชาติของตนในช่วงระยะนั้น ๆ ก็ยังไม่สามารถที่จะจัดตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ในระดับเดียวกันกับหนังสือพิมพ์ของชาวต่างชาติขึ้นมาแทนที่ได้

ในประเทศด้อยพัฒนาบ้างบางประเทศ กิจการหนังสือพิมพ์ถูกควบคุมอยู่โดยพรรคการเมือง หรือฉะนั้นก็โดยองค์การสาธารณะองค์การใดองค์การหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สำหรับประเทศที่ใช้ระบบปกครองแบบนี้ กิจการหนังสือพิมพ์ก็ย่อมจะมีใช้กิจการที่เป็นอิสระ หนังสือพิมพ์ในประเทศเช่นนั้น ไม่มีเสรีภาพตามลักษณะของภารกิจอย่างที่เราเข้าใจกัน ทักษะที่ว่าหนังสือพิมพ์พึงเป็นกิจการอิสระและสามารถท้วงติงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือคณะชนผู้ครองอำนาจจึงเป็นทักษะที่ไม่ต้องด้วยนโยบายแห่งชาติ แต่ถึงอย่างนั้นก็ดี เราก็ต้องไม่ลืมเสียว่า แม้ในรัฐซึ่งปกครองอยู่โดยพรรคการเมืองพรรคเดียว ก็ยังอาจจะมีลู่ทางพอที่จะมี “เสียงคัดค้าน” เกิดขึ้นได้ในพรรคของเขาขึ้นเองเหมือนกัน ในพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ๆ นั้นย่อมจะมีกลุ่มหรือมีหมวดความคิดที่ไม่ต้องตรงกันไปเสียทั้งหมด ซึ่งถ้าแม้หนังสือพิมพ์ที่มีอยู่จะได้กระทำหน้าที่ของตนอย่างแท้จริงหนักแน่น ทักษะที่คัดค้านกันเช่นที่กล่าวมานี้ก็สามารถจะแสดงให้ปรากฏออกมาได้ในหน้ากระดาษของหนังสือพิมพ์ ซึ่งควบคุมอยู่โดยอำนาจของพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวอยู่ดีนั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หนังสือพิมพ์ในสถานะเช่นนั้นอาจจะใช้เป็นเครื่องวัดระดับแห่งความคิดที่ขัดแย้งที่ต้านกันได้ และพร้อมกันในคราวเดียวสำหรับประชาชนคนอ่านทั่วไปก็อาจจะสามารถหยั่งรู้ได้ถึงกลไกและความมีอยู่ซึ่ง “เสียงคัดค้านทางการเมือง” เท่าที่เป็นอยู่ในช่วงระยะนั้น ๆ

และกีดกันที่ได้กล่าวถึงมาแล้วข้างต้นเช่นเดียวกัน ในประเทศด้อยพัฒนาบ้างบางประเทศ รัฐบาลก็อาจจะจัดตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ขึ้นเสียเองโดยถือว่า กิจการหนังสือพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งในโครงการพัฒนาประเทศ ถ้าหากจะมีปัญหาว่าเหตุใดจึงไม่ส่งเสริมให้ทุนของเอกชนริเริ่มดำเนินการจัดตั้งหนังสือพิมพ์ขึ้น ? คำตอบก็เห็นจะมีอยู่เพียงประการเดียว นั่นคือ ในประเทศนั้น ๆ ในระยะนั้น ๆ การก่อตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ไม่เป็นกิจการที่น่าสนใจเพียงพอตามลักษณะเศรษฐกิจ จะจำหน่ายไม่ได้มาก และจะไม่มี การสนับสนุนทางประกาศแจ้งความเนื้อจากฐานะทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปยังอยู่ในระดับต่ำเต็มที่ กิจการหนังสือพิมพ์ก็เป็นวิชากิจอย่างหนึ่ง แต่ถ้าแม้ว่าเมื่อตั้งขึ้นมาแล้วจะไม่มีทางเติบโตไปได้ หรือจะ

มีแต่ทางลุ่มจม หรือมีผลกำไรต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในทางอื่น เอกชนก็ย่อมจะไม่สนใจที่จะทำ ไม่มีปัญหาอะไรในข้อนี้

เพราะเหตุเช่นว่านี้แหละ กิจกรรมหนังสือพิมพ์ของเอกชนในประเทศที่ด้อยพัฒนา ล้าหลัง หรือในบางเขตบางชนบทของประเทศดังกล่าว จึงต้องยังอยู่ในลักษณะคอยดูท่าทีอยู่เรื่อยมา และทั้ง ๆ ที่กาลเวลาได้ล่วงมาช้านานแล้วก็ยังไม่มีทางที่จะจัดตั้งขึ้นมาได้ ถ้าหากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ๆ ไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้คล่องตัวสูงขึ้น กิจกรรมหนังสือพิมพ์ของเอกชนสำหรับท้องถิ่นนั้น ๆ อาจจะไม่มีโอกาสจัดตั้งขึ้นเลยก็เป็นได้ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายและน่าเสียใจสำหรับประชาชนพลเมืองของท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างยิ่ง

๑๓ ...

เมื่อวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขนานาประการเหล่านี้แล้ว การที่จะช่วยให้ประชาชนพลเมืองในประเทศนั้น ๆ หรือในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการพัฒนาซึ่งกิจกรรมหนังสือพิมพ์จะต้องเป็นสิ่งหนึ่งหรือส่วนหนึ่งอันจำเป็น ทางเลือกเท่าที่จะพึงปฏิบัติได้ก็ดูจะเหลืออยู่แต่ทางเดียว นั่นคือ ทางฝ่ายพรรคหรือฝ่ายบ้านเมืองผู้ทรงอำนาจก็ต้องพยายามสนับสนุนให้กิจกรรมหนังสือพิมพ์ของเอกชนเปิดดำเนินการขึ้นเท่าที่จะสามารถสนับสนุนได้ แล้วพร้อมกันในคราวเดียวทางฝ่ายผู้ครองอำนาจก็ดำเนินกิจกรรมหนังสือพิมพ์ของตนเองคู่เคียงกันไปด้วยสักระยะหนึ่ง แต่พฤติกรรมทำนองนี้ก็จะต้องเป็นไปอย่างจริงจังและอย่างสะอาด ด้วยเจตนาที่ส่งเสริมให้กิจกรรมหนังสือพิมพ์ของเอกชนสามารถตั้งมั่นอยู่ได้สืบไปอย่างถาวรเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของชุมชนนั้น ๆ

เท่าที่เคยเป็น มาแล้วและกำลังเป็นอยู่ในประเทศด้อย พัฒนาล้าหลัง หลายประเทศ การดูจะกลับตรงกันข้าม เนื่องจากเหตุที่ว่ารัฐบาลหรือพรรคการเมืองผู้ครองอำนาจมีความคิดจิตใจชนิดที่ต้องการจะเผด็จการเสียหมดในทุก ๆ สิ่ง ต้องการจะดำรงอำนาจของตนไปตลอดกาล ดังนั้น ถึงแม้ว่าในประเทศของตนหรือในท้องถิ่นบางแห่งในประเทศของตน จะต้องมีกิจกรรม หนังสือพิมพ์ ของเอกชนเขา เปิดดำเนินการมาจน เรียกว่า พอจะ เป็นปึกแผ่นแล้วด้วยซ้ำ ทางฝ่ายรัฐบาลหรือพรรคการเมืองผู้ครองอำนาจก็ยังกลับตั้งกิจกรรมหนังสือพิมพ์ของตนเองขึ้นใหม่อีกด้วยเจตนาที่มิใช่จะให้มันคู่เคียงหรือเป็นพี่เลี้ยง ไปชั่วระยะหนึ่ง

แต่หากด้วยเจตนาที่จะประชันขันแข่งเพื่อเอาชนะ หรือเพื่อที่จะส่งผลให้กิจการหนังสือพิมพ์ของเอกชนนั้น ๆ ต้องถึงแก่ล้มคว่ำทำลายลงไป

ในกรณีเช่นว่านี้ เป็นที่เห็นได้อย่างตระหนกอยู่อย่างไม่มีปัญหาว่า กิจการหนังสือพิมพ์ของฝ่ายผู้ครองอำนาจย่อมมีทางได้เปรียบมากมายเกือบจะทุกประตู ซึ่งในที่สุดก็มักจะหนีไม่พ้นที่กิจการหนังสือพิมพ์ของเอกชนซึ่งมีท่าทีว่าจะมั่นคงถาวรอยู่แล้วนั้น ต้องล้มหายตายจากไป ปัญหาใหญ่ที่ทำให้เกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นก็มีอยู่อย่างเดียว ก็คือฝ่ายรัฐบาลต้องการจะเผด็จอำนาจ รัฐบาลจำพวกนี้ไม่ปรารถนาแต่อย่างใดเลยที่จะได้ฟังเสียงท้วงติงคัดค้านไม่ว่าในเรื่องอะไรทั้งนั้น เขาถือตัวของเขาว่าเป็นผู้รู้หมดทุกอย่างและเห็นหมดทุกอย่าง

นับเป็นโชคตัวอย่างมหาศาลที่สถานการณ์แบบนั้นไม่มีพื้นฐานอยู่ในประเทศไทยของเราอย่างหนักแน่นอะไรนัก จะเกิดขึ้นบ้างก็แต่เฉพาะบางยุคบางสมัย แต่สำหรับประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังแห่งอื่น ๆ ในทวีปแอฟริกา และในภูมิภาคละตินอเมริกาบางแห่งแล้ว สถานการณ์แบบนี้ก็ดูเหมือนจะยังคงครอบงำอยู่อย่างหนักแน่นมาก ในประเทศเหล่านั้นโอกาสที่กิจการหนังสือพิมพ์ของเอกชนชนิดที่เป็นอิสระจริงๆ และดำรงอยู่เพื่อประชาชนพลเมืองจริงๆ สอดตามอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์เป็นเรื่องที่ออกจะไม่มีคู่ทางเอาเสียเลยในอันที่จะถือกำเนิดขึ้นมา เงื่อนไขที่เขาถือกันเป็น “หลักการ” อยู่ในบรรดาประเทศหรือในท้องถิ่นเหล่านั้นก็คือ ภารกิจในด้านการพิมพ์จำหน่ายหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือหรือเป็นกลไกอย่างหนึ่งของการสื่อสารมวลชนนั้น เป็นภารกิจของรัฐบาลโดยเฉพาะ

สำหรับประเทศอื่น ๆ ซึ่งแม้จะยังคงตกอยู่ในภาวะด้อยพัฒนาแล้ว แต่ “อำนาจรัฐ” กำลังได้รับการคลี่คลายขยายตัวไปในลู่ทางแห่งระบบประชาธิปไตย และสถาบันต่าง ๆ แห่งชาติก็กำลังก่อรูปก่อร่างขึ้นในลักษณะกำกับกันและค้ำคานกันตามวิถีปฏิบัติของประชาธิปไตยนั้น ถึงหากวิถีปฏิบัติเหล่านั้นจะยังอยู่ในระยะทดลอง แต่ก็เป็นการทดลองที่ดูเอาจริงเอาจังและให้ความหวังแก่ประชาชนพลเมืองเป็นอย่างมาก ในกรณีดังกล่าวนี้ พฤติการณ์ที่ถูกที่ควรสำหรับกิจการหนังสือพิมพ์ก็คือ พึงต้องดำเนินการทุกอย่างด้วยความประณีตและด้วยความระมัดระวัง ต้องใช้ดุลพินิจอย่างสุ่มรอบคอบ ชนิดที่ว่าไต่ตรองแล้วไต่ตรองอีกในทุก ๆ ปัญหา ทั้งนี้ถ้าแม้ว่าจะตั้งอกตั้งใจธำรงรักษา “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์” ไว้ให้จงได้

ถ้าหากจะมีปัญหาว่าทำไมและเพราะอะไรจึงได้ซึ่งลงไว้เช่นนั้น ? คำตอบก็มีอยู่
เพียงง่าย ๆ นั่นคือ สำหรับประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังซึ่งเพิ่งจะอยู่ในระยะสอนกลานไปใน
วิถีของระบอบประชาธิปไตยนั้น ลักษณะการทั้งหลายอันยังเรียกว่าอยู่ในอาการหมิ่นเหม่
มากทั้งสิ้น องค์การหนังสือพิมพ์เป็นองค์การซึ่งมักจะได้รับความนับถือว่าทรงอิทธิพล
เหนือสถาบันสาธารณะทั้งหลายทั้งปวง เพราะเหตุฉะนั้น การที่หนังสือพิมพ์จะใช้ “เสรี
ภาพ” อย่างปราศจากความระมัดระวัง หรือนัยหนึ่งอย่างปราศจากการเกาะแน่นอยู่กับ
“ความรับผิดชอบ” ควบคู่กันไปด้วยแล้ว ระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้น ๆ เองก็อาจ
จะล้มเหลว เมื่อระบอบประชาธิปไตยถึงแก่อาการล้มเหลวเสียแล้ว เสรีภาพของหนังสือ
พิมพ์ก็จะไม่มีอยู่ต่อไปได้

ถูกละ โดยอารมณ์และโดยเลือดของความเป็นนักหนังสือพิมพ์อาจจะผลักดันให้
หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้สถานการณ์อันเพิ่งเริ่มก่อตัวของระบอบประชาธิปไตย
เต็มไปด้วยความรู้สึกกระหือกระเหินกระหือหรือในอันที่จะแสดงข้อวิพากษ์วิจารณ์ออกไปอย่างเร่า
ร้อนเพื่อที่จะให้คนทั้งหลายได้ยอมรับรู้ในผลงานของตน ๆ ตามส่วนศักดิ์ตนมีปรารถนา
เพื่อแก่การสร้างสรรค์ความสามัคคีในชาติ หรือในการสถาปนาความเป็นเอกภาพแห่งชาติ
แต่เมื่อคำนึงถึงเงื่อนไขที่ว่า ในการสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยและสร้างสรรค์วิถีชีวิต
ตามลักษณะประชาธิปไตยนั้น เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างสรรค์สถาบันสาธารณะ
ทุกชนิดทุกประเภทให้ก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กันหรือโดยคู่เกี่ยวกันจึงจะได้ การกำกับกันและ
คະคานกันของลักษณะการประชาธิปไตยจึงจะเกิดมรรคผลอย่างจริงจังหนักแน่นขึ้นมาได้

เพราะฉะนั้น ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวนี้ และเพื่อเจตนประสงค์ของการสร้าง
สรรค์ความมีเอกภาพแห่งชาตินั้นเอง นักหนังสือพิมพ์ทั้งหลายจึงอาจจะรู้สึก—และทั้งก็
ควรจะรู้สึกด้วยว่าตนอยู่ในฐานะอันจำเป็นที่จะต้องผ่อนเพลาอารมณ์อันเร่าร้อนของตน ๆ
ลงไปในการแสดงข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อันเนื่องด้วยกิจสาธารณะ

อิทธิพลและอำนาจที่จะทำลายเอาแก่อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ในระหว่างช่วง
ระยะที่กำลังจะผ่านไปสู่การสร้างสรรค์วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ของบรรดา
ประเทศด้อยพัฒนาแล้วนั้นล้วนแต่เป็นอิทธิพลและอำนาจที่ต้องเรียกว่าร้ายแรง
ทั้งสิ้น หนังสือพิมพ์มีภารกิจอันจำเป็นที่จะต้องประคับประคองและฝึกฝน หวาด
แห่งอิทธิพลและแห่งอำนาจเหล่านั้นเพื่อที่จะมิให้ละเมิด หรือดิ่งตันเอาระบอบ
ประชาธิปไตยให้เลื่อนไหลหรือเข้รกรเข้าพังไปเสีย ซึ่งภารกิจอันนี้หนังสือพิมพ์ก็
จำเป็นจะต้องเริ่มต้นที่ตัวของตัวเองเป็นปฐม

ในกาลเวลาอีกหนึ่งหรือสองทศวรรษข้างหน้า กิจการหนังสือพิมพ์ก็คงหนีไม่พ้นที่จะต้องเผชิญหน้ากับการท้าทายซึ่งรุนแรงยิ่งขึ้นทั้งจากประชาชนรุ่นใหม่ และจากพวกผู้นำของประชาชนรุ่นใหม่ ๆ ที่จะปรากฏตัวขึ้นในเมื่อสถาบันทางการเมืองทั้งหลายทั้งปวงได้รับการสถาปนาแล้วอย่างหนักแน่น และรัฐบาลของช่วงระยะนั้น ๆ ก็จะมีคามมั่นคงในฐานะทางการเมืองมากกว่าเท่าที่มักจะเป็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้ เมื่อกาลละเช่นวันนั้นมาถึงหรือเป็นความจริงขึ้นมาแล้วตามที่คาดหมายนี้ หนังสือพิมพ์ของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายนี้ ในขณะปัจจุบันอาจจะอยู่ในสถานะที่เห็นว่าจำเป็นและเหมาะสมแก่กาลแล้ว ในอันที่จะกำจัดข้อสกัดกั้นทั้งปวงที่ทางฝ่ายรัฐได้ผูกมัดหรือตรึงหนังสือพิมพ์ไว้ให้ปลาสนาการไป ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสร้างสรรค์โครงสร้างของตนเองเสียใหม่ให้เป็นสถาบันซึ่งเต็มไปด้วยความทะมัดทะแมงแข็งขันและทรงพลังอันเกรียงไกรตามระบบและวิถีชีวิตประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เสมือนอย่างที่ปรากฏมาแล้วในประวัติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์แห่งอารยประเทศ

จากประวัติศาสตร์ที่ตัวเอง เราก็ย่อมจะทราบอยู่แล้วว่ากว่ากิจการหนังสือพิมพ์ของประเทศตะวันตกจะสามารถก้าวขึ้นมาสู่สถานะอย่างที่เขาดำรงอยู่ในปัจจุบันนี้ได้ นั้น หนังสือพิมพ์ของเขาได้ค่อย ๆ วิวัฒนาการอย่างช้า ๆ ตามจังหวะของกาลเวลา ชัยชนะต่าง ๆ เท่าที่ได้รับมาหรือเล่า ก็ล้วนแต่เป็นชัยชนะซึ่งได้มาโดยการต่อสู้อย่างขมขื่น ในฐานะทางสังคมที่หนังสือพิมพ์ของนานอารยประเทศได้รับได้มีอยู่ เป็นฐานะซึ่งได้มาด้วยการยอมรับรู้ทั้งของฝ่ายประชาชนและของฝ่ายชนชั้นปกครองผู้ทรงอำนาจ การยอมรับรู้ก็เป็นผลมาจากการต่อสู้ของฝ่ายหนังสือพิมพ์เอง — การต่อสู้ที่เต็มไปด้วยความระมัดระวังอย่างสังวรตนเองและอย่างรู้เท่าทันตนเอง ในทุกกาลและทุกสถานะ

ฐานะของหนังสือพิมพ์ตามความยินยอมรับรู้แห่งสังคมนั้น เป็นฐานะซึ่งไม่ใช่วิสัยที่จะมอบโอนหรือสืบทอดกันได้ด้วยการยกมรดก หนังสือพิมพ์ในบรรดาประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายต้องสำนึกในข้อเท็จจริงอันนี้ และต้องไม่เผอเรอหรือไปเพื่อผันเข้าเลยเป็นอันขาดว่า ฐานะอันมั่นคงของหนังสือพิมพ์นั้นมันจะสามารถตกทอดกันได้ทันทีแบบสืบทอด การต่อสู้ของหนังสือพิมพ์เท่าที่เป็นมาในประวัติศาสตร์ของโลกคือชนบประเพณีที่จักต้องดำเนินไปเป็นระยะ ๆ และต้องเต็มด้วยอุปสรรคตามภูมิประเทศเหตุการณ์ ข้อพึงระลึกไว้เหนือกว่าสิ่งใด ๆ ก็คือชนบประเพณีแห่งการต่อสู้ที่ดี และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อันจะพึงเอากำเนิดขึ้นมาจากการต่อสู้ที่ดี หนังสือพิมพ์พึงต้องพยายามสกัดและกล่อมเกลารื้อ

วางรูปร่างให้มันเหมาะสมแก่การรับใช้ความต้องการต่าง ๆ อันมีลักษณะพิเศษเฉพาะของแต่ละสังคมเป็นราย ๆ ไปเสมอ เงื่อนไขและเคล็ดลับของวิธีปฏิบัติเช่นว่านี้ไม่มีใครจะสอนใครอื่นได้เลย

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นใดก็จักต้องต่อสู้เพื่อความมีเอกสิทธิ์ต่าง ๆ ของตนเอง และจักต้องต่อสู้เพื่อให้ได้รับความเคารพยอมรับนับถือโดยอาศัยสัมฤทธิ์ผลต่าง ๆ ของตนเอง จากส่วนสดันนาประการที่หนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติ และสร้างสรรค์ให้แก่ชีวิตของประชาชาติ ในการต่อสู้โรมรันดังกล่าวนี้ ถ้าแม้หากหนังสือจะหลงลืมสถานะที่เป็นจริงในแต่ละยุคแต่ละจังหวะของตนเอง โดยไปใช้อำนาจใช้อิทธิพลอย่างปราศจากความรับผิดชอบ และมีพฤติการณ์อันแสดงว่ามีได้รับใช้สังคมอย่างหนักแน่นพอเพียง กิจการหนังสือพิมพ์ก็ย่อมจะได้ชื่อว่าไม่เหมาะสมคู่ควรแก่การมีเสรีภาพ และพร้อมกันในคราวเดียว ถ้าแม้หากหนังสือพิมพ์จะมีได้เพียรพยายามธำรงรักษามาตรฐาน มิได้วางกำหนดภาระหน้าที่ลงไว้ให้แน่ชัดจนเป็นความรู้ของคนที่ทั้งหลาย และมีได้พิทักษ์ปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของตนด้วยวิธีสร้างวินัยของตนเอง และสร้างวิธีปฏิบัติตนขึ้นแล้วก็ตั้งรกรากอยู่ในวินัยนั้นและวิธีปฏิบัติ นั้นอย่างเคร่งครัด ก็ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่ากิจการหนังสือพิมพ์จักต้องถูกยึดเยี่ยมาตราฐาน ถูกบังคับให้มีภาระหน้าที่ ถูกกำหนดวินัยและวิธีปฏิบัติ มาจากวงการเบื้องสูงทางอำนาจการเมืองไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งหรืออาจจะหลาย ๆ ทางรวม ๆ กัน ซึ่งโดยมากแล้วอำนาจการเมืองเช่นว่านั้นเขาก็คัดเยี่ยมาตราฐาน กำหนดภาระหน้าที่ กำหนดวินัยและวิธีปฏิบัติ อย่างปราศจากความเห็นอกเห็นใจหรือมีเมตตาปรานีแต่อย่างใดทั้งสิ้น ประวัติศาสตร์ของวงการหนังสือพิมพ์ไม่ว่าในประเทศไทยนั้น ล้วนแต่ยืนยันข้อเท็จจริงอันนี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนตลอดมาอยู่แล้ว

การจัดตั้งและการดำเนินงานหนังสือพิมพ์ในประเทศด้อยพัฒนาต่ำหลัง โดยทั่วไปนั้น ปรากฏว่าส่วนใหญ่ทีเดียวผู้จัดตั้งและผู้ดำเนินงานมักจะเพ่งเล็งและเน้นความสำคัญไว้ที่เมืองหลวงหรือในหัวเมืองขนาดใหญ่ สำหรับชนบทขนาดย่อมและชุมชนที่ห่างไกล ความเจริญแผนใหม่ เป็นสิ่งที่นักหนังสือพิมพ์และบรรดาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการหนังสือพิมพ์จะให้ความสนใจน้อยเต็มที่ ซึ่งนับว่าเป็นข้อที่น่าเสียดายมาก การจะก่อสร้างรากฐานของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจะสำเร็จไปได้ด้วยยากทีเดียวถ้าหากว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้ถูกหลงลืมหรือถูกทอดทิ้งเสีย ทั้ง ๆ ที่กิจการหนังสือพิมพ์ควรจะมีส่วนช่วยได้ในกรณีนี้อย่างยิ่ง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ที่นั่นแหละคือพื้นฐานที่แท้จริงของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

ตามสถิติล่าสุดของไทยเราเอง หนังสือพิมพ์รายต่าง ๆ นับตั้งแต่รายวันไปจนถึง

รายเดือนเท่าที่พิมพ์ออกจำหน่ายอยู่ในชนบทมีอยู่ทั้งหมด ๔๓ สำนัก ในจำนวนนี้เป็นหนังสือพิมพ์รายวันเพียงสำนักเดียว เป็นรายคาบซึ่งพิมพ์ออกจำหน่ายในวันออกสลากกินแบ่งถึง ๓๔ สำนัก เหลื่อนอกจากนั้นเป็นประเภทรายเดือน กับมีที่เป็นประเภทรายสองเดือนอยู่ต่างหากนอกออกไปจากจำนวนดังกล่าวนี้ อีก ๑ สำนัก หนังสือพิมพ์ประเภทรายเดือนหรือรายสองเดือนเหล่านี้โดยปรกติแล้วก็ล้วนแต่เป็นหนังสือพิมพ์ของทางราชการในท้องถิ่นนั้น ๆ เอง หรือมีขณะนั้นก็เป็นทำนองกึ่งทางการ

เมื่อพิจารณาตามสถิติ ก็แปลว่า หนังสือพิมพ์ที่เป็นกิจการของเอกชนในชนบทเท่าที่ตั้งกันขึ้นมา และดำเนินกิจการกันอยู่ได้นั้น นอกจากจะอาศัยการพนันซึ่งรัฐเป็นเจ้าของเป็นพื้นฐานแล้ว บริการของหนังสือพิมพ์เหล่านั้นก็ต้องนับว่าเป็นบริการอันเป็นไปเพื่อส่งเสริม และปลุกฝังความมัวเมาในการพนันให้แก่ประชาชนพลเมืองนั่นเอง ถึงจะมีข่าวสารและมีข้อวิพากษ์วิจารณ์อะไรประกอบอยู่บ้าง ก็เป็นการมีขึ้นไว้เพื่อตบตาหรือล่อใจให้คนทั้งหลายเข้าใจผิดในเจตนาประสงค์ที่แท้จริงของตนไปอย่างนั้นเอง เป็นวิธีการอำพรางเพื่อหากินด้วยการพนัน เพราะข้อเท็จจริงแท้ๆ มันอยู่ที่ว่ากิจการหนังสือพิมพ์เหล่านั้นจะอยู่ได้หรืออยู่ไม่ได้ก็ด้วยการพนันซึ่งรัฐเป็นเจ้าของเป็นสำคัญ

อีกประการหนึ่ง ในการจัดเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์ในชนบทของเราเกือบจะทุกสำนัก เมื่อนำเอามาศึกษาเปรียบเทียบดูแล้วจะเห็นได้ทันทีว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเหล่านั้นล้วนแต่ใช้แบบแผนอันเดียวกันหรือใช้วิธีลอกแบบมาจากพิมพ์เดียวกันทั้งนั้น ในจำนวนหนังสือพิมพ์ที่มีพื้นฐานของการหากินอยู่โดยการพนันของรัฐดังกล่าว อาจจะมีอยู่บางสำนักหรือหลายสำนัก ซึ่งแสดงข้อวิพากษ์วิจารณ์ความทุจริตและความชั่วช้าลามกต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่และเป็นอยู่ในชุมชนของตน ๆ อยู่บ้างในระดับต่าง ๆ กัน ในทำนองต่าง ๆ กัน จะรุนแรงมากหรือน้อยก็สุดแท้แต่วิญญูณ และนิสัยของผู้ดำเนินการหนังสือพิมพ์นั้น ๆ เป็นแต่ละรายไป แต่ถึงกระนั้น ในการวิพากษ์วิจารณ์เช่นว่านี้โดยเงื่อนงำของวิชาหนังสือพิมพ์แล้วก็ยังคงถือว่าเป็นพฤติการณ์ชนิดที่มองออกไปจากแง่เดียวด้านเดียว ผู้ดำเนินการหนังสือพิมพ์เหล่านั้นยังมองไม่เห็น “สถานะของประชาชน” ในท้องถิ่นนั้น ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ยังมองไม่ออกว่าสถานะของประชาชนเป็นอย่างไร เมื่อมองไม่เห็นหรือมองไม่ออก การต่อสู้ทั้งหมดที่เขาได้กระทำลงไป ไม่ว่าจะมีเจตนาดีเท่าใดเพียงใด ก็จะต้องกลายเป็นสูญเปล่า คำพังเพยเก่าแก่ที่ว่าไว้ว่า “นรกยอมปูพื้นไว้ด้วยเจตนาดี” จะปรับใช้ได้อย่างดีที่สุด ในพฤติการณ์เช่นว่านี้ การต่อสู้ใด ๆ อันเป็นไปเพื่อประชาชนพึงต้องเข้าใจอย่างซึ้ง

ชาวในสถานะของประชาชนเสมอ การต่อสู้^{นี้} ๆ ของหนังสือพิมพ์จึงพอจะมีกำแพงหรือ^{มี}พื้นฐานสำหรับขั้นให้การต่อสู้^{นี้}เกิดมรรคผลขึ้นมาจริงจังได้

๑๕ ...

สถานะของประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทของประเทศไทยเมื่อพิจารณาในแง่ของวิชาหนังสือพิมพ์แล้ว ก็เป็นสถานะที่ไม่แตกต่างอะไรไปจากสถานะของประชาชนในบรรดาประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายอื่น นั่นก็คือ ระดับของความรู้หนังสือยังต่ำมาก และปริมาณของผู้รู้หนังสือรุ่นใหม่ก็แคบและจำกัด

หนังสือพิมพ์เท่าที่จัดทำกันอยู่ในเขตชนบทล้วนแต่เป็นหนังสือพิมพ์ที่ลอกเลียนแบบวิธีต่าง ๆ ไปจากงานหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ฯ หรือจากหนังสือพิมพ์ของหัวเมืองขนาดใหญ่ ๆ ที่ดำเนินการมาก่อนแล้ว เพราะฉะนั้น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเท่าที่จัดตั้งขึ้นมาเหล่านี้ จึงมิใช่หนังสือพิมพ์อันมีความเหมาะสมแก่การอ่านของผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ ซึ่งมีจำนวนข้างมากแต่อย่างใดเลย วิธีจัดและวิธีเสนอข้อเขียนต่าง ๆ ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นคงมุ่งหน้าแต่จะรับใช้เจตจำนงและความปรารถนาส่วนหนึ่งของผู้คนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอยู่ในระดับสูงขึ้นไปจากประชาชนส่วนใหญ่เท่านั้นเอง ยิ่งประกอบเข้ากับฐานะที่หนังสือพิมพ์เหล่านี้จะต้องขึ้นอยู่กับกลไกแห่งการพนันที่รัฐเป็นเจ้าของด้วยแล้ว ความปรารถนาที่แท้ของประชาชนส่วนใหญ่ก็เรียกว่าถูกทอดทิ้งไปอย่างไกลลับลับเลยทีเดียว

ตามลักษณะการที่สารภานี้ จุดหมายของระบบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตตามคัลลอลของประชาธิปไตยซึ่งมักจะเป็นคำกล่าวอ้างบังหน้ากันอยู่เนื่อง ๆ ว่าจะเพียรพยายามสถาปนาขึ้น และทั้งกิจการหนังสือพิมพ์เองก็มีภารกิจอันสำคัญในเงื่อนไขข้อนี้ จึงดูจะเป็นจุดหมายซึ่งห่างและเลื่อนกลางเต็มที่

เพื่อความเข้าใจอย่างง่าย ๆ สมมติว่าชาวชนบทในหมู่บ้านคนใดคนหนึ่งซึ่งเพิ่งจะเริ่มเรียนอ่านหนังสือ อย่าว่าแต่หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งพิมพ์และส่งออกไปจำหน่ายจากกรุงเทพฯ ฯ เลย แม้หนังสือพิมพ์ออกจำหน่ายในวันออกสลากกินแบ่งของรัฐบาลเพื่อจะตรวจเลขสลากที่เขาเล่นพนันไว้ด้วย เขาก็ย่อมจะต้องรู้สึกทันทีว่ามันยากแก่การที่เขาจะอ่านมันให้เข้าใจได้ในข่าวสารหรือข้อเขียนต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ลงไว้ นั่นเป็นความรู้สึกที่ของใจ

เขาเป็นอันดับแรก เรื่องราวทั้งหลายที่ปรากฏอยู่เป็นแถว ๆ นั้นหรือเล่า ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องราวซึ่งรวิรางเหลือเกินแก่ความรู้เห็นของเขา ตัวพิมพ์ที่ใช้ก็เป็นตัวหนังสือขนาดเล็ก กระจัดในความสำนึกของเขา ถ้อยคำส่วนใหญ่ก็ออกจะแห้งแล้งและฟังไม่รู้เรื่องว่ามันแปลว่าอะไร — แม้นในอีกใจหนึ่งเขาอาจจะนึกว่ามันแข็ง ๆ ขลัง ๆ ภาษาในรูปประโยคที่ปรากฏก็ล้วนแต่เป็นภาษาอันสลบซับซ้อนซึ่งเขาไม่เคยได้ยิน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ แน่นนอนทีเดียวที่ว่า ในที่สุดมันก็ย่อมจะต้องทำให้เขาท้อใจ แล้วจากนั้นไม่ช้าเขาก็จะบัดหรือเหวี่ยงสิ่งที่เรียกว่า “หนังสือพิมพ์” นั้น ๆ ทิ้งไป

แต่อย่างไรก็ดี ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งแห่งชุมชน — ซึ่งไม่ว่าจะด้อยพัฒนาล้าหลังในขนาดอัตราไหน ๆ ชาวชนบทแต่ละคนก็จะต้องพยายามขวนขวายฝึกฝนเพื่อที่จะช่วยให้ระดับแห่งวิถีของเขาสูงขึ้นและหนักแน่นขึ้น ส่วนที่จะสูงได้แค่นั้นและหนักแน่นได้เพียงใดเท่าใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัญหาหนึ่ง แต่เขาก็จะต้องพยายามฝึกฝนเพื่อให้ความมีฝีมืออันเกิดแต่ความสันทัดจัดเจนของเขาสามารถเข้ากันได้ หรือสอดคล้องไปได้กับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ แห่งชุมชน ความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ดังกล่าวนี้อาจปรากฏอย่างประจักษ์ชัดแจ้งแก่ตัวของเขาได้ก็จะต้องอาศัยแต่โดยความรู้หนังสือเป็นสำคัญที่สุด หนังสือพิมพ์ซึ่งควรจะเป็นสื่อหรือเป็นสะพานเชื่อมให้แก่เขาได้ในข้อนี้จึงกลายเป็นสิ่งที่มิได้ช่วยเขาแต่อย่างใด

และสำหรับความพยายามของฝ่ายรัฐในอันที่จะแพร่ขยายความรู้หนังสือออกไปในหมู่ประชาชนพลเมืองให้รวดเร็ว ก็กลับกลายเป็นความพยายามซึ่งไม่ได้รับความสนับสนุนส่งเสริมอย่างที่ควรจะส่งเสริมสนับสนุนได้จากกิจการหนังสือพิมพ์ และต้องสูญเสียพลังแห่งความพยายามนั้น ๆ ไปเสียอย่างน่าเสียดาย ประชาชนชาวชนบทผู้รู้หนังสือใหม่ๆ เหล่านี้แหละที่จะเป็นฐานแห่งพลังของกิจการหนังสือพิมพ์ต่อไปในกาลข้างหน้า พัฒนาการของหนังสือพิมพ์ในอนาคตจะต้องอาศัยประชาชนเหล่านี้เป็นพื้นฐานใหญ่ ดังนั้น เอกชนผู้เป็นเจ้าของทุนและนักหนังสือพิมพ์ในชนบท จึงน่าจะตั้งเป้าหมายแห่งการวิเคราะห์ของตนลงไว้ที่ผู้อ่านผู้ดูรุ่นใหม่เหล่านี้ เพื่อแก่การที่จะสามารถรับใช้พวกเขา และเพื่อแก่การที่จะปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของตนให้เป็นที่พอใจแก่พวกเขาได้อย่างถูกต้อง

ถ้าหากเราจะมองออกไปในวงอันกว้าง ก็จะประสบได้ด้วยเหมือนกันว่า โครงการณรงค์เพื่อให้ประชาชนพลเมืองมีความรู้หนังสือ ไม่ว่าของประเทศด้อยพัฒนาล้าหลังประเทศไหน ๆ ก็มักจะล้มเหลวเสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะเหตุที่ประชาชนพลเมืองเหล่านั้นปราศจากโอกาส หรือปราศจากช่องทางชนิดที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความอยากอ่านหนังสือ การริเริ่มทุกอย่างย่อมจำเป็นที่จะต้องมีการผลัดกรุนติดตาม และในโครงการณรงค์เพื่อให้

ประชาชนพลเมืองรู้หนังสือนั้น หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสื่อสารมวลชนอย่างเดี่ยวที่จะส่งเสริมสนับสนุนได้ดีที่สุด

ผู้ดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ในเขตชนบทพึงต้องมีสำนึกว่า ประชาชนชาวชนบทส่วนใหญ่ของประเทศด้อยพัฒนาล้าหลัง ไม่ใช่บุคคลประเภทที่รู้เรื่องราว หรือแม้เพียงจะรู้จักว่า “การพิมพ์” คืออะไรอย่างไร อย่าว่าแต่การพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์เลย ตามชนบทเหล่านั้น “ข้อบ้ายถนน” ก็ยังไม่ค่อยจะมี บ้ายประกาศต่าง ๆ ของทางราชการหรือของเทศบาลก็ไม่ค่อยจะเคยพบเห็น สิ่งที่เรียกว่า “สิ่งพิมพ์” ซึ่งพอจะผ่านนัยน์ตาอยู่บ้าง ก็เป็นจำพวกสลากยา หรือประกาศขายยา กระดาษกล่องยาและกล่องบรรจุภาชนะเครื่องอุปโภคบางชนิด ใบปลิวโฆษณาผู้แทนในระดับต่าง ๆ และหรือมิฉะนั้นก็เป็นนิตยสารชนิดที่มีเนื้อหาสาระอันทราม ๆ ซึ่งเหลือจากการจำหน่ายมาในเขตที่มีความเจริญกว่า แต่สิ่งพิมพ์เหล่านั้นมันก็มีได้มีลักษณะชวนให้เกิดความรู้สึกที่อยากจะอ่านหนังสือสำหรับพวกเขา

เพราะฉะนั้น เราก็ย่อมจะมองเห็นและเข้าใจได้ทันทีว่าสิ่งพิมพ์ที่ขาดอยู่และซึ่งก็ย่อมจะเป็นความต้องการอย่างแท้จริงสำหรับชาวชนบทที่ด้อยพัฒนาล้าหลังก็คือ สิ่งพิมพ์ในรูปลักษณะของ “หนังสือพิมพ์” อันจัดทำขึ้นเป็นพิเศษเฉพาะให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเขา บรรจुरื่องราวข่าวสารชนิดที่พอจะทำให้เขาเข้าใจได้อย่างง่าย ๆ และสะดวกตามสถานะที่เขาดำรงอยู่ แต่ก็ควรจะให้เป็นเรื่องราวข่าวสารซึ่งเร้าใจให้เขาเกิดความสนใจใฝ่ดีที่จะอ่านหรือติดตามอ่าน และเมื่อเขาได้พยายามอุตสาหะอ่านไปแล้วเขาก็จะเกิดความสำนึกแก้ไขของเขาเองขึ้นมาได้ว่า ความพยายามของเขาไม่เสียหลาย ความที่มันช่วยให้เขาารู้เรื่องอะไรต่ออะไรใหม่ ๆ ขึ้นมา และความที่มันช่วยให้เขาสามารถอ่านติดตามมาได้อย่างแตกฉานขึ้นเรื่อย ๆ จะเป็นประหนึ่ง “รางวัล” แห่งความเพียรพยายามที่เขาได้ตั้งหน้าตั้งตาต่อกรกับอุปสรรค อันเขาเคยคิดว่า มันค่อนข้างยากลำบากที่จะต้องคอยตีปัญหาเกี่ยวกับถ้อยคำต่าง ๆ และประโยคต่าง ๆ เขาจะภาคภูมิใจในรางวัลที่เขาได้ทำให้แก่ตัวของเขาเองอันน้อยอย่าง

เมื่อสิ่งพิมพ์ในรูปลักษณะของ “หนังสือพิมพ์” นั้น ๆ มันปรากฏมาถึงมือของเขาอยู่อย่างสม่ำเสมอตามวาระ เรื่องราวที่ลงพิมพ์อยู่ในหนังสือพิมพ์ก็จะช่วยให้เขาเกิดความรู้ชนิดต่อเนื่อง พร้อมกันในคราวเดียวกันก็เท่ากับเป็นเครื่องช่วยฝึกฝนต่อเนื่องให้เขาอ่านหนังสือแตกฉานยิ่ง ๆ ขึ้นอยู่เป็นประจำ จนกระทั่งในที่สุดการอ่านหนังสือพิมพ์ก็จะกลายเป็น “นิสัยประจำ” อย่างหนึ่งของเขาโดยไม่ต้องสงสัย

ตลอดระยะเวลาแห่งการฝึกฝนติดตามเช่นว่ามานี้ ข้อที่จะคลั่งคลายขยายตัวขึ้นมาเรื่อย ๆ ก็ได้แก่ความสันทัดชัดเจนในการอ่านหนังสือ และได้แก่ความเข้าใจในภาษาหนังสือ ถ้อยคำใหม่ ๆ หรือศัพท์แสงใหม่ ๆ ซึ่งจะค่อย ๆ ปลดปล่อยไปปรากฏลงไปในหนังสือพิมพ์ก็จะเพิ่มพูนมากขึ้นในความรับรู้ เรื่องราวต่าง ๆ อันจะส่งเสริมให้เขาเป็นพลังที่ดั่งามของระบบประชาธิปไตย และของวิถีชีวิตตามแบบประชาธิปไตยก็ย่อมจะขยายปริมณฑลกว้างใหญ่ไพศาลออกไปทุกที การนำประชาชนพลเมืองเข้าไปสู่ขอบเขตใหม่ ๆ แห่งการศึกษาและแห่งคำบอกเล่าข่าวสารใหม่ ๆ นั้น นับว่าเป็นรากฐานที่สำคัญไม่น้อยทีเดียวของระบบวิถีประชาธิปไตย

๑๖ ...

ตามทัศนะของพวกนักศึกษาหรือพวกครูทั้งหลาย เมื่อลงจะนึกถึงการแพร่ขยายการศึกษา ก็มักจะนึกถึงแต่การแจกจ่ายหนังสือหัดเรียนเขียนอ่าน หรือไม่กี่จำพวกจุดสารและหรือมีฉนั้นก็นักหนังสือนิทานขนาดเล็ก ๆ — เป็นจำพวกเล่าเรื่องจริงบ้าง เล่าเรื่องนิยายปรัมปราบ้าง อย่างดีก็เป็นหนังสือประเภทสอนการฝีมือ หรือสอนการทำกิจกรรมขั้นต้น ๆ และหรือประเภทที่ว่าด้วยชีวิตในชนบทหมู่บ้านต่าง ๆ

ว่ากันที่จริงหนังสือดังกล่าวเหล่านี้ ก็มีใช้หนังสือที่เสียหายอะไรเลย ล้วนแต่เป็นหนังสือดี ๆ ทั้งนั้น แต่ปัญหาสำคัญมันอยู่ที่ว่าหนังสือเหล่านี้มันจะเป็นหนังสือชวนอ่านสำหรับชาวบ้านที่เพิ่งจะรู้หนังสือใหม่ ๆ หรือ ? และอุปสรรคอีกประการหนึ่งซึ่งก็สำคัญไม่น้อยเหมือนกันก็คือ การผลิตหนังสือประเภทนั้นมาให้ได้อย่างประจำสม่ำเสมอ จนกระทั่งสามารถเร้าถึงความสนใจที่จะอ่านของประชาชนชาวชนบทเสมือนอย่างที่เราจะสนใจในหนังสือพิมพ์นั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ความสนใจของประชาชนในข่าวสารหรือในข้อเขียนบางอย่าง เมื่อเกิดขึ้นแล้วมันจะมีลักษณะการหลงใหลติดตามให้สะดวกไม่ได้ และยับยั้งไม่ได้ อีกเงื่อนไขหนึ่งซึ่งถือเป็นคำสอนสำคัญอยู่ในวิชาการหนังสือพิมพ์ก็คือ คนเราที่เติบโตแล้วก็ยังอ่านหนังสือไม่ได้ หรืออ่านหนังสือไม่แตกนั้น มักจะไม่นิยมนิยายแต่อย่างใดเลยกับการอ่านหนังสือที่พิมพ์ขึ้นมาเป็นเล่ม ๆ — ไม่ว่าจะเล่มขนาดเล็กหรือเล่มขนาดใหญ่ มันเป็นส่วนานลึกลับอย่างหนึ่งของมนุษย์เราที่ไม่ชอบหรือไม่เต็มใจเรียนหนังสือเป็นเล่ม ๆ เมื่อมีอายุมากแล้ว แต่การอ่าน “หนังสือพิมพ์” อันมีข่าวสารต่าง ๆ ขวนให้อยากรู้ชวนให้อยากอ่านมันเป็นคนละเรื่องกัน

เมื่อพิจารณาตามหลักข้อคิดที่ว่ามานี้ ก็ย่อมจะเห็นกันได้ตระหนักทันทีว่า การที่จะหาเครื่องมืออย่างใดชนิดใดอื่นให้ดีกว่าหนังสือพิมพ์นั้นน่าจะหาได้ยาก ทั้งในแง่ของการจัดเตรียม ในแง่ของการเร่งรีบ ในแง่ของการรักษาสรรพณะในการอ่าน และในแง่แห่งการปรับปรุงประสิทธิภาพชีวิตในการอ่าน ตลอดไปจนถึงในแง่ที่ผู้อ่านจะได้ “ผลกำไร” ต่าง ๆ อีกมากมายหลายประการ แต่ทั้งนี้ก็ต้องหมายถึงหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารที่ดีพอและที่นำอ่านพอสำหรับแต่ละชุมชนนั้น ๆ ด้วย

หนังสือพิมพ์ได้เปรียบเครื่องมืออย่างอื่นชนิดอื่นอย่างไร? คำตอบที่ง่ายและสั้นที่สุดก็คือ เห็นอกว่าอะไรที่เดียว หนังสือพิมพ์ย่อมมีธรรมดาที่จะได้รับการบรรจุไว้ซึ่งคำบอกเล่าข่าวสารที่เป็นข่าวทันสมัยต่าง ๆ สำหรับช่วงระยะนั้น ๆ บรรจุไว้ซึ่งเรื่องราวสารพัดในหัวข้อและในประเด็นที่น่าสนใจต่อระบบชีวิตของท้องถิ่นนั้น ๆ และถ้าหากการจัดทำวางแบบแห่งรูปลักษณะได้ดี รูปแบบของมันก็จะน่าจับต้องดูคลำ ทำให้เกิดความลึกลับแก่ผู้พบเห็นว่ามันน่าอ่านมากกว่า ถ้ามีการตีพิมพ์ภาพข่าวอยู่ด้วย ภาพข่าวนั้น ๆ ก็จะเป็นเครื่องสะกดความรู้สึกรักของผู้ดูได้อย่างจับปล้นทันที

ถ้าจะนำเอาไปเปรียบกับ “สิ่งพิมพ์” อย่างอื่น เป็นต้นหนังสือเล่มขนาดเล็กหรือจุลสาร ซึ่งโดยปรกติแล้วหนังสือเหล่านั้น เมื่อจะว่าด้วยเรื่องอะไรก็จะกล่าวถึงเรื่องนั้นแต่เพียงเรื่องเดียวทั้งเล่ม ตามที่ให้อ่านไปจบไป ถ้าหากใครคนใดไม่สนใจในเรื่องที่พิมพ์ออกมาเสนอ ก็จะไม่เหลียวแลเป็นคำรบสองอีกเลย

ถ้าหากจะว่าถึงวิธีการเสนอ หนังสือพิมพ์ก็มีวิธีการเสนอซึ่งแตกต่างไปจากหนังสือเล่ม ๆ ทั้งหลาย แม้จะเป็นเรื่องเดียวกันหรือปัญหาเดียวกัน วิธีเสนอของหนังสือพิมพ์ก็อยู่ในขอบเขตที่เพียงแต่จะนำข้อสรุปที่น่าสนใจมาเสนอต่อผู้อ่าน เพื่อแก่การที่จะเข้าใจในปัญหานั้น ๆ หรือสามารถรู้เรื่องในกรณีนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็วเท่านั้นเอง ถ้าผู้อ่านสนใจที่จะศึกษาปัญหานั้นหรือเรื่องนั้นให้ทะลุปรุโปร่งต่อไปก็อาจจะใช้เวลาอันหาเอกสารมาอ่านเอาเองเมื่อมีปรารถนาต่อไปภายหลัง

หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนั้น เมื่อผู้ใดหยิบขึ้นมาเพื่อจะอ่านก็มักจะได้รับ การสำรวจอย่างผ่าน ๆ ไปทั้งฉบับเสมอ เพื่อที่จะดูว่ามีข่าวสารชนิดใด หรือเรื่องราวอะไรซึ่งตัวของเขาในขณะนั้นคิดว่าน่าอ่านบ้างหรือไม่อ่านบ้าง ข้อความใดที่เราารู้สึกว่าไม่เกิดความสนใจก็ย่อมจะต้องมีข้อความอื่นซึ่งเขาจะต้องให้ความสนใจอยู่บ้างอย่างไม่เป็นปัญหา

ตามข้อนิยามในวิชาการหนังสือพิมพ์ของเราระบุไว้ว่า ลักษณะการข้อนี้เกิดขึ้นแต่ความเร่งรีบ อันแฝงฝังอยู่ในความอยากรู้อยากเห็น และความน่าสนใจของข่าว และเกิดแต่เนื้อที่อันน่าสนใจที่มีอยู่ในข่าวทุกข่าวโดยธรรมชาติ เมื่อประกอบ

เข้ากับวิธีการบรรจุเนื้อหาสาระ ซึ่งฝ่ายบรรณาธิการก็ได้เลือกจัดสรรมาแล้ว ตามหลักการของตน จนกระทั่งเนื้อหาสาระเหล่านั้นสมบูรณ์อยู่ด้วยคำบอกเล่า ข่าวดารถึงขนาด ก็ย่อมจะเป็นผลให้เกิดพลังผลกระทบต่ออย่างหนักหน่วงทีเดียวแก่ผู้ หยิบจับมันขึ้นมาในอันที่จะได้อ่าน

ยิ่งไปกว่านั้น อปนิสยอันสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์เราตามปกติทั่วไปก็คือ ทุกคน ในโลกนี้ ย่อมจะอยากได้ชื่อว่า “เป็นคนทันสมัย” หรือนัยหนึ่ง “เป็นคนรู้ข่าวดี” เหมือน ๆ กันทั้งนั้น เพราะการเป็นคนทันสมัยหรือเป็นคนรู้เรื่องราวข่าวสารดีทำให้ตัวของเขาสามารถ สนทนากับเพื่อนฝูงได้สนุกสนานยิ่งขึ้น การจะเป็นคนทันสมัยได้หรือเป็นคนรู้ข่าวสารดีได้ ก็ย่อมจะต้องอาศัยหนังสือพิมพ์นั่นเองเป็นพื้นฐานใหญ่

ความได้เปรียบประการที่สองของหนังสือพิมพ์ ก็ได้แก่ความสม่ำเสมอในการตีพิมพ์ ออกเผยแพร่ของมัน คำที่เรียกว่า “ความสม่ำเสมอ” นี้ ไม่จำเป็นว่าจะต้องหมายถึง เป็นรายวัน จะเป็นหนังสือพิมพ์รายอะไรก็ได้ อาทิเช่น รายสัปดาห์ รายสิบวัน รายบักซ์ หรือแม้แต่รายเดือน เมื่อลงได้เป็น “หนังสือพิมพ์” แล้ว จะต้องมีการกำหนดออกอย่างสม่ำเสมอ ถึงจะเป็นประเภทหนังสือพิมพ์ประเภทข่าวสาร ซึ่งมีกำหนดออกจำหน่ายทุกสัปดาห์ หรือทุกสองสัปดาห์ แต่ถ้าหากผู้อ่านเขา รู้กำหนดออกอันแน่นอน และเขาพอใจในรสชาติ ของมัน ก็เป็นธรรมดาที่ผู้อ่านย่อมจะคอยติดตามหาซื้ออ่าน การมีกำหนดอันสม่ำเสมอ จะเป็นการปลูกฝังนิสัยอ่านจนได้อยู่ในตัว และพร้อมกันนี้ในคราวเดียวกันก็เป็นการสร้างสรรค์ ความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระที่จะอ่านให้เกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วย

การพัฒนานิสัยอ่านหนังสือ หรือที่เรียกกันอย่างภาษาชาวบ้านว่า “โรคติดหนังสือ” ขึ้นได้นี้ นับว่าเป็นลักษณะการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งแห่งความเจริญแผนใหม่ และที่ หนังสือพิมพ์เท่านั้นที่จะมีพลังมากที่สุดที่จะพัฒนานิสัยดังกล่าวนี้ เมื่อใดที่ปรากฏว่าผู้อ่าน รายใดรอคอยถึงกำหนดวันที่หนังสือพิมพ์ซึ่งตนพอใจจะออกจำหน่ายด้วยความกระหาย ก็แปลว่าเมื่อนั้น “นิสัยการอ่าน” ได้รับการพัฒนาขึ้นในบุคคลผู้นั้นแล้วโดยแน่ชัด

ความได้เปรียบประการที่สามของหนังสือพิมพ์ก็คือ ในการดำเนินงานหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าสำนักไหน ๆ หรือในประเทศไหน ๆ ย่อมจะต้องมีเส้นตายหรือมีเวลาอันกำหนด ขึ้นไว้อย่างแน่นอนเด็ดขาดว่า เมื่อถึงวันนั้นและเวลานั้น การพิมพ์จะต้องลงมือทันที ข่าว- สารหรือข้อเขียนใดก็ตาม ไม่ว่าจะมีพิเศษเท่าพิเศษ ถ้าหากมาถึงมือล่ากว่าเส้นตายที่วาง กำหนดไว้ก็จะต้องสละไปหรือเลื่อนการตีพิมพ์ไปยังฉบับหน้า การวางกำหนดเส้นตายลงไว้ ดังกล่าวนับว่าเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าอันสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมให้ทั้งการผลิตและทั้ง การจำหน่ายจ่ายแจกสามารถจะเป็นไปได้อย่างคงเส้นคงวา

ความคงเส้นคงวาเนื่องจากการมี “เส้นตาย” ในกำหนดการผลิตและการจำหน่ายนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในการผลิตหนังสืออย่างอื่นชนิดที่เป็นเล่ม ๆ หรือถึงหากจะมีอยู่บ้างก็ไม่แน่นอนเด็ดขาดเหมือนอย่างหนังสือพิมพ์ เพราะการผลิตหนังสือเล่ม ๆ นั้นถือว่าเป็นการผลิตโดยไม่ต้องยัดมันในเวลา จะผลิตออกมาเมื่อไรก็ได้ และตลาดของหนังสือประเภทเล่ม ๆ จะไม่มีการได้รับความกระทบกระเทือนจากผลของการผลิตล่าช้า หรือต้องเลื่อนเวลาพักเวลาไปแต่อย่างใด

คุณค่าของการมีเส้นตายในการผลิตเท่าที่จะส่งผลกระทบต่อไปถึงการจำหน่ายได้อีกประการหนึ่งก็คือ ในบางครั้งบางคราวหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ อาจจะทำนายขายดีในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งหรือในหลาย ๆ ท้องที่ จนกระทั่งประชาชนคนอ่านเรียกร้องต้องการที่จะได้อ่านอย่างยิ่ง ทางฝ่ายการผลิตอาจจะต้องดำเนินการพิมพ์หนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ ซ้ำในช่วงจังหวะที่พอจะมีเวลาเหลืออยู่บ้างก่อนที่จะเริ่มลงมือพิมพ์ฉบับที่จะออกต่อไป การจำหน่ายขายดี หรือความเรียกร้องต้องการของตลาดดังกล่าวมานี้ เมื่อพิจารณาในทัศนะของธุรกิจ เราก็ย่อมจะเห็นได้ทันทีว่ามันทำให้องค์การหนังสือพิมพ์นั้น ๆ เกิดความจำเป็นที่จะต้องจัดกระบวนการวิธี และจัดระบบของการจำหน่ายให้ตรงประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อยู่ในตัวเราก็ได้วิเคราะห์กันมาข้างต้นแล้วว่า ถึงอย่างไรตลาดของหนังสือพิมพ์ก็จะต้องขยายตัวเติบโตออกไปอยู่ตลอดเวลาโดยไม่มีปัญหา เฉพาะอย่างยิ่งตลาดของหนังสือพิมพ์ในประเทศค่อยพัฒนาแล้วทั้งหลาย

๑๗ ...

หนังสือพิมพ์และนิตยสารซึ่งจัดทำขึ้นสำหรับคนรู้หนังสือใหม่ ๆ ควรจะบรรจุไว้ด้วยเนื้อหาสาระของการอ่านอย่างไรบ้างนั้น เป็นปัญหาซึ่งจะต้องพิจารณาและวินิจฉัยกันแต่ละท้องถิ่น ๆ โดยฝ่ายบรรณาธิการกิจของหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารนั้น ๆ เอง โดยหลักทางวิชาหนังสือพิมพ์ที่วางลงไว้อย่างกว้าง ๆ และเป็นอย่างกลาง ๆ ก็คือ พึงต้องให้เป็นคำบอกเล่าข่าวสาร ซึ่งจะให้ผลไปถึงการศึกษา และการพัฒนาสังคม เนื้อหาสาระเหล่านั้นอาจจะมีความ และภาพประกอบเกี่ยวกับสุขภาพ เกี่ยวกับเกษตรกรรม เกี่ยวกับกรณีภายในประเทศ เกี่ยวกับ

ปัญหาทางวัฒนธรรมและนาครธรรม การเลือกคัดสรรเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ ในทางวิชาหนังสือพิมพ์ก็สอนไว้เช่นเดียวกันว่า จักต้องเลือกคัดสรรด้วยวิธีที่ คอยสังวรไว้ด้วยเสมอไปว่าเรื่องราวนั้น ๆ มันเหมาะสมกับกาลเวลาหรือไม่? มัน เหมาะสมกับความสนใจใฝ่ฟังของผู้คนทั่วไปในท้องถิ่นนั้น ๆ หรือไม่? และมัน มีความเกี่ยวข้องกับข่าวสารในช่วงระยะนั้น ๆ หรือไม่? ถ้าแม้หากว่ามันจะ ประกอบอยู่ด้วยคุณลักษณะนานาประการดังกล่าวมานี้แล้วไซ้ร้ มันก็ย่อมจะเป็น เนื้อหาสาระซึ่งมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น น่าสนใจยิ่งขึ้น และน่าอ่านยิ่งขึ้น โดยไม่เป็นที่ สงสัย

แต่ในหลักของวิชาหนังสือพิมพ์ก็สอนไว้ด้วยเช่นเดียวกันว่า สิ่งที่จะพึงถือได้ว่าเป็น ประหนึ่งหัวใจของหนังสือพิมพ์ก็คือแก่ “ข่าว” ไม่ว่าเนื้อหาของหนังสือพิมพ์จะ มีอะไรต่ออะไรอื่นให้อ่าน แต่ข่าวจะต้องเป็นสิ่งสำคัญยอดเยี่ยมเสมอไป

ข่าวของหนังสือพิมพ์ไม่ว่าในประเทศก้าวหน้า หรือในประเทศด้อยพัฒนาที่จะแบ่ง ออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้เป็น ๓ ลักษณะเหมือน ๆ กันทั้งนั้น — คือ ข่าวต่างประเทศ ข่าว ของประเทศ และข่าวของท้องถิ่นซึ่งสำนักหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ตั้งดำเนินการอยู่ ข่าวทั้ง ๓ ลักษณะล้วนแต่ทรงความสำคัญทั้งสิ้น จะว่าข่าวลักษณะใดไม่สำคัญหาได้ไม่ พร้อมทั้ง จะต้องดำเนินไว้ตลอดไปด้วยว่า ภารกิจอันหนึ่งของการสื่อสารมวลชน — เฉพาะอย่างยิ่ง ของหนังสือพิมพ์ ก็คือแก่ภารกิจที่จะต้องนำเอาความรู้และความเข้าใจของโลกซึ่งอยู่พื้น ออกไปจากความแวดล้อมของท้องถิ่นให้หลั่งไหลเข้ามาสู่ท้องถิ่นนั้น ๆ ให้จงได้

อย่างไรก็ดี ข้อพึงระลึกสำหรับกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อรับใช้ หรือเพื่อให้เกิดความสนใจแก่ผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ ก็มีอยู่ว่า ความสนใจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและทั้ง ก็เป็นเครื่องเร้าแรงผลักดันอันแข็งแกร่งที่สุดให้เกิดความอยากอ่าน จะปะทุขึ้นมาแต่โดย ข่าวอันเกี่ยวข้องกับสถานที่และบุคคลบรรดาซึ่งผู้อ่านเขารู้จักหรือคุ้นเคยเป็นส่วนตัวเท่านั้นเองเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น ถ้าหนังสือพิมพ์นั้นยังมีลักษณะการเป็นท้องถิ่นมากเท่าไร จำนวนของผู้อ่านก็ย่อมจะยิ่งกว้างขวางขึ้นเท่านั้น และพร้อมกันในคราวเดียวกันก็ย่อม จะได้รับความตราตรึงใจหนักแน่นยิ่งขึ้นเท่านั้นตามไปด้วย ตัวของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ เองก็จะกลายเป็นสิ่งที่ชาวบ้านพากันพูดถึง และถ้าแม้หากว่ามีกรสนับสนุนอย่างถูกต้อง เหมาะสมพอ ชาวบ้านที่มีความรู้หนังสือในระดับสูงกว่าระดับปรกติหน่อยก็จะสนใจเขียน เรื่องราวต่าง ๆ ส่งมาให้ — ซึ่งอาจจะเป็นแบบ “จดหมายถึงบรรณาธิการ” หรืออาจจะเป็นข้อ

เขียนแบบอื่น ๆ การที่อยู่ในวิสัยที่จะชักจูงให้ประชาชนคนอ่านในท้องถิ่นนั้น ๆ พัวพันเข้ามามากขึ้นและมากขึ้นเพื่อที่จะอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับปัญหา และกรณีนานาประการของท้องถิ่นนั้น ๆ เองเช่นว่านี้ ในทางหนึ่งก็หมายความว่า หนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ส่งเสริมเร่งเร้าการอ่านและการเขียนให้แพร่หลายขยายตัวออกไปนั่นเอง — เป็นการอ่านและการเขียนอันเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งเป็นที่สถิติและหน้าที่อย่างหนึ่งตามระบบประชาธิปไตย

ข้อนำคิดก็มีอยู่แต่เพียงว่า ทำอย่างไรจึงจะก่อตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในลักษณะการเช่นว่านั้นขึ้นมาได้ ? และในสถานะเช่นไรจึงจะเรียกได้ว่าเป็นโอกาสอันเหมาะสมแก่การจัดตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นตามลักษณะการเช่นนั้น ? ต่อปัญหาเหล่านี้ คำตอบก็ดูจะมีอยู่แต่ประการเดียว นั่นคือควรที่จะเริ่มการจัดตั้งมันขึ้นมาได้แล้วเดี๋ยวนี้ ปัจจุบันวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด และเหมาะสมที่สุดก็อยู่ที่ต้องลงมือกระทำ ส่วนกรณีที่ว่าด้วยอุปสรรคต่าง ๆ และหรือที่ว่าด้วยเมื่อลงมือทำไปแล้วจะมีผลอย่างไร มีความประเทืองใจอย่างไรนั้นเราก็ได้พิจารณากันมาแล้วข้างต้น ในประเด็นที่เป็นหลักใหญ่ ๆ หลายประการ

เงื่อนไขซึ่งเข้าใจว่าน่าจะเป็นข้อเท็จจริงอันหนึ่งก็คือ การก่อตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขึ้นมา โดยมุ่งหมายที่จะให้มันรับใช้ผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ เป็นพิเศษ เฉพาะนั้น คงจะหวังเอาเป็นการลงทุนเพื่อการค้นหาประโยชน์หากำไรเสมือนอย่างการค้าธรรมดาทั่ว ๆ ไปไม่ได้ ในขั้นเริ่มแรกโดยแน่แท้ คณะผู้ลงทุนและฝ่ายบรรณาธิการกิจซึ่งเป็นคนของท้องถิ่นนั้น ๆ เองจะต้องตัดสินใจด้วยความเสี่ยงสละเพื่อเห็นแก่ประโยชน์อนาคตของชุมชน และเพื่อแก่สภาพภาพของระบอบประชาธิปไตยซึ่งจะค่อย ๆ พัฒนาขึ้น และมันคงแข็งแกร่งขึ้นภายในช่วงระยะเวลาอันหนึ่ง

การปฏิบัติอีกทางหนึ่ง ซึ่งคิดว่าจะสะดวกรวดเร็วกว่า และเหมาะสมแก่เงื่อนไขของปัจจุบันกาลมากกว่าก็คือ สำหรับกิจการหนังสือพิมพ์ที่ได้สถาปนาตนเองจนอยู่ในฐานะอันมั่นคงแล้ว เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของประชาชนคนอ่านแล้วนั้น ก็น่าจะได้เริ่มดำเนินการอันนั้นขึ้นเสียเอง ด้วยวิธีที่พิมพ์เป็นภาคผนวกเพิ่มเข้าไปในหนังสือพิมพ์ฉบับปรกติธรรมดาของตน โดยมุ่งหมายที่จะให้ภาคผนวกนี้รับใช้และเป็นประโยชน์แก่ผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ โดยเฉพาะเจาะจง ภาคผนวกดังกล่าวนี้จะมีเสมอเพียง ๔ หน้าต่อครั้ง และสอดแถมให้เป็นพิเศษสักสัปดาห์ละครั้ง หรือสองสัปดาห์ต่อครั้งก็ได้

เท่าที่กล่าวมานี้ ก็หมายถึงความริเริ่มซึ่งควรจะเอากำเนิดขึ้นมาจากฝ่ายเอกชน

แต่อย่างไรก็ดี ถ้าหากจะว่ากันไปตามข้อเท็จจริงที่ควรจะเป็นแล้วไซ้ริ ความริเริ่มในทางจัดเตรียมและส่งเสริมให้มีการจัดทำหนังสือพิมพ์ อันมีวัตถุประสงค์พิเศษเฉพาะเพื่อรับใช้ผู้รู้หนังสือใหม่ๆ นั้น ก็ควรจะเป็นความริเริ่มของฝ่ายรัฐมากกว่า อาจจะเป็นของหน่วยราชการหน่วยใดหน่วยหนึ่งของกระทรวงมหาดไทย หรือของกระทรวงศึกษาธิการ หรือไม่กี่ของสำนักนายกรัฐมนตรีอย่างเช่น กรมประชาสัมพันธ์ ความริเริ่มเพื่อการขึ้นเมื่อว่าตามหลักก็ต้องเป็นภารกิจของฝ่ายรัฐโดยแน่นอน แต่ก็นั่นแหละ เงื่อนไขตามความเป็นจริงก็มีขยับยื่นให้เห็นอยู่ตลอดมาด้วยเช่นเดียวกันว่า ความริเริ่ม และความเลื่อมใสของประชาชนทั้งหลายจะเกิดขึ้นแก่ภารกิจที่เป็นความริเริ่มของฝ่ายเอกชนมากกว่า จะมีต่อผลงานอันเนื่องมาแต่ความริเริ่มของฝ่ายรัฐอยู่เสมอ ผู้คนทั้งปวงจะอ่านหนังสือพิมพ์ของเอกชนด้วยความสำนึกอันเข้มแข็งเร้าใจ แต่จะอ่านหนังสือพิมพ์ที่เป็นของรัฐหรือที่เป็นฝ่ายรัฐด้วยความรู้สึกเสมือนถูกข่มขู่อยู่ตลอดเวลา ภารกิจหนังสือพิมพ์ที่สังกัดฝ่ายรัฐจึงมักจะเป็นกิจการประเภทที่ใคร ๆ ก็คิดว่าจัดตั้งกันขึ้นมาเพื่อถลุงเงิน และต้องสูญเปล่าในที่สุด

เมื่อได้เน้นลงไปว่า “ความริเริ่ม” เราก็คงจะมองเห็นความเป็นไปได้จากข้อที่ได้พิจารณากันมานี้ประการหนึ่ง กล่าวคือ ความริเริ่มในการจัดตั้งกิจการหนังสือพิมพ์ซึ่งมุ่งประสงค์จะรับใช้ผู้รู้หนังสือใหม่ๆ นั้น เป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่ควรจะต้องปล่อยให้ให้อยู่ในมือของฝ่ายเอกชนโดยเฉพาะ ส่วนความริเริ่มในการจัดเตรียมเนื้อหาสาระสำหรับที่จะช่วยแนะ ช่วยคิด ให้แก่กิจการที่ฝ่ายเอกชนได้จัดตั้งขึ้นมาแล้วนั้นก็พึงต้องเป็นภารกิจของฝ่ายรัฐอย่างหนักแน่น การประสานงานกันอย่างสอดคล้องเพื่อบรรลุสู่เป้าหมายอันเดียวกันในกาลเบืองหน้าดังกล่าวนี้เท่านั้นที่จะยังสัมฤทธิ์ผลให้เกิดขึ้นจริงจึงได้

เนื้อหาสาระซึ่งฝ่ายรัฐจะจัดเตรียมไว้บ่อนให้แก่กิจการหนังสือพิมพ์ของเอกชนนั้น ๆ ก็จักต้องไม่ใช่ด้วยวิธีขัดเยียดหรือกำหนดบังคับ เพราะตามวิธีปฏิบัติปรกติ บรรดาข่าวสารที่แจกจ่ายให้แก่หนังสือพิมพ์ธรรมดา ซึ่งกระทำกันมาช้านานแล้วนั้น ก็เป็นการแจกจ่ายออกไปเพื่อให้ฝ่ายหนังสือพิมพ์เขาพิจารณาวินิจฉัยเองอยู่แล้ว และอีกประการหนึ่งฝ่ายรัฐก็ควรจะต้องสำนึกไว้ตลอดไปด้วยว่า ในกาลเวลาที่ล่วงมาแล้วนี้ บรรดาข่าวสารต่าง ๆ ที่ฝ่ายรัฐมีปรารถนาจะแพร่กระจายออกไป เพื่อให้ประชาชนราษฎรได้รู้ได้เห็นนั้นหรือเล่า ก็อยู่ในลักษณะหย่อนยานเต็มที่อยู่แล้ว เครื่องมือของการสื่อสารมวลชนที่

รัฐบาลมีอำนาจครอบครองและใช้งานอย่างหนัก อันได้แก่วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ก็ล้วนแต่เป็นกิจการและเป็นเครื่องมือซึ่งให้ผลไม่ได้เท่ากับข่าวสารที่แพร่หลายออกไปสู่ประชาชนในหัวบ้านหัวเมือง โดยหน้ากระดาษของหนังสือพิมพ์เอกชน

มีสิ่งที่เรียกว่า “หนังสือพิมพ์” เหมือนกันอยู่อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งรู้สึกรู้ว่าอาจจะเหมาะสมแก่การรับใช้กลุ่มชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตชนบท หรือแม้แต่ตามตำบลและตามเขตแคว้นในขนาดใหญ่กว่านั้นขึ้นไป หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายหลายประเทศได้เคยใช้กันมาอย่างได้ผลแล้ว เรียกชื่อตามค่านิยมในทางวิชาหนังสือพิมพ์ว่า “หนังสือพิมพ์กำแพง” (หมายถึง Wall Newspapers) จัดทำขึ้นโดยใช้กระดาษเพียงแผ่นเดียวและก็พิมพ์หน้าเดียว

หนังสือพิมพ์กำแพงนี้ โดยปรกติมิใช่หนังสือพิมพ์สำหรับจำหน่าย แต่เอาไปปิดไว้บนกำแพงหรือบนผนังแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นสาธารณสถานอันเหมาะสม ให้สามารถมองเห็นได้เด่น ๆ และให้ผู้คนอ่านได้สะดวก ๆ จะเป็นตามหมู่บ้านก็ได้ หรือตามโรงเรียนก็ได้ หรือตามวัดก็ได้ กะแก๊งเอาไว้ ณ ที่นั้น ๆ เป็นสถานที่ชุมนุมชน ซึ่งจะต้องผ่านไปผ่านมา บางทีอาจจะเป็นตามร้านขายของชำ หรือร้านค้าแพ หรือมีละฉนั้นก็ทรวงบ้านของผู้ใหญ่บ้าน

ข้อดีเป็นพิเศษของหนังสือพิมพ์กำแพงอยู่ที่ว่า สามารถจะจัดพิมพ์ขึ้นด้วยจำนวนที่ไม่มากนัก แต่มันมีประสิทธิวิสัยที่จะรับใช้ผู้คนได้กลุ่มใหญ่ และในอาณาบริเวณอันกว้างขวาง ค่าของการผลิตก็ย่อมต่ำกว่าธรรมดา

หนังสือพิมพ์กำแพงเป็นสิ่งซึ่งเรียกได้ว่าในบ้านเมืองของเราังไม่ได้เคยกระทำกันมาแต่ก่อนเลย สิ่งพิมพ์ปิดกำแพงที่ใช้กันมากก็มีแต่จำพวกโปสเตอร์โฆษณาชวนเชื่อไม่ในทางการเมืองก็ในทางการค้าและบริการต่าง ๆ อันเป็นไปเพื่อประโยชน์ตนของฝ่ายเจ้าของโปสเตอร์นั้น ๆ เองเท่านั้น หาใช่เพื่อประโยชน์ของประชาชนในสังคมนั้น ๆ แต่อย่างใดไม่ และลักษณะการของโปสเตอร์ก็แตกต่างจากลักษณะการของหนังสือพิมพ์กำแพงอย่างไกลลิบลับทีเดียว

เทคนิคของการผลิตหนังสือพิมพ์กำแพงที่ดีและที่เหมาะสมนั้น เป็นเทคนิคที่ต้องศึกษา และก็ต้องศึกษาอย่างถ่องแท้นเป็นพิเศษในแง่และมุมต่าง ๆ หลายประการ ด้วย การจัดทำหนังสือพิมพ์กำแพงไม่เหมือนอย่างการจัดทำหนังสือพิมพ์ธรรมดา ๆ ทั้ง ๆ ที่ก็อาจจะมุ่งหมายให้มันรับใช้ผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ เหมือน ๆ กัน การจัดทำหนังสือพิมพ์กำแพงจะต้องใช้วิธีพิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่กว่าปรกติ ข้อความหรือเรื่องราวต้องไม่มากมายหลายเรื่องนัก ต้องใช้วิธีปล่อยเนื้อที่ให้ว่าง ๆ ไว้

เป็นระยะ ๆ มากกว่าหนังสือพิมพ์แบบอื่น ภาพที่จะนำลงตีพิมพ์จะต้องเป็นภาพที่ชัด สดใส การวางรูปแบบก็ต้องเพ่งเล็งเป็นพิเศษ เพราะมันเป็นหลักที่สำคัญมากที่สุด

หนังสือพิมพ์กำแพงนั้นมีใช้ว่าจะอ่านโดยพวกผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ อย่างเดียว แม้แต่พวกที่เรียกว่ารู้หนังสือดีของชุมชนนั้น ๆ ก็จะต้องมาอ่านด้วยเสมอไป ตามปรกติที่ปรากฏมาแล้วในหลาย ๆ ประเทศด้อยพัฒนาแล้วหลังในยุคสมัยนี้ อย่างเช่นในหมู่บ้านต่าง ๆ ของประเทศอินเดียและของนานาประเทศในแอฟริกา หรือแม้แต่ในสหภาพโซเวียตยุคก่อนและในสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อไม่ช้าไม่นานมานี้ พวกที่รู้หนังสือดี ๆ ก็มักจะเข้ามารุมล้อมอ่านหนังสือพิมพ์กำแพงฉบับใหม่ซึ่งเพิ่งจะนำมาปิดให้อ่านก่อนใคร ๆ อื่น การรุมล้อมเข้ามามีอันดังกล่าวนี้นี้ ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่ามันย่อมจะทำให้พวกที่ไม่รู้หนังสือเกิดความสนใจและความอยากรู้ อยากเห็น แล้วพวกเขา ก็จะรุมล้อมเข้ามาเช่นเดียวกัน เมื่อยังอ่านหนังสือไม่แตก ก็พอจะดูภาพได้ และพร้อมกันในคราวเดียวกันก็พอจะได้ถามคนอื่น ๆ ในบริเวณนั้น ๆ ว่ามันมีเรื่องราวอะไรอย่างไร หรือมีฉนั้นที่วานให้เขาอ่านดัง ๆ ให้ฟังเสียเลย

ตามผลแห่งการสำรวจขององค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติ ได้แสดงลงไว้โดยที่เดียวว่า ในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น การใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์กำแพงได้เป็นไปอย่างกว้างขวางและทรงประสิทธิภาพ และเท่าที่เขาวิเคราะห์ลงไว้ก็ระบุว่า เจตนประสงค์ของการใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์กำแพงก็เพื่อที่จะให้เป็นสื่อนำเอาคำบอกเล่าข่าวสารของทางราชการให้ชำแรกแทรกซึมลงไปจนถึงระดับหมู่บ้านอันเป็นระดับล่างที่สุดในสังคมนั่นเอง นอกจากการนำเอาไปปิดไว้ตามกำแพงหรือตามผนังในสถานที่ชุมนุมชน เขายังกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของใครคนหนึ่งหมู่บ้านนั้น ๆ ที่จะต้องเที่ยวตระเวนนำเอาหนังสือพิมพ์กำแพงฉบับล่าสุดไปอ่านให้ผู้ที่ยังอ่านหนังสือไม่ได้ฟังอีกด้วย

เทคนิคและวิธีการปฏิบัติในทำนองเดียวกันนี้ ได้มีประเทศด้อยพัฒนาแล้วทั้งหลายประเทศนำไปใช้ อาทิเช่น ในประเทศอินเดีย ในประเทศปากีสถาน ในประเทศคองโก ในบางประเทศของละตินอเมริกา และในประเทศแคนาดา ซึ่งสำหรับประเทศแคนาดาโดยเฉพาะนั้น ให้ถือเป็นภาระหน้าที่ของกระทรวงการแถลงข่าวที่จะเป็นผู้จัดทำหนังสือพิมพ์กำแพงบรรดาเจ้าหน้าที่ฝ่ายแถลงข่าวที่ประจำอยู่ตามตำบลต่าง ๆ จะเป็นผู้ช่วยเหลืออย่างสำคัญที่สุด หนังสือพิมพ์กำแพงของเขามิพิมพ์ออกเผยแพร่อยู่เป็นประจำตามกำหนดวาระ ราช

งานฉบับเดียวกันนั้นระบุว่า เขาจัดพิมพ์ได้อย่างสวยงามพอใช้ ทุกฉบับมีภาพประกอบขนาดใหญ่ ๆ และทั้งยังจัดพิมพ์ออกเป็นภาษาพื้นเมืองต่าง ๆ หลายภาษา เพื่อให้เหมาะสมกับชุมชนเผ่าต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันมากมายหลายเผ่าในประเทศ

๑๕ ...

การจัดทำหนังสือพิมพ์สำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ อีกวิธีหนึ่งก็ได้แก่การพิมพ์ออกเป็นนิตยสารรายคาบต่าง ๆ

วิธีการจัดทำในรูปลักษณะนิตยสารสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ นั้น รู้ดีกว่าจะเป็นวิธีที่ใช้กันมากกว่าวิธีการอย่างอื่นแบบอื่น เพราะความเป็นนิตยสารนั้น ถึงอย่างไรมันก็มีกำหนดออกอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งความสม่ำเสมอนี้ เราได้พิจารณากันมาแล้วว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญขั้นหลักเกณฑ์เดียวในการชักจูงชวนให้ผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ เกิดความอยากติดตามอ่าน และนิตยสารประเภทนี้เท่าที่มีหลาย ๆ ประเทศเคยใช้กันมาแล้วนั้น ก็มีทั้งที่เป็นนิตยสารซึ่งผลิติดอกมาจากสำนักงานใหญ่ศูนย์กลางในเมืองหลวง และมีทั้งที่ผลิตขึ้นในแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่น

วิธีการจัดตั้งและจัดดำเนินการนิตยสารแบบนี้ เมื่อกล่าวตามหลักวิชาหนังสือพิมพ์แล้วก็นับว่าเป็นวิธีการซึ่งง่ายและสะดวกกว่าการจัดออกหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ เนื่องจากมันเป็นวิธีการที่สามารถดำเนินงานแบบรวมศูนย์ได้ ข้อความทั้งปวงบรรดาที่จะนำลงพิมพ์สามารถจะกลั่นกรองเลือกคัดได้นานกว่า การควบคุมคำบอกเล่าข่าวสารและข้อความทั้งหลาย ก็อยู่ในวิสัยที่ฝ่ายบรรณาธิการกิจจะกระทำได้อย่างถนัดมือและใกล้ชิด รวมทั้งสามารถที่จะปรับใช้คุณสมบัติในแง่ของ “ความเป็นครู” ได้ดีอีกด้วย ความสะดวกในทั้งเทคนิคของการจัดพิมพ์และความสัมพันธ์จัดเจนต่าง ๆ ในเทคนิคนั้น ๆ หรือเล่า ก็ย่อมจะช่วยให้วางรูปแบบได้ละเอียดละไมกว่า การพิมพ์รูปภาพก็แจ่มใสกว่า การใช้ตัวอักษรสำหรับเรื่องราวต่าง ๆ ก็ดีกว่าไปเสียทั้งนั้น เนื่องจาก “เวลาของการจัดทำ” มีมากพอแน่นอน

จากผลของการสำรวจเท่าที่องค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติได้กระทำเมื่อราวปี ค.ศ. ๑๙๕๕ โดยวิธีที่นำเอาเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งจัดทำขึ้นสำหรับผู้

หนังสือใหม่ ๆ รวม ๑๐๐ ชนิด จากประเทศต่าง ๆ ๔๑ ประเทศและแคว้นแคว้น มาเป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์นั้น ปรากฏว่า สำหรับประเทศอินเดียประเทศเดียวมีนิตยสารต่าง ๆ เพื่อเจตนประสงค์อันถึง ๑๔ สำนัก เป็นรายสัปดาห์บ้าง รายบักซ์บ้าง และรายเดือนบ้าง ภาษาที่ใช้ในการจัดพิมพ์นั้นก็เป็นภาษาพื้นเมืองต่าง ๆ ของท้องถิ่นถึง ๖ ภาษา อันได้แก่ ภาษาฮินดี ภาษาอูรดู ภาษามารธี ภาษาคันนาดา ภาษาคุชเชราตี และภาษาทมิฬ ผู้ดำเนินการจัดทำนิตยสารเหล่านี้ไม่มีที่เป็นของฝ่ายเอกชนเลย หากมีแต่จัดทำโดยคณะกรรมการซึ่งฝ่ายรัฐเป็นผู้จัดตั้งขึ้นไว้เป็นการพิเศษเฉพาะ หรือมิฉะนั้นก็จัดทำโดยองค์การซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสวัสดิการสาธารณะบางองค์การ

ในจำนวนนิตยสารที่เขาสาธกถึงนั้นมีที่เด่น ๆ อยู่เป็นบางฉบับ อาทิเช่น Ujala (หมายถึง “แสงสว่าง”) ซึ่งฟังเสียงคล้ายกับคำว่า “อัจฉิม” ในภาษาบาลี ซึ่งก็แปลว่าแสงสว่างเหมือนกัน ผู้เป็นตัวตั้งตัวตีในการดำเนินงานได้แก่ สำนักฝึกฝนส่งเสริมวิชาหนังสือแห่งเมืองลัคเนา อันเป็นสำนักที่ออกจะมีชื่อเสียงไปในนานาประเทศมากแล้วในปัจจุบัน สำนักส่งเสริมวิชาหนังสือแห่งนี้ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๓ โดยสุภาพสตรีผู้คงแก่เรียนชาวอเมริกันผู้หนึ่ง ชื่อนาง เวลธิ ฮอนซิงเงอร์ ฟิชเชอร์ (Welthy Honsinger Fisher) เป็นสถาบันอิสระคล้าย ๆ กับสโมสรไลออนส์ หรือสโมสรโรตารี สมาชิกของสถาบันล้วนแต่สมัครใจหรืออาสาเข้ามาเพื่อปฏิบัติงานการกุศล

สำนักส่งเสริมวิชาหนังสือแห่งเมืองลัคเนานี้มีชื่อในภาษาอังกฤษเพียงสั้น ๆ ว่า Literacy House ภารกิจของเขามืออยู่อย่างออกจะกว้างขวางพอสมควร นั่นคือ พยายามให้การฝึกฝนอบรมแก่บรรดาครูชาวอินเดียให้แก่พวกนักสังคมสงเคราะห์และแก่ผู้ปฏิบัติงานอื่น ๆ บางประเภท ซึ่งบุคคลเหล่านี้เต็มอกเต็มใจที่จะออกไปปฏิบัติภารกิจตามชนบทหมู่บ้านเพื่อสอนหนังสือ ในจำนวนผู้คนที่อาสาสมัครเข้ารับการอบรมฝึกฝนนั้นที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ก็มีไม่น้อย สำหรับวิธีการฝึกฝนอบรมนั้นเขาใช้วิธีการศึกษาเป็นกลุ่ม มีการทดลองจากของจริงเกี่ยวกับเทคนิคต่าง ๆ ในการเขียนข่าวสาร และเขียนเรื่องราวสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ จะฟังได้อ่าน สำหรับในด้านการผลิตนั้นหรือเล่า สำนักส่งเสริม ๗ ก็มีเครื่องใช้เครื่องมือทางโสตทัศนศึกษาให้ใช้ประกอบด้วย เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จะนำออกไปใช้ปฏิบัติก็มีทั้งหนังสือหัดอ่าน หนังสือเล่มขนาดย่อม และจุลสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสุขภาพ เกี่ยวกับสวัสดิการ เกี่ยวกับเกษตรกรรม และเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง รวมตลอดทั้งยังมีนิตยสารรายสัปดาห์ชื่อ Ujala นั้นด้วย

เพื่อแก่การที่จะเป็นอนุทาหรณ์ที่ดียิ่งขึ้น จึงขอถ่ายทอดวัตถุประสงค์ของนิตยสาร Ujala เท่าที่บรรณาธิการของเขาได้เขียนแถลงลงไว้ว่ามีอยู่อย่างไรบ้าง ดังต่อไปนี้

“.....เราได้พยายามที่จะทำให้นิตยสาร *ujala* เป็นนิตยสารสำหรับครอบครัวในท้องถิ่นฉบับหนึ่ง เพื่อที่ว่าสมาชิกแต่ละคนแห่งครอบครัวอาจจะได้พบบางสิ่งบางอย่างที่น่าสนใจ เป็นเรื่องประหลาดใจ และเป็นเครื่องชี้แนะแก่ตนของตน ในนิตยสารนี้

“.....ความคิดของเราเมื่ออยู่ว่า ต้องการที่จะจัดเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งสามารถจะอ่านได้อย่างง่าย ๆ อันจะเป็นผลกระทบให้ได้กลายเป็นการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งในการทำอะไรทำนาและปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวไปด้วยในตัว

“.....เราได้พยายามเช่นเดียวกันที่จะเปิดหน้ากระดาษของนิตยสารนี้ให้เป็นประหนึ่งชมรมสาธารณะสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ระหว่างบรรดาผู้อ่านทั้งหลายกับท่านที่เป็นผู้ชำนาญการทั้งหลาย

“.....เค้าโครงย่อ ๆ ของบทความและเนื้อหาสาระต่าง ๆ ดังที่จะสาธกต่อไปนี้ คงจะพอให้ความคิดแก่ท่านทั้งปวง ได้บ้าง ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่บรรจุอยู่ในนิตยสาร *ujala* แต่ละฉบับ

“.....๑. ข่าวสารซึ่งกำลังเป็นที่น่าสนใจ ๒. เรื่องจริง ๆ ๓. คำานานที่เล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับประเทศของเรา ๔. ภูมิประเทศและพลเมือง (ของประเทศต่าง ๆ) ๕. ประวัติบุคคล ๖. เรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการผจญภัย ๗. แปลกแต่จริง ๘. เรื่องเบ็ดเตล็ด ๙. แผนกที่เกี่ยวกับผู้หญิง บ้านและการละเล่นต่าง ๆ ๑๐. มุมของเด็ก ๆ ๑๑. ปัญหาข้อคิดต่าง ๆ และการละเล่นต่าง ๆ ๑๒. คำถามและคำตอบ ๑๓. จดหมายจากบรรณาธิการ ๑๔. จดหมายถึงบรรณาธิการ ๑๕. รายงานต่าง ๆ เกี่ยวกับภาวะตลาด ๑๖. รายการวิทยุกระจายเสียง (สำหรับเขตชนบท) ๑๗. บทความว่าด้วยเกษตรกรรม การเลี้ยงปศุสัตว์ การทำสวน การสหกรณ์ โครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน งานมหกรรมต่าง ๆ เพลงพื้นเมือง ฯลฯ”

๒๐ ...

จากรายงานผลแห่งการวิเคราะห์ขององค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติฉบับเดียวกันได้ชี้ไว้ว่า มีหนังสือพิมพ์ของท้องถิ่นอยู่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งค่าควรแก่การสังเกตและพึงถือเอาเป็นแบบอย่างชั้นหลักได้ หนังสือพิมพ์ที่ว่านี้เป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

ของประเทศไนจีเรีย การที่ถือว่าค่าควรแก่การตั้งสังเกตและถือเอาเป็นแบบอย่างชั้นหลัก
ได้นั้น ก็เพราะว่า หนังสือพิมพ์ดังกล่าวนี้เมื่อเริ่มแรกก็มีจุดประสงค์เพียงเพื่อรับใช้ผู้รู้
หนังสือใหม่ ๆ ในชุมชนท้องถิ่นแคบ ๆ แต่ต่อมาได้กลายมาเป็นกิจการที่ลงหลักปักฐาน
แข็งแกร่งขึ้น จนมีสถานะเป็นกลุ่มหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นชั้นมาตรฐาน ซึ่งพฤติกรรม
ดังกล่าวนี้ต้องนับเป็นกรณีพิเศษ หรือเป็นข้อยกเว้นที่ออกจะหาได้ยากทีเดียว เจ้าของ
หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกลุ่มนี้มีชื่อฟังดูเสมือนบริษัทเอกชน แต่ตามความจริงเป็นองค์การซึ่ง
จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Gaskiya Corporation ตั้งอยู่ทางภาคเหนือ
ของประเทศไนจีเรีย ตามข้อระบุของรายงานดังกล่าวชี้ไว้ว่า ความเติบโตแห่งองค์การของ
รัฐองค์การนี้ เป็นความเจริญเติบโตที่เนื่องมาแต่ความร่วมมืออย่างสนิทแน่นกับกองการ
ศึกษาผู้ใหญ่ของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานส่งเสริมการศึกษาวรรณคดีเป็นสำคัญ
จึงใคร่จะขอนำเอาพฤติกรรมและสัมฤทธิ์ผลของเขามากกล่าวลงไว้ในรายละเอียดสักหน่อย

สถานการณ์ที่ปรากฏมาในกาลก่อนหน้าก็คือ ในภูมิภาคทางเหนือของไนจีเรียซึ่ง
มีภาษาพื้นเมืองต่าง ๆ อยู่ตั้งหลายภาษานั้น นอกจากหนังสือเรียนแล้วก็ไม่ได้มีสิ่งพิมพ์
อย่างอื่นชนิดอื่นสำหรับจะอ่านอีกเลย เราได้เคยพิจารณากันมาข้างต้นแล้วว่า การเรียน
หนังสือจากหนังสือเรียนแต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่พอเพียงแก่การที่จะปลูกฝังความรักที่จะ
อ่านหนังสือให้เกิดขึ้นได้ แม้แต่ตัวของหนังสือเรียนเองก็ย่อมจะเป็นที่น่าเบื่อหน่ายของ
ผู้เรียนแทบทุกคน เมื่อการนี้เป็นอยู่เช่นนี้ ผลของการเล่าเรียนเท่าที่โรงเรียนจะผลิตออก
มาได้ เฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนชั้นประถมศึกษา จึงล้วนแต่เป็นผลิตผลชนิดที่ไม่มีปรารถนา
และไม่มีโอกาส ไม่มีช่องทางที่จะก่อรูปนิสัยในการอ่านให้เกิดขึ้นในตัวของตัว ไม่ว่าจะ
เป็นการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน หรือจะเป็นการอ่านเพื่อผลกำไรแห่งชีวิตในด้านต่าง ๆ

เพื่อแก่การที่จะจัดหาเอกสารสิ่งพิมพ์สำหรับอ่านอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ
ความสนใจใฝ่ฟังของท้องถิ่น องค์การดังกล่าวนี้จึงวินิจฉัยที่จะดำเนินการพิมพ์ข่าวสารขึ้น
เป็นภาษาพื้นเมืองในรูปลักษณะย่อ ๆ ทำนองที่เราเรียกกันว่าไบปลิว แต่บรรณเนื้อหาสาระ
เป็นข่าวสารต่าง ๆ ภาษาที่จะใช้และปริมาณของข่าวสารที่จะใช้ก็จะให้พอเหมาะพอควร
แก่ความรู้และความสนใจของท้องถิ่น

เจตนประสงค์ในการดำเนินงานอันนี้ ได้วางลงไว้เป็น ๓ ประการ คือ ประการ
ที่หนึ่ง เพื่อสนับสนุนส่งเสริมความพิสมัยในการอ่าน ประการที่สอง เพื่อกระจาย
คำบอกเล่าข่าวสารต่าง ๆ ให้แพร่หลายออกไปอย่างซึบซาบ และ ประการที่สาม

เพื่อกрыทางให้เกิดความนิยมในงานหนังสือพิมพ์และในวิชาหนังสือพิมพ์ สำหรับที่จะปฏิบัติภารกิจให้แก่ท้องถิ่นสืบไป

เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๐ หรือประมาณ ๒๐ ปีที่แล้ว องค์การได้วางแผนงานขนาดใหญ่อันหนึ่งขึ้น เป็นแผนงานที่จะจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นถึง ๑๕ ฉบับ พิมพ์โดยให้แต่ละฉบับพิมพ์แยกออกต่างหากจากกัน จากแผนงานอันนี้ก็คาดหวังว่าจะช่วยเร่งเร้าผลึกรณ์ให้เกิดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขึ้นมาอย่างจริง ๆ จัง ๆ ได้ในที่สุด ก็เป็นหนังสือพิมพ์ซึ่งตีพิมพ์และจำหน่ายโฆษณาอยู่ในแต่ละท้องถิ่น จะโดยฐานะที่เป็นหนังสือพิมพ์ของทางการหรือจะเป็นหนังสือพิมพ์ของเอกชน ซึ่งดำเนินงานแบบการค้าก็สุดแล้วแต่การณจะพึงอำนวยและเหมาะสม แผนงานนี้ได้เริ่มต้นด้วยวิธีทดลองพิมพ์ออกเป็นประเภทรายเดือนก่อน หลังจากนั้นไม่กี่ก็เขยิบจังหวะขึ้นให้เป็นหนังสือพิมพ์รายบ้กษั พอลูถึงปี ค.ศ. ๑๙๕๖ หนังสือพิมพ์ที่ต่งต้นขึ้นมาด้วยการเป็นรายเดือน ๑๕ สำนักนั้น ก็ได้ปรากฏว่ามีถึง ๑๑ สำนักสามารถตั้งตัวติด มีปริมาณการจำหน่ายรวมกันประมาณ ๑๕,๐๐๐ ฉบับ แต่ละสำนักเป็นกิจการแยกกันออกไป และต่างก็พิมพ์ออกเป็นภาษาเฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งนั้นก็หมายถึงว่าความคาดหวังของผู้เริ่มการได้บรรลุสู่ความเป็นจริงขึ้นมาแล้ว ต่อจากนั้นมาอีก ๕ ปี ก็มีรายงานผลของบรรษัทกีสกีย่าแสดงไว้ว่า บรรษัทของเขาได้ดำเนินการจัดพิมพ์นิตยสารรายสัปดาห์ของท้องถิ่นต่าง ๆ อยู่ถึง ๑๑ สำนัก เป็นภาษาแอฟริกันภาษาต่าง ๆ มีจำนวนจำหน่ายรวมกันราว ๑๕๐,๐๐๐ ฉบับ และก็กำลังมีความเจริญเติบโตอยู่ตลอดเวลาเรื่อยมา

วิธีการดำเนินงานตามแบบอย่างที่บรรษัทกีสกีย่าของไนจีเรียเท่าที่สาขกมานี้ เรียกว่าได้ว่าเป็นการดำเนินงานอย่างขนานใหญ่ และต้องลงทุนลงรอนมาก ซึ่งประเทศด้อยพัฒนาถ้าหลังด้วยกันประเทศอื่น ๆ อาจจะไม่อยู่ในฐานะที่จะทำตามหรือเลียนแบบได้ กิจการขนาดนี้ต้องอาศัยทั้งขุมพลังทางการเงินและทั้งขุมพลังทางเทคนิคในขนาดอัตราที่ผิดปกติเป็นโครงการใหญ่ และเป็นแผนงานใหญ่ สำหรับประเทศที่ยากจนกว่าและขาดแคลนไปเสียสารพัดขั้นก็ต้องใช้วิธีการอย่างอื่น แต่ซึ่งก็อาจจะเป็นวิธีการอันทรงประสิทธิวิสัยแก่ประเทศของเขาได้อยู่เหมือนกัน

ในแง่ที่ว่าด้วยโครงการขนาดเล็กแต่ทรงประสิทธิวิสัยนี้ ผลแห่งพฤติการณ์ของประเทศลิเบีย อันเป็นประเทศขนาดย่อมประเทศหนึ่งในทวีปแอฟริกา รู้สึกว่าจะเป็นพฤติการณ์ซึ่งได้รับความสำเร็จอย่างน่าสนใจเป็นพิเศษ

เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๓ ลิเบเรียได้ทดลองจัดทำเอกสารข่าวทำนองใบปลิว สำหรับ
จำหน่ายแจกในท้องถิ่นขึ้นมาฉบับหนึ่ง เอกสารข่าวนั้นมีกำหนดออกแน่นอน แต่เพราะ
เหตุที่ไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดพิมพ์อย่างสวยงามเหมือนเขาอื่นได้ จึงจัดพิมพ์ขึ้นด้วยวิธีอัด
สำเนาแบบที่เราเรียกว่า อัดโรเนียว เงื่อนไขหลักของการจัดทำเอกสารข่าวดังกล่าวนี้แตกต่าง
ไปจากวิธีการของไนจีเรียที่ว่า เอกสารข่าวของลิเบเรีย เป็นผลงานของเอกชน มิใช่
องค์การของรัฐ และมีใช้บรรษัทกึ่งรัฐการ ทางการของรัฐบาลลิเบเรียเพียงแต่ให้ความ
ส่งเสริมสนับสนุนบ้างเล็กน้อย เท่านั้นเอง ส่วนทุนรอนและการดำเนินงานทุกอย่าง
ทุกประการเป็นของฝ่ายเอกชนล้วน ๆ

ความสนับสนุนส่งเสริมจากทางด้านรัฐบาลลิเบเรียนั้นก็เป็นไปอย่างธรรมดา คือ
โดยผ่านทางสำนักงานบริการข่าวสารของลิเบเรีย ซึ่งในขณะนั้นปรากฏว่ามีที่ปรึกษาเป็น
ชาวอเมริกันคนหนึ่งชื่อ โรเบิร์ต เดอ ที. ลอว์เรนซ์ (Robert de T. Lawrence) อดีตนัก
หนังสือพิมพ์ผู้มีชื่อเสียง และต่อมาได้มาประจำอยู่กับสำนักงานพัฒนาการระหว่างประเทศ
ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา (หมายถึง U.S. Agency for International Development)

๒๑ ...

ทัศนะของรัฐบาลลิเบเรีย ในกรณีนี้มีอยู่อย่างไร นายลอว์เรนซ์เองได้เคยให้รรดา-
ธิบายไว้ส่วนหนึ่ง ดังนี้

“..... ในประเทศลิเบเรียเวลานั้น ปรากฏว่ามีแต่เพียงเอกสารรายงานของสมาคม
วาย.เอ็ม.ซี.เอ. อยู่เพียงฉบับเดียว เป็นแบบพิมพ์อัดสำเนาขนาดเล็ก ๆ และพิมพ์
ออกมาแจกจ่ายราว ๆ ปีละ ๕ ครั้ง ทั้งนี้หมายถึงเอกสารที่แจกจ่ายอยู่ในชนบท
นอกจากเมืองหลวงออกไป ความที่ปราศจากทั้งนักหนังสือพิมพ์ที่มีกรฝึกฝน
อบรมและปราศจากทั้งโรงพิมพ์และผู้รู้การพิมพ์ ประกอบเข้ากับราคาอันแพงลิบ
ลิ่วของเครื่องจักรนั่นเองที่เป็นผลให้การมีกิจการหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

“..... เพราะฉะนั้น เราจึงได้ตัดสินใจที่จะดำเนินการทดลองจัดทำหนังสือข่าวขนาด
ย่อม ๆ ขึ้น โดยบรรจุข่าวสาร เรื่องราวสารคดี ข้อเขียนในทำนองบทบรรณาธิการ
และประกาศโฆษณาสั้น ๆ แต่ทำให้จัดพิมพ์ด้วยเครื่องอัดสำเนา โดยให้จำหน่าย

จ่ายแจกให้แพร่ออกไปในเขตชุมชนชั้นใน ๆ เข้าไปด้วยวิธีที่สนับสนุนให้เอกชนใน
ชุมชนเขาดำเนินการของเขาเองตามแบบให้ฟังตนเอง

“..... การทดลองอันนี้นับได้ว่าเป็นการทดลองครั้งแรกเพื่อนเลยที่เดียว สำหรับ
ประเทศด้อยพัฒนาแล้ว ไม่ว่าในภูมิภาคไหน ๆ ของโลก แต่ผลของมันก็ได้
เจริญก้าวหน้าขึ้นมาเรื่อย ๆ อย่างรวดเร็วมาก จนกระทั่งปรากฏว่ามีหนังสือ
พิมพ์ต่าง ๆ ได้รับการจัดตั้งขึ้นประมาณถึง ๓๐ สำนัก โดยกระจายกันออกไปตาม
ภูมิภาคโดยทั่วไปทั้งประเทศ

“.....หนังสือพิมพ์ ๒ ฉบับแรกซึ่งได้จัดตั้งขึ้น ก็คือหนังสือพิมพ์ Gbarnga Gbele
News และหนังสือพิมพ์ Zorzor Institute News สำหรับหนังสือพิมพ์เหล่านี้ ชื่อ
ของหนังสือพิมพ์ซึ่งจัดออกแบบอย่างมีศิลปะสวยงาม และตีพิมพ์ไว้บนหัวของ
หน้าแรกนั้น ได้รับการออกแบบจัดทำ และได้รับการตีพิมพ์ส่งไปจากสำนักงาน
แถลงข่าวลิเบเรีย ส่วนข่าวของท้องถิ่นเป็นการเสาะหารวบรวมขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ
เอง เขียนขึ้นเป็นภาษาอังกฤษอย่างง่าย ๆ ใช้ประโยคสั้น ๆ และพารากราฟสั้น ๆ
แต่ละเรื่องแต่ละขั้มีข้อความพาดหัวเล็ก ๆ และถือว่าขนาดที่จะฟังยาวอย่างมาก
ที่สุดนั้นจะต้องไม่เกินสองหรือสามพารากราฟ ข่าวกระจายเสียงทางวิทยุในตอน
เช้าก็มีการรับฟังและบันทึกสรุปลงพิมพ์ไว้ด้วย นอกจากนี้ก็เป็นข่าวสาร หรือ
เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้มีข้อความบรรจุได้เต็มสองหน้ากระดาษของ
หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ เป็นกระดาษขนาดที่ใช้อัดสำเนาและใช้พิมพ์ทั้งด้านหน้า
และด้านหลัง

“..... วิธีพิมพ์หนังสือพิมพ์นั้นก็ไม่ยากเย็นอะไร ใช้กระดาษไซ ๒ แผ่น โดยตัดแบ่ง
ครึ่งออกไปเพื่อให้เหมาะสมแก่รูปแบบของหนังสือพิมพ์ ซึ่งจัดเป็นลักษณะหน้าละ
๒ คอลัมน์ เริ่มต้นด้วยข่าวของท้องถิ่น แล้วก็ลงท้ายด้วยข่าวของประชาชาติเป็น
ส่วนรวม หนังสือพิมพ์ Gbarnga Gbele News ฉบับแรกมีจำนวนพิมพ์ทั้งหมด
๓๐๐ ฉบับ และได้แจกจ่ายไปยังบรรดาสำนักรัฐการต่าง ๆ ของท้องถิ่น ไปยัง
โรงเรียน ห้างร้าน ตลาด วัดวาอารามต่าง ๆ และไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง

“หนังสือพิมพ์ Gbarnga Gbele News ได้รับความนิยมจากคนทั่วไปนับตั้งแต่
เริ่มแรก และเพราะเหตุนี้เองจึงเป็นผลให้สำนักงานได้รับคำอภิปรายติชม แสดง
ความพอใจพอใจหลังไหลเข้าไปอย่างมากมาย หนังสือพิมพ์นี้จัดพิมพ์ออกเผย

แพร่สำเนาให้ละครั้งเมื่อเริ่มแรกออก และแล้วก็ยังคงออกเป็นรายสัปดาห์เรื่อยมา
ตราบนครบทั้งถึงฉบับประจำวันที ๒๕ เมษายน ค.ศ. ๑๙๖๓

“ สำหรับอีกฉบับหนึ่งคือหนังสือพิมพ์ Zorzor Institute News นั้น ก็ได้รับการ
สถาปนาขึ้นมาในลักษณะการอันเดียวกัน โดยสถาบันการฝึกหัดครูสำหรับท้องถิ่น
ซอร์ซอร์ ซึ่งทั้งพวกนักเรียน และคณาจารย์แห่งสถาบันนั้นให้การสนับสนุนอย่าง
เต็มที่

“ เนื่องมาแต่ความไม่มีอยู่ซึ่งการฝึกฝนในงานหนังสือพิมพ์และวิชาหนังสือ
พิมพ์ ประกอบเข้ากับความขัดสนในเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับการอัดสำเนา
ในท้องถิ่นชนบทโดยทั่วไปเป็นส่วนรวม จึงได้กิดตกลงใจกันในครั้งกระนั้นว่า
บางที่เราคงจะไม่สามารถเริ่มดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ตามแบบที่เรากระทำแล้วนี้
ได้มากกว่า ๕ สำนักเป็นอย่างมากที่สุดในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ แต่ถึงกระนั้นก็ดี ภายหลัง
จากวาระที่ได้รับความสำเร็จในขั้นเริ่มต้นของหนังสือพิมพ์ฉบับแรก ๆ สายระยาง
แห่งความสัมพันธ์ก็ได้เริ่มก่อตัวขึ้นมากับบรรดาข้าราชการของรัฐบาลในท้องถิ่น
ต่าง ๆ กับบรรดาบริษัทเหมืองแร่ กับคณะมิสซังของศาสนานิกายต่าง ๆ กับบริษัท
ทำยาง คณะครูของหน่วยสันติภาพจากสหรัฐอเมริกา และกับบรรดาสถาบันทั้งปวง
เท่าที่เขามีเครื่องอัดสำเนาใช้งานกันอยู่ ณ ท้องถิ่น ซึ่งระดับของการศึกษาอยู่ใน
ลักษณะที่พอเป็นไปได้ ดังนั้นเพียงชั่วระยะเวลา ๘ เดือนต่อมา ก็ได้มี “หนังสือ
พิมพ์” ในระบบการจัดทำดังกล่าวจนถึง ๓๐ สำนัก

๒๒ ...

รายงานที่ให้อ่านว่า “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นแบบอัดสำเนา” (หมายถึง Rural Mimeo
Newspapers) ซึ่งนายลอร์เรนซ์ได้ศึกษากันแล้ว และจัดทำให้แก่องค์กรศึกษาและวิทยา-
ศาสตร์แห่งสหประชาชาติ และแล้วองค์กรศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติก็ได้
จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ ในชุดที่ว่าด้วยรายงานและด้อยแถลงเรื่องการสื่อสารมวลชนนั้น
ก็มีอัตราอธิบายอย่างละเอียดเกี่ยวกับการทดลองของรัฐบาลลิเบเรียเรื่องนี้ พร้อมทั้งมีข้อ
แนะนำมากมายหลายประการของเขารวมอยู่ด้วยว่า จะมีทางอย่างไรบ้างที่จะส่งเสริมสนับสนุน

สนุน และช่วยเหลือเกื้อกูลให้เกิดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถจัดทำขึ้นมาได้โดยลงทุนแต่น้อย และทางที่ดที่สุดที่นายลอว์เรนซ์แนะนำไว้ก็คือ ควรจะสนับสนุนให้องค์การเอกชนองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นตัวตั้งตัวตีหลักในเรื่องนี้

นายลอว์เรนซ์ยืนยันว่า หนังสือพิมพ์ประเภทอัดสำเนา จะสามารถจัดพิมพ์ออกมาได้อย่างจับฉัณฑ์ตาพอสมควร เป็นกิจการซึ่งจะดำเนินงานด้านบริหารได้โดยบุคคลเพียงคนเดียว หรือมีฉะนั้นก็เป็นกิจการขนาดย่อม ๆ ซึ่งใช้วิธีว่าจ้างคนมาทำงานให้หลังจากวาระที่เขาเสร็จสรรพจากงานประจำของเขา ณ ที่อื่นแล้วในปริมาณที่ไม่มากคนนัก กิจการทำนองนี้จะสามารถจัดตั้งขึ้นได้โดยใช้เงินลงทุนไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท แต่ก็จะเป็นกิจการซึ่งเลี้ยงตัวได้นับตั้งแต่เริ่มต้นเลยทีเดียว การจำหน่ายก็พอจะวางอัตราราคาได้ประมาณฉบับละ ๒๐ สตางค์ ประกาศแจ้งความก็หาเอาจากท้องถิ่นในขนาดเล็ก ๆ ถูกบ้างแพงบ้างคละ ๆ กันไปในอัตราคอถัมภ์นั้นวละ ๕ บาท หรือ ๑๐ บาท หรืออาจจะสูงกว่านั้น เนื่องจากขนาดคอถัมภ์ออกจะกว้างกว่าคอถัมภ์ปรกติของหนังสือพิมพ์มาตรฐาน อาศัยด้วยการดำเนินงานแบบนี้ ปีหนึ่ง ๆ ผู้ดำเนินงานก็พอจะหวังได้ว่าจะมีรายได้สุทธิหลายพันบาทอยู่เหมือนกัน นายลอว์เรนซ์ได้กล่าวอ้างถึงบรรณาธิการชาวลิเบเรียนคนหนึ่งว่า ภายหลังจากวาระที่ได้ประกอบภารกิจของตนในทำนองนี้เพียง ๓-๔ เดือน ก็สามารถจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ของเขาออกจำหน่ายได้ถึงฉบับละ ๘ หน้า และมีรายได้จากการจำหน่ายและจากประกาศแจ้งความถึงสัปดาห์ละประมาณ ๕๐๐ บาท

เท่าที่เคยพบเห็นผลงานจัดพิมพ์ของบริษัทห้างร้านบางแห่งในเมืองไทยของเรานี้เอง ก็ปรากฏว่าเดี่ยวนเทคนิคของการพิมพ์อัดสำเนาได้ก้าวหน้าไปไกลโขแล้ว กระดาษไซรุ่นใหม่ ๆ ก็ให้ความสะดวกมากขึ้น ซึ่งรู้สึกว่าจะช่วยให้การจัดทำหนังสือพิมพ์แบบอัดสำเนาสามารถทำข้อความพาดหัว และตีพิมพ์รูปภาพลงไปได้อีกด้วย โดยมากก็เป็นภาพลายเส้น หรือมีฉะนั้นก็เอาภาพถ่ายมาทำเป็นลายเส้นก็ยังได้ กระดาษพิมพ์ขนาดฟูลสแต็ปก็พอจะแบ่งออกเป็นหน้าละ ๓ คอลัมน์ได้อย่างสบายและสวยงาม มีข้อความล้อมกรอบ มีภาพประกอบ มีพาดหัว สิ่งเหล่านี้มันก็ย่อมจะช่วยให้ผลงานนั้น ๆ แลดูใกล้เคียงกับความเป็นนักหนังสือพิมพ์อาชีพตามมาตรฐานธรรมดาเข้าไปทุกทีโดยแน่นอน

ในทางวิชาหนังสือพิมพ์ของเราที่ยอมรับว่า หนังสือพิมพ์ประเภทพิมพ์อัดสำเนานั้นเป็นความจริงก็เป็นรูปแบบของการพิมพ์ขั้นต้นหรือขั้นพื้นฐาน แต่ถึงอย่างนั้น จุดยืนสำคัญก็อยู่ที่ว่า มรรควิธีในการผลิตหนังสือพิมพ์แบบนี้มันก็นองเรื่องราวสำหรับอ่าน

จัดได้ว่าเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งแห่งการแสดงออก และสร้างสรรค์ “วิสาหกิจขนาดเล็กลงๆ” ขึ้นมาให้ได้ก่อนหน้าวาระที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมเติบโตจนถึงขั้นที่จะใช้เครื่องมือพิมพ์แบบมาตรฐานธรรมดาที่เขามักใช้กันอยู่เช่นเดียวกัน

ผลงานของมันอาจจะแลดูไม่แข็งแรงล้นนักสำหรับทัศนะของชาวเมืองหลวงหรือชาวเมืองใหญ่ๆ การพิมพ์ของมันก็ไม่สู้จะดีเท่าไร แต่สำหรับฐานะของท้องถิ่นชนบทที่ปราศจากหนังสือพิมพ์สำหรับผู้หนังสือใหม่ ๆ และฐานะทางเศรษฐกิจยังไม่อำนวย หนังสือพิมพ์อดีตสำคัญจะมีค่าอันสำคัญไม่น้อย เนื่องจากมันเป็นผลิตผลอย่างง่าย ๆ ไม่แพง รู้สึกว่าเป็นส่วนตัวดี และทั้งก็เป็นของท้องถิ่นโดยเฉพาะ

แง่ที่ดีงามของมันอีกประการหนึ่งก็อยู่ที่ว่า เมื่อได้เริ่มจัดทำขึ้นมาแล้ว โดยตัวของมันนั่นเองก็จะเท่ากับเครื่องสนับสนุนส่งเสริมกำลังใจให้ในแต่ละท้องถิ่นเกิดความคิดริเริ่มต่าง ๆ ขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็นออกมาต่อสาธารณะ กล้าแสดงเขาวนปัญญา และภายหลังจากการช่วยผลักดันให้เกิดความอยากรู้ความอยากอ่านจนระดับการศึกษาในท้องถิ่นนั้น ๆ ก้าวหน้าเติบโตไปจนถึงขีดอันหนึ่งแล้ว กิจการอันนี้ก็เลยกลายร่างขึ้นไปเป็นวิสาหกิจจริง ๆ ของแต่ละท้องถิ่นขึ้นมาได้เองอยู่ในตัว ด้วยวิธีที่ค่อย ๆ พัฒนาไปเป็น “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น” อันมีชื่อเสียงตามลักษณะมาตรฐาน เป็นทั้งหัวใจของการเพาะวิถีชีวิตตามระบบประชาธิปไตยและเป็นทั้งพื้นฐานแห่งมหาปราชัยผู้พิทักษ์ระบอบประชาธิปไตย

๒๓ ...

ในด้านภาษาหรือข้อความสำหรับหนังสือพิมพ์อันมีเจตนาประสงค์เพื่อผู้หนังสือใหม่ ๆ เเล้ว จะควรเขียนควรให้อย่างไร ?

ในกรณีที่ว่าด้วยภาษาหรือวิธีเขียนนี้ เมื่อว่ากันโดยหลัก ทางวิชาหนังสือพิมพ์ก็มีข้อสอนไว้ว่าต้องคำนึงถึงผู้อ่านไว้เป็นสำคัญที่สุด ไม่ว่าหนังสือพิมพ์เช่นนี้จะใช้รูปแบบอย่างไร — เป็นหนังสือพิมพ์ปิดกำแพง เป็นนิตยสาร เป็นเอกสารข่าวที่ออกเป็นแผ่น ๆ หรือเป็นหนังสือพิมพ์ชนิดอดีตสำคัญ สิ่งพิมพ์สำหรับผู้หนังสือใหม่ ๆ จักต้องผลิตขึ้นมาให้สอดคล้องกับหลักการต่าง ๆ บรรดาที่ได้มีการทดสอบกันมาแล้วเป็นอย่างดีจากนักหนังสือพิมพ์รุ่นบุพชนของเราเสมอ ถิ่นหรือท่วงทำนองการเขียน เนื้อหาสาระของเรื่อง และวิธีการ

เสนอต่อคนอ่าน เหล่านี้ จำต้องปรับให้เข้ากับระดับของ “ความสันทัด” ที่บรรดาผู้อ่านเขามีอยู่ และให้เข้ากับระดับของ “ความไม่เรียนรู้ไม่เคยฝึกฝน” ที่บรรดาผู้อ่านเขาเป็นอยู่ พร้อม ๆ กันไปทั้งหมดเสมอ

ถ้อยคำที่จะใช้จะต้องเป็นถ้อยคำง่าย ๆ ประโยคต่าง ๆ ต้องสั้น ๆ และไม่สับสน ในตำราภาษาอังกฤษนั้น เขาเคยจัดทำพจนานุกรมถ้อยคำง่าย ๆ ที่พึงใช้ไว้ว่ามีอยู่ราว ๆ ๑,๒๐๐ คำ ภาษาไทยเรายังไม่ได้มีการจัดทำพจนานุกรมแบบนี้ แต่ก็พอจะคาดคะเนได้ว่า ถ้อยคำง่าย ๆ สำหรับพึงใช้ในหนังสือพิมพ์แบบนี้จะมีอยู่ประมาณไม่เกิน ๑,๕๐๐ คำ ในวิชาหนังสือพิมพ์ที่สอนว่า แต่ละประโยคที่จะใช้นั้นไม่ควรให้เกินกว่าประโยคละ ๑๐ คำ หรืออย่างมากก็ ๑๕ คำ ภาษาที่สื่อความหมายหนักไปในแง่นามธรรมแล้ว ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็ควรหลีกเลี่ยงให้ไกลเข้าไป เพราะผู้อ่านจะไม่รู้เรื่อง ถ้ากริยาทุกคำที่ใช้ต้องสำแดงความหมายในเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ และโดยให้เกิดความเข้าใจทันที

ความยากใจของผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ ในอันที่จะจับความหมายให้ได้ในเรื่อง หรือในถ้อยคำที่เป็นนามธรรมตลอดจนในความคิดวก ๆ ววน ๆ แบบปรัชญามีอยู่อย่างไหนั้น ก็ขออ้างถึงเอกสารเล่มเดียวกันขององค์การศึกษาและวิทยาศาสตร์แห่งสหประชาชาติ มาสาธก ลงไว้เพื่อเป็นเครื่องยืนยันอีก เป็นกรณีว่าด้วยประเทศหนึ่งในแอฟริกาตะวันออก ดังนี้

“... ขอยกอุทาหรณ์ว่าด้วยถ้อยคำในคำประกาศแถลงว่าด้วยสิทธิของมนุษยชน ซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นคำประกาศแถลงที่เขียนขึ้นด้วยถ้อยคำง่าย ๆ และดีในการเขียน ก็อ่านได้อย่างรื่น ๆ แต่เมื่ออ่านแล้วพวกเขาก็ไม่เข้าใจ ไม่มีสักคนเดียวในบรรดาผู้อ่านเหล่านี้ที่จะจับความหมายได้ถูกต้องว่าความคิดที่แฝงฝังอยู่เบื้องหลังของคำว่า “สิทธิ” หรือคำว่า “ความรับผิดชอบ” คืออะไร อย่างไร

“... ในข้อเขียนอีกอันหนึ่งซึ่งเป็นคำแนะนำว่าด้วยการที่จะเป็นเจ้าของร้านขายของนั้นควรจะปฏิบัติอย่างไร ซึ่งคำแนะนำนี้ได้ใช้วิธีสาธกเอาชีวิตจริง ๆ ของชายหญิงคนหนึ่งมาเป็นอุทาหรณ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาได้ประสบความสำเร็จมาด้วยวิธีอย่างใดในการตั้งร้านขายของในชนบทแห่งหนึ่ง ข้อเขียนชิ้นนี้ได้รับการอ่านด้วยความเอาใจใส่สนใจอย่างเห็นได้ชัดทีเดียว และผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ ที่นำมาทดสอบนั้นก็มีความเข้าใจในเรื่องราวเหล่านั้นโดยสิ้นเชิง รวมทั้งผู้อ่านอีกจำนวนหนึ่งซึ่งไม่เข้าใจในข้อเขียนอย่างอื่นที่เต็มไปด้วยความคิดทางนามธรรมมากกว่าก็เข้าใจในข้อเขียนชิ้นนี้ด้วย

“... พึงจดจำไว้ว่าภารกิจของลักษณะการในแง่นามธรรมและในแง่ขยายหลัก
เกณฑ์ต่าง ๆ นั้นมันก็เหมือน ๆ กับการฝึกฝนเพื่อแสดงความสันทัดจัดเจนออกไป
โดยคำจำกัดความต่าง ๆ ทางจินตภาพนั่นเอง ซึ่งส่วนใหญ่ที่เดียวจะได้มาก็แต่โดย
การศึกษาเป็นลำดับ ๆ สูงขึ้นไป

“... ผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ อาจจะมีควมสันทัดจัดเจนในความจริงแท้ของชีวิตลึกกว่า
และมากกว่าบุคคลชั้นที่เรียกว่าทรงภูมิศึกษา แต่ทว่าเขาก็ยังไม่มีอยู่ซึ่งนิสัยในการ
ใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับความสันทัดจัดเจนที่เขาມีอยู่นั้น ๆ โดยข้อกำหนดหรือโดยคำจำกัด
ความอันเป็นลักษณะการนามธรรม

“... ฉะนั้น มันจึงไร้ประโยชน์ที่จะเขียนให้เขาอ่านเกี่ยวกับ “สาระสำคัญแห่งการ
อนุรักษ์เนื้อดิน” แต่มันสมควรอย่างเหลือเกินที่จะเขียนให้เขาเข้าใจอย่างซาบซึ้ง
ทันทีว่าในการทำไร่นานั้นเขาควรจะทำอย่างไร และให้เหตุผลต่าง ๆ อย่าง
หมดจดว่า ทำไมเขาจึงสมควรที่จะต้องทำไร่นาด้วยวิธีการอย่างใหม่ซึ่งจะให้ผล
ดีกว่าเก่า”

หลักการสำคัญข้อหนึ่งซึ่งสอนอยู่ตามสำนักศึกษาวิชาหนังสือพิมพ์ทั่วไปในกรณีนี้
ก็คือ ในขณะที่แบบแผนของการแสดงออกอาจจะจำเป็นต้องให้ง่าย ๆ แต่ก็ต้องระลึกไว้
ด้วยว่า สำหรับผู้อ่านที่เป็นผู้ใหญ่ ความคิดต่าง ๆ ก็จะต้องเป็นลักษณะผู้ใหญ่ หนังสือแบบ
เรียนหัดอ่านสำหรับเด็ก ๆ ย่อมไม่เหมาะสมสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ ที่มีวัยเป็นผู้ใหญ่แล้ว

๒๔ ...

การวางรูปแบบและการใช้ตัวอักษรก็เป็นเรื่องที่ต้องสังวรอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน

ในการเสนอรายงานข่าวสารต่อผู้อ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่รู้หนังสือใหม่ ๆ กฎอัน
ยิ่งใหญ่ก็มีอยู่ ๒ ประการ นั่นคือ *ประการที่หนึ่ง* ต้องให้แลดูง่าย ๆ และ *ประการที่สอง*
ต้องให้น่าอ่าน

ขนาดของหน้ากระดาษและการวางรูปแบบ ควรจะออกแบบให้มันเสนอแต่เพียง
๒-๓ เรื่องในแต่ละหน้า บทความหรือข้อเขียนทั้งมวลก็ควรจะต้องสั้น ๆ และถ้าหากจะ
กล่าวตามเงื่อนงำของวิชาหนังสือพิมพ์ ก็หมายความว่ารูปแบบของหนังสือพิมพ์ขนาดเล็ก

ที่ในเมืองไทยเรายังคงใช้เป็นขนาดของนิตยสารรายสัปดาห์โดยมากนั้น เป็นรูปแบบซึ่งเหมาะสมกับบรรดาผู้อ่านที่เพิ่งเริ่มต้นมากกว่า ข่าวและเรื่องแต่ละข่าวแต่ละเรื่องควรจะให้อ่านในตัวในแต่หน้าที่น่าลงพิมพ์ การต่อข่าวต่อเรื่องออกไปยังหน้าอื่นเสมือนอย่างหนังสือพิมพ์มาตรฐานเขาปฏิบัติกันอยู่นั้น ควรจะต้องละเว้นเสียโดยเด็ดขาด

แบบของตัวพิมพ์ชนิดที่พิสดารหรือวิไลสมาราโดยคิดว่ามันสวยงามนั้น ก็ไม่ควรจะใช้ และแบบตัวพิมพ์ที่เหมาะสมที่สุดก็คือแบบซึ่งอ่านได้ง่าย ๆ ชัด ๆ เป็นเส้นหนัก ๆ ขนาดของตัวก็น่าจะให้โตพอสมควร แต่ก็มีไว้จะทำให้โตเสียจนเปลืองเนื้อที่มากนัก

การกำหนดขนาดของคอลัมน์ก็เช่นเดียวกัน ถ้าหากเป็นขนาดคอลัมน์ที่เล็กและแคบแบบหนังสือพิมพ์มาตรฐาน ภาษาหรือถ้อยคำที่ใช้ก็อาจจะต้องแบ่งคำเพื่อเอาตอนท้ายของคำไปไว้ที่บรรทัดหนึ่งอยู่บ่อย ๆ เป็นผลให้อ่านยากและเข้าใจได้ยากขึ้นสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ แต่การใช้ขนาดคอลัมน์ที่กว้างเกินไปเสียจนเต็มทั้งหน้ากระดาษก็ไม่พึงกระทำเช่นเดียวกัน เนื่องจากมันทอดระยะยืดยาวเกินกว่าธรรมชาติแห่งสายตาของมนุษย์เรา การที่ผู้อ่านจะต้องใช้สายตาอ่านติดกันไปยืดยาวแต่ละบรรทัดนั้น ทำให้เกิดความรำคาญและเบื่อหน่าย

การใช้ตัวพิมพ์ชนิดหนาบางบ้างเป็นบางบทบางตอนนั้น ในทางวิชาหนังสือพิมพ์ก็สอนไว้ว่ามันจะช่วยให้ผู้อ่านได้มีโอกาสพักความรู้สึกในการใช้สายตาดีขึ้น และทำให้เกิดความน่าอ่านมากขึ้น พร้อมกันในคราวเดียว วิธีการปล่อยเนื้อกระดาษให้ว่างไว้บ้างนิดๆหน่อยๆ และการใช้ภาพประกอบก็เป็นการพักสายตาที่ดีหลังจากที่ต้องอ่านหนังสือติดต่อกันมาระยะหนึ่งแล้ว สำหรับการใส่ภาพประกอบนั้นหรือเล่า ก็ต้องใช้ด้วยความเชื่อใจและความสำนึกที่ว่ามิใช่ใช้เพื่อตกแต่งให้หน้ากระดาษสวยงามแต่อย่างเดียว ภาพทุกภาพควรจะเป็นเครื่องช่วยเกื้อกูลอย่างสำคัญในการแปลความหมายของเนื้อหาสาระที่ลงพิมพ์อยู่นั้นให้ผู้อ่านเข้าใจได้รวดเร็วขึ้น และข้อที่ไม่พึงหลงลืมไปเสียอีกประการหนึ่งก็คือภาพทุกภาพจักต้องมีคำอธิบายภาพประกอบอยู่ด้วยเสมอ ต้องเป็นคำอธิบายที่ละเอียดสมบูรณ์และต้องอยู่ในที่เดียวกับที่ลงพิมพ์ภาพนั้น ๆ

ทำไมจึงกล่าวว่าภาพทุกภาพสามารถแปลความหมายได้ ?

ในคำสอนของวิชาหนังสือพิมพ์ทุกสำนัก ภาพทั้งหลายย่อมจะมี “ภาษา” ของมันเสมอ ดังนั้นภาพจึงเป็นมรรควิธีพิเศษอย่างหนึ่งของการสื่อสารซึ่งควรที่จะต้องเรียนให้รู้เพื่อที่จะเข้าใจ แต่การกล่าวเช่นนั้นก็มีได้หมายความเลยไปถึงเทคนิคของการถ่ายและการ

เล่นรูปแบบผาดแผลงอย่างที่นักถ่ายภาพผู้ชำนาญมักจะนิยมกระทำกัน อาทิเช่น ภาพถ่ายแบบ ๒ มิติสามารถจะแสดงทัศนียภาพเป็น ๓ มิติก็ได้ ซึ่งวิธีการทำนองนี้ก็ต้องเป็นผู้มีอันฝึกฝนกันเป็นพิเศษ และความสามารถที่จะแปลความหมายของภาพทำนองนี้ก็ก็ต้องอาศัยฝีมือ ภาพที่เราถือว่ามันย่อมแสดงเรื่องราวของมันเองอยู่ในตัวนั้น หมายถึงภาพข่าวธรรมดาๆ สำหรับภาพที่ถ่ายทำขึ้นอย่างเทคนิคพิเศษ ฝีมือพิเศษ รวมทั้งต้องอัดและขยายด้วยความสันทัดในการใช้ห้องมืดเป็นพิเศษนั้น ได้เคยมีการทดสอบกันมาแล้วในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง โดยใช้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นผู้อ่านความหมาย ผลปรากฏว่าแต่ละคนมองเห็นภาพเหล่านั้นสับสนแตกต่างกันไปหมด ดูที่ทัศนียภาพก็ต่างกัน พิเศษเกี่ยวกับตำแหน่ง ขนาด และความโน้มเอียงก็ขัดแย้งกัน เกือบทุกคนงุนงงในกรณีที่เกี่ยวข้องแสงและเงาและอาการสะท้อนของเงา ภาษาพิเศษที่ใช้ในความหมายของนักเลงถ่ายภาพก็ล้วนแต่เป็นเรื่องที่จะเข้าใจกันได้ก็แต่ในวงแคบๆ อย่างเช่นคำว่า ซ้าย ขวา หน้า หลัง ของภาพถ่ายนั้นมันก็มีใช้ความหมายสามัญเมื่อเปล่งวาจาว่า ซ้าย ขวา หน้า หลัง ในกรณีอื่น ๆ

วิชาหนังสือพิมพ์อีกเหมือนกันที่สอนว่า ภาพสอดสี่ย่อมช่วยให้ผู้อ่านผู้ดูเกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่าและรวดเร็วกว่าภาพขาวดำ ทั้งนี้เพราะว่าภาพสีมันดูเป็นธรรมชาติจริงจังกว่านั่นเอง และในทำนองเดียวกันการลงพิมพ์ภาพถ่ายประกอบข่าวหรือเรื่องราวก็ย่อมจะทำให้ผู้อ่านผู้ดูเห็นจริงเห็นจังยิ่งกว่าภาพเขียน เนื่องจากภาพมันก็เท่ากับการถ่ายย่อธรรมชาติที่เป็นจริงลงมา ส่วนภาพเขียนนั้นเป็นเสมอเพียงการทำเทียม แม้ว่าผู้เขียนจะสามารถทำอะไรเพียงไร ความเข้าใจผิดและความหลงผิดของผู้อ่านก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้เสมอโดยมิได้สำนึก อย่างเช่นการแสดงภาพแมลงวันประกอบข่าวในฐานะที่มันเป็นพาหะนำโรคติดต่อร้ายแรงซึ่งเกิดขึ้นในช่วงระยะที่ปรากฏข่าวนั้น ๆ ตามธรรมดาผู้เขียนย่อมจะต้องเขียนภาพแมลงวันที่ใหญ่กว่าตัวแมลงวันจริง ๆ หลายเท่า แต่ถ้าหากจะคำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้อ่านผู้ดู ความสำนึกนั้น ๆ ก็ย่อมจะคลาดเคลื่อนเลื่อนไหลไปจากภาวะที่เป็นจริงอย่างมิได้คาดหมาย หรือบางทีก็อาจจะผิดจากความเป็นจริงไปเอาเลยก็ได้ แมลงวันในภาพเขียนที่แสดงลงไว้นั้น ผู้อ่านผู้ดูสำนึกในมันประหนึ่งยักษ์ร้ายตัวมหึมาอะไรอย่างหนึ่งทั้ง ๆ ที่โดยปรกติเขาก็รู้จักแมลงวันที่อยู่แก่ใจ ยิ่งความรับผิดชอบของชาวชนบทผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ แล้ว ก็ควรจะต้องสังวรถึงมากกว่าผู้อ่านหนังสือที่เป็นชาวเมืองหลวงหลายเท่าทีเดียว ชาวชนบทผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ อาจจะนึกเลวไปด้วยซ้ำว่าพวกเขาโชคดีมากที่แมลงวันในห้องถิ่นของเขามันตัวเล็ก ๆ และคงจะไม่สามารถนำโรคอะไรต่ออะไรที่ร้าย ๆ ได้เสมือนอย่างแมลงวันที่ปรากฏในภาพ

พูดถึงภาพเขียนก็มาถึงภาพการ์ตูน ซึ่งโดยปกติหนังสือพิมพ์ทั่วไปถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ไม่พึงขาดไปเสีย แต่โดยเงื่อนไขของวิชาหนังสือพิมพ์ก็ระบุไว้ว่า บุคลิกภาพของคนต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏออกมาในภาพการ์ตูนนั้น ความรับสำนึกขั้นต้นของผู้อ่าน ผู้ดูจะไม่นึกเลยเป็นอันขาดว่ามันเป็นคนจริง ๆ แต่มันเป็นบุคลิกภาพที่มาจากปรโลก หรือมาจากโลกของวิญญาน การที่จะดูการ์ตูนได้ขบขันถึงขนาดจะต้องเป็นผู้อ่านผู้ดูซึ่งได้ผ่านการศึกษาฝึกฝนมาในระดับสูงระดับหนึ่ง

เคียงคู่ไปกับภาพการ์ตูนก็คือภาพล้อ หรือที่เรียกกันในวงการหนังสือพิมพ์ว่า Caricature ซึ่งเป็นการ์ตูนอีกแบบหนึ่งนั่นเอง เขียนเลียนแบบให้แลดูเหมือนคนจริงหรือของจริง ๆ แต่มีส่วนประกอบหรือส่วนเกินเลยที่พยายามจะให้น่าขบขัน ภาพล้อแบบนี้สำหรับกิจการหนังสือพิมพ์มาตรฐานย่อมจะเป็นของน่าดู แต่สำหรับความสำนึกของผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ แล้ว ผลจากการทดสอบแสดงว่าพวกเขาไม่ค่อยจะชอบ อย่างเช่นภาพวัวหรือสัตว์บางอย่าง แต่ทว่าสวมเสื้อผ้าอาภรณ์และแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แบบมนุษย์ มันทำให้เขางุนงงรำวงในความเข้าใจอย่างพิน ๆ ของเขา เพราะแม้แต่ภาพถ่ายบางภาพที่แสดงสัญลักษณ์อะไรอย่างหนึ่งนั้นก็เป็นที่ผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจได้เหมือนกัน ยิ่งผู้อ่านในท้องถิ่นที่ด้อยพัฒนาแล้วหลังก็ยิ่งแล้วใหญ่เลย

วัตถุบางอย่างที่ผู้อ่านไม่รู้จักหรือไม่คุ้นบางทีก็ไม่สามารถจะสื่อสารให้เกิดความเข้าใจอย่างจริงจังได้ เคยมีการทดสอบในประเทศหนึ่งของละตินอเมริกาโดยให้ผู้อ่านดูภาพเขียนซึ่งเป็นเรือลำหนึ่งสำหรับใช้ในแม่น้ำทำนองเดียวกันกับที่เมืองไทยเราใช้เรือสำปั้น แต่บังเอิญผู้อ่านรายนั้นไม่เคยเห็นเพราะมีชีวิตอยู่แต่ในทุ่งโล่ง จึงให้คำตอบเป็นอะไรอย่างหนึ่งไป

หลักในข้อสอนจึงมีอยู่ว่า ผู้อ่านผู้ดูหนังสือใหม่ ๆ นั้นย่อมจะมีความสันทัดจัดเจนอันจำกัดและแคบ ในกรณีดังกล่าวนี้เขาจึงไม่อยู่ในวิสัยที่จะเชื่อมสายระยางแห่งความสัมพันธ์ได้แต่อย่างใดระหว่างภาพเขียนของเรือกับน้ำ พลังในการสื่อสารของมันจึงเรียกว่าใช้ไม่ได้ ซึ่งตามความสำนึกของเขาในทันทีนั้นอาจจะเห็นว่ามันเป็นภาพเขียนของหมูตัวหนึ่งไปเสียก็ได้

ในประเทศลิเบียเรียกอีกเหมือนกัน เคยปรากฏครั้งหนึ่งว่า นิตยสารชื่อ New Day อันเป็นนิตยสารสำหรับผู้รู้หนังสือใหม่ ๆ ได้จัดทำฉบับพิเศษในวันขอบคุณพระเป็นเจ้า ซึ่งถือ

ว่าเป็นวันสำคัญที่สุดวันหนึ่งตามคติของศาสนาคริสต์ชน ชาวลิเบเรียนก็นับถือศาสนาคริสต์-
เตียนเป็นส่วนใหญ่ ภาพหน้าปกของนิตยสารในวันสำคัญนั้นเป็นภาพเขียนโดยฝีมือของ
จิตรกรผู้มีชื่อเสียงชื่อ อัลเบร็คท์ ดูเรอร์ (Albrecht Durrer) และทั้งก็เป็นภาพที่มี
ชื่อเสียงก้องโลกภาพหนึ่งเสียด้วย ดูเรอร์ให้ชื่อภาพนี้ไว้ว่า “มือที่กำลังสวดอ้อนวอน”
(Praying Hands) เป็นภาพมือมนุษย์ที่กำลังพนมอยู่กับแท่นบูชาประกอบด้วยสี่สันซึ่งวงการ
จิตรกรรมสมัยใหม่ยกย่องกันนักหนา แต่โดยเหตุที่มันเป็นภาพในทำนองสัญลักษณ์
ผู้อ่านของ New Day จึงไม่เข้าใจ นิตยสารฉบับพิเศษหรรุหรานั้นปรากฏว่าขายตกไปจาก
จำนวนที่เคยขายได้ตามปกติหลายเท่า ทั้งๆที่ประชาชนชาวลิเบเรียน ได้ชื่อว่าเคร่งศาสนา
แต่สัญลักษณ์ของการสวดอ้อนวอนแบบนี้ไม่มี “ความหมาย” อะไรแก่พวกเขาเลย พลัง
ในการสื่อสารของมันนับว่าใช้การไม่ได้ในท้องถิ่นนั้น ๆ

อุทาหรณ์ที่สาธกมาเหล่านี้แสดงว่าความเข้าใจของผู้ดูในภาพต่าง ๆ นั้นมันจะต้อง
ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ๒ ประการ นั่นคือ ขึ้นอยู่กับความสันตติจิตเจตนาของจริงหรือความ
เป็นจริงมาแต่ก่อนประการหนึ่ง และต้องขึ้นอยู่กับความสันตติจิตเจตนาในการดูภาพมาแต่
ก่อนอีกประการหนึ่ง คำสอนของวิชาหนังสือพิมพ์จึงเตือนไว้ในกรณีเช่นนี้ว่า มันเป็นปัญ-
หาซึ่งสับสนและสลับซับซ้อนยิ่งกว่าภาวะที่มันแสดงตัวของมันในการมองผาดแรกอย่าง
มากมายเหลือเกิน

สุภา สิริमानนท์

ผู้เขียน

พระยามานวราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา)

น.บ.ท.

Barrister-at-Law (Inner Temple)

เคยเป็นผู้พิพากษา กรรมการร่างกฎหมาย อธิบดีกรมอัยการ อาจารย์พิเศษสอน วิชากฎหมายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลัง ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ อภิรัฐมนตรี ฯลฯ

ปัจจุบัน เป็นองคมนตรี

นายสุรัตน์ นุ่มนนท์

รัฐศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประกาศนียบัตรหนังสือพิมพ์ และการประชาสัมพันธ์ ประเทศอังกฤษ

เคยเป็นบรรณาธิการข่าวต่างประเทศ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย โฆษกวิทยุกระจายเสียง บีบีซี ภาคภาษาไทย (ลอนดอน) อาจารย์ประจำแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นายสุภา ศิริमानนท์

จบมัธยมแปด (แผนกภาษา) พ.ศ. ๒๔๗๔ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย

เคยประจำกองบรรณาธิการ “ประชาชาติ”

ร่วมก่อตั้ง สยามนิกร เป็นบรรณาธิการ สยามนิกร

ก่อตั้งนิตยสารรายสัปดาห์ นิกอร์วันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๔๘๖

ก่อตั้งนิตยสารรายเดือน อักษรสาส์น และเป็นบรรณาธิการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๕

ก่อตั้งหนังสือพิมพ์รายวัน ไทยใหม่ยุคใหม่

ปัจจุบัน เป็นผู้จัดการฝ่ายอำนวยการสำนักงาน (Office Manager) บริษัทออคเนย์ประกันภัย จำกัด

สมาชิกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

งานนิพนธ์ ทำไมและเพราะอะไรญี่ปุ่นจึงพยายามเข้าครองทวีปเอเชีย คอร์ปชั่นในวงการหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ อย่งไรคือหนังสือดี? ฯลฯ